

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
TOPLUMSAL PROJELER YÖNETİM VE ORGANİZASYONU BİLİM DALI

**PLANLANMIŞ DAVRANIŞ TEORİSİNİN SLAKTİVİZME ETKİSİ:
TWİTTER KULLANICILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Yüksek Lisans Tezi

GÜLSÜN KARAYILAN

İstanbul, 2020

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
TOPLUMSAL PROJELER YÖNETİM VE ORGANİZASYONU BİLİM DALI

**PLANLANMIŞ DAVRANIŞ TEORİSİNİN SLAKTİVİZME ETKİSİ:
TWİTTER KULLANICILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Yüksek Lisans Tezi

GÜLSÜN KARAYILAN

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi İHSAN YİĞİT

İstanbul, 2020

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı: Gülsün Karayılan

Anabilim Dalı: İşletme Programı: Toplumsal Projeler Yönetim ve Organizasyonu

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi İhsan Yiğit

Tez Türü ve Tarihi: Yüksek Lisans – Eylül 2020

Anahtar Kelimeler: Planlanmış Davranış Teorisi, politik öz yeterlilik, slaktivizm.

ÖZET

Bu araştırmada, uzmanlar ve araştırmacılar için halen tartışma konusu olan dijital aktivizmin slaktivizm boyutunu kavramsal olarak daha iyi anlamak için, “hangi unsurlar kişinin slaktivizme katılımını öngörür?” sorusuna cevap bulunması amaçlanmaktadır. Bu amaçla araştırmada önce Planlanmış Davranış Teorisi, politik öz yeterlilik, dijital aktivizm ve slaktivizm kavramları incelenmiştir. Daha sonra bu kavramlar arasındaki ilişkiler ele alınmış ve slaktivizmin literatürdeki yeri ve güncel tartışmaları üzerine kuramsal çerçeve kısmı oluşturulmuştur. Twitter kullanıcılarının slaktivizme katılımını ölçmek için araştırma şekli olarak nicel araştırma şekli seçilmiştir. Böylece Planlanmış Davranış Teorisinin modellemeleri ile bireylerin slaktivizme katılma motivasyonları test edilmiştir. 28 sorudan oluşan ölçek ile çevrimiçi anket oluşturulmuştur. Toplamda geçerli 555 adet tam doldurulmuş anket elde edilmiştir. Toplanan veriler Microsoft Office Excel 2013 ile tablolaştırılmış, SPSS 20,0 yazılımı ile analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucu, Planlanmış Davranış Teorisi’nin “slaktivizme katılıma” olumlu etkisinin olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu ortaya koyulmuştur. Politik öz yeterliliğin ise slaktivizme katılımında aracı rolü olmadığı ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Planlanmış Davranış Teorisi, Politik Öz Yeterlilik, Slaktivizm

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname: Gülsün Karayılan

Field: Business Administration

Programme: Societal Projects Management and Organization

Supervisor: Dr. Associate İhsan Yiğit

Degree Awarded and Date: Master's degree – September 2020

Keywords: Planned Behavior Theory, Political Self-Efficacy, Slacktivism.

ABSTRACT

In this study, it is aimed to find an answer to the question “Which elements predict one's participation in slacktivism? In order to better understand the concept of the slacktivism dimension of digital activism, which is still a topic of discussion for experts and researchers. For this purpose, the concept of Planned Behavior Theory, political self-efficacy, digital activism and slacktivism was examined in the research. Later, the relations between these concepts were discussed and the theoretical framework part was formed on the place of Slacktivism in the literature and current debates. The quantitative research method was chosen as the research method to measure Twitter users' participation in slacktivism. The quantitative research method was chosen as the research method to measure Twitter users' participation in slacktivism. Thus, the motivation of individuals to participate in slacktivism was tested with the modeling of the Planned Behavior an online questionnaire was created with a scale consisting of 28 questions. A total of 555 valid filled questionnaires were obtained. The collected data were tabulated with Microsoft Office Excel 2013 and analyzed with SPSS 20.0 software. As a result of the analysis, it was revealed that Planned Behavior Theory has a positive effect on participation in slacktivism and is statistically significant. It has been demonstrated that political self-efficacy does not have a mediating role in participation in slacktivism.

Keywords: The Theory of Planned Behavior, Political Self-Efficacy, Slacktivism

İÇİNDEKİLER

GENEL BİLGİLER.....	i
ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar LİSTESİ.....	v
ŞEKİL LİSTESİ.....	vi
TEŞEKKÜR	vii
GİRİŞ	1
1. LİTERATÜR TARAMASI VE KURAMSAL ARKA PLAN.....	4
1.1. Gerekçeli Eylem Teorisi.....	5
1.2. Planlanmış Davranış Teorisi	6
1.2.1. Davranışa Yönelik Niyet/ Amaç	8
1.2.1.1. Davranışa Yönelik Tutum.....	9
1.2.1.2. Öznel Norm.....	9
1.2.1.3. Algılanan Davranışsal Kontrol	10
1.3. Politik Öz Yeterlilik.....	10
1.3.1. Politik Öz Yeterlilik İle Planlanmış Davranış Teorisi Ve Slaktivizm İlişkisi	12
2. TOPLUMSAL HAREKETLER.....	15
2.1. Eski Toplumsal Hareketler.....	18
2.2. Yeni Toplumsal Hareketler	20
3. SOSYAL MEDYA AKTİVİZMİNİN TANIMLANMASI.....	22
3.1. Dijital Aktivizm	22
3.1.1. Slaktivizm	26
3.1.1.1. Slaktivizm İle Davranışa Yönelik Niyet.....	31
3.1.1.2. Slaktivizm İle Davranışa Yönelik Tutum	32
3.1.1.3. Slaktivizm İle Öznel Norm.....	32
3.1.1.4. Slaktivizm İle Algılanan Davranışsal Kontrol.....	33
4. ARAŞTIRMANIN TASARIMI.....	34
4.1. Araştırmanın Amacı Ve Önemi	34
4.2. Araştırmanın Modeli.....	34
4.3. Araştırmanın Hipotezleri.....	36
4.4. Ana Kütle Ve Örneklem	37
4.5. Kullanılan Ölçekler ve İstatistik Yöntemler	38
4.5.1. Ölçekler	38
4.5.2. Sosyo – Demografik Özellikler.....	38
4.5.3. Politik Öz Yeterlilik Ölçeği	38
4.5.4. Planlanmış Davranış Teorisi Alt Ölçekleri	39

4.5.5. Anketleri Çevirme Süreci.....	39
4.5.6. İstatistik Yöntemler.....	40
4.5.7. Araştırmaya Katılan Twitter Kullanıcılarının Demografik Özellikleri.....	40
5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	42
5.1. Güvenilirlik Analizleri	42
5.2. Faktör Analizleri	43
5.2.1. Davranışa Yönelik Tutum Faktör Analizi Sonuçları	45
5.2.2. Öznel Norm Faktör Analizi Sonuçları	46
5.2.3. Algılanan Davranışsal Kontrol Faktör Analizi Sonuçları	47
5.2.4. Davranışa Yönelik Niyet Analizi Sonuçları.....	47
5.2.5. Politik Öz Yeterlilik Faktör Analizi Sonuçları.....	48
5.2.6. Slaktivizm Analizi Sonuçları	49
5.3. Korelasyon Analizleri.....	50
5.4. Regresyon Analizleri	54
5.4.1. Davranışa Yönelik Tutumun Davranışa Yönelik Niyete Etkisi	55
5.4.2. Öznel Normun, Davranışa Yönelik Niyete Etkisi.....	55
5.4.3. Algılanan Davranışsal Kontrolün Davranışa Yönelik Niyete Etkisi ...	56
5.4.4. Politik Öz Yeterliliğin, Slaktivizme Etkisi.....	57
5.4.5. Davranışa Yönelik Niyetin, Slaktivizme Etkisi	57
5.4.6. Davranışa Yönelik Tutum, Slaktivizm İle Olan İlişkisinde Davranışa Yönelik Niyetin Moderatör Rol Değişken Analizi	58
5.4.7. Öznel Normun, Slaktivizm İle Olan İlişkisinde Davranışa Yönelik Niyetin Moderatör Rol Değişken Analizi	59
5.4.8. Algılanan Davranışsal Kontrolün, Slaktivizm İle Olan İlişkisinde Davranışa Yönelik Niyetin Moderatör Rol Değişken Analizi	60
5.4.9. Davranışa Yönelik Tutumun, Slaktivizm İle Olan İlişkisinde Politik Öz Yeterliliğin Moderatör Rol Değişken Analizi.....	61
5.4.10.Öznel Normun, Slaktivizm İle Olan İlişkisinde Politik Öz Yeterliliğin Moderatör Rol Değişken Analizi	62
5.4.11.Algılanan Davranışsal Kontrolün, Slaktivizm İle Olan İlişkisinde Politik Öz Yeterliliğin Moderatör Rol Değişken Analizi	63
5.4.12.Davranışa Yönelik Tutum, Öznel Norm ve Algılanan Davranışsal Kontrolün Slaktivizm İle Olan İlişkisinde Davranışa Yönelik Niyetin Moderatör Rol Değişken Analizi	64
5.4.13.Davranışa Yönelik Tutum, Öznel Norm ve Algılanan Davranışsal Kontrolün, Slaktivizm İle Olan İlişkisinde Politik Öz Yeterliliğin Moderatör Rol Değişken Analizi	65
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	66
KAYNAKÇA	72
EK 1	84
EK 2	86

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 4:1 Araştırmaya Katılan Twitter Kullanıcılarının Demografik Özellikleri	40
Tablo 5:1 Araştırmada Kullanılan Envanterlere İlişkin Cronbach's Alpha Değerleri	43
Tablo 5:2 KMO ve Bartlett's Test Sonuçları	45
Tablo 5:3 Davranışa Yönelik Tutum Faktör Analizi Sonuçları	46
Tablo 5:4 Öznel Norm Faktör Analizi Sonuçları	46
Tablo 5:5 Algılanan Davranışsal Kontrol Faktör Analizi Sonuçları.....	47
Tablo 5:6 Davranışa Yönelik Niyet Faktör Analizi Sonuçları.....	48
Tablo 5:7 Politik Öz Yeterlilik Faktör Analizi Sonuçları	49
Tablo 5:8 Slaktivizm Faktör Analizi Sonuçları	50
Tablo 5:9 Davranışa Yönelik Tutum, Öznel Norm, Algılanan Davranışsal Kontrol, Politik Öz Yeterlilik ve Davranışa Yönelik Niyet ile Slaktivizm Faktörleri Arasındaki Korelasyon Analizi	51
Tablo 5:10 Davranışa Yönelik Tutum – Davranışa Yönelik Niyet Regresyon Analizi Sonucu.....	55
Tablo 5:11 Öznel Norm – Davranışa Yönelik Niyet Regresyon Analizi Sonucu.....	55
Tablo 5:12 Algılanan Davranışsal Kontrol- Davranışa Yönelik Niyet Regresyon Analizi Sonucu	56
Tablo 5:13 Politik Öz Yeterlilik - Slaktivizm Regresyon Analizi Sonucu	57
Tablo 5:14 Davranışa Yönelik Niyet – Slaktivizm Regresyon Analizi Sonucu	57
Tablo 5:15 Davranışa Yönelik Tutum İle Slaktivizm İlişkisine Davranışa Yönelik Niyetin Etkisi	58
Tablo 5:16 Öznel Norm İle Slaktivizm İlişkisine Davranışa Yönelik Niyet Etkisi ..	59
Tablo 5:17 Algılanan Davranışsal Kontrol İle Slaktivizm İlişkisine Davranışa Yönelik Niyet Etkisi.....	60
Tablo 5:18 Davranışa Yönelik Tutum İle Slaktivizm İlişkisine Politik Öz Yeterlilik Etkisi	61
Tablo 5:19 Öznel Norm İle Slaktivizm İlişkisine Politik Öz Yeterlilik Etkisi	62
Tablo 5:20 Algılanan Davranışsal Kontrol İle Slaktivizm İlişkisine Politik Öz Yeterlilik Etkisi	63
Tablo 5:21 Davranışa Yönelik Tutum, Öznel Norm ve Algılanan Davranışsal Kontrol İle Slaktivizm İlişkisine Davranışa Yönelik Niyetin Etkisi.....	64
Tablo 5:22 Davranışa Yönelik Tutum, Öznel Norm ve Algılanan Davranışsal Kontrol İle Slaktivizm İlişkisine Politik Öz Yeterlilik Etkisi	65

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 4:1 Planlanmış Davranış Teorisi ve Politik Öz Yeterlilik Modeli	35
---	----

TEŞEKKÜR

Tezimin, pandemi sürecinde ilerlemesine ve bitmesine destek olan, umutsuzluğa ve hayal kırıklığına düşülmesine bir an bile izin vermeden, her konuda detaylı ve destekleyici açıklamaları ile tez sürecimde desteğini hiçbir zaman eksik etmeyen tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi İhsan Yiğit'e teşekkür ederim.

Tezde kullanılan tüm ölçeklerin Türkçeleştirilmesinde ve diğer tüm süreçlerde maddi manevi desteklerini esirgemeyen, Ayşe Karadağ, Ece Polat, Halime Kavas, Hasan Onur Akay, Hilal Yüksel, Huriye Erdem, Nihal Musa, Ömer Orbay Çetin, Özge Şirvani, Özlem Çıldırım, Rumeysa Kaya ve Sedat Gencer'e göstermiş oldukları özverilerinden olayı teşekkür ederim.

Son olarak ilk tanıştığımız günden itibaren muhteşem bir sinerji yakaladığımız, manevi desteklerini ve eğlenceli yorumlarını gece gündüz hiçbir zaman esirgemeyen, aynı zamanda kader ortaklarım olan tüm TYON/2017 arkadaşlarıma ve hem özel hayatımın hem de tez yazım sürecimin son stres bükücüleri olan yeğenlerim, Nisan Osmanoğlu ve Mehmet Akif Karayılan'a hayatımdaki varlıklarından dolayı teşekkür ederim.

GİRİŞ

İnternet kullanımı ile birlikte insanlar tarafından günlük hayatta manuel olarak yapılan birçok şey artık internet üzerinden yapılmaya başladı. Toplumsal sorunlara karşı yapılan sokak aktivizmleri, imza ve bağış toplama kampanyaları gibi aktivizm türleri de artık büyük oranda dijital aktivizm olarak yapılmaya başlamıştır. Tüm bunlara ek olarak son dönemde dünya çapında etkisini gösteren Covid-19 pandemisi nedeni ile dijital aktivizmin önemi de gün geçtikçe artmaktadır.

Dijital aktivizm, yer, zaman ve çaba kısıtlamalarını azalttığı için çevrimiçi dilekçe, çevrimiçi yardım kampanyaları ve toplu eylemlerin en son biçimlerinden biridir. Sosyal ağ siteleri, blog hizmetleri ve içerik paylaşım siteleri, geniş ölçekli çevrimiçi sosyal katılım fırsatını ortaya çıkarmıştır. Irkçılık, siyasi huzursuzluk, kadın hakları, afet yardımı ve iklim değişikliği gibi ulusal ve uluslararası sorunların görünürlüğü sosyal medya sitelerinin yardımı ile artmış olmasına rağmen, bugün bile sosyal medya aracılığıyla sosyal aktivizme katılmanın faydaları veya zararları konusunda çok şey bildiğimiz söylenemez.

Yeni toplumsal hareketler ve sosyal medya mecralarında dijital aktivizmin kullanılmasıyla birlikte her birey bir haber alma/verme kanalına dönüşmüştür. Bu nedenle paylaşılan bilginin kaynağının doğrulanmadan direkt kamuoyuna servis edilmesi kimi zaman toplumsal infiallere yol açsa da kimi zaman toplumsal bir sorunun gündeme gelmesini kolaylaştırmasından dolayı kolektif bir tepkiye neden olabilmektedir.

Bununla birlikte sosyal medyanın, toplumsal sorunları ulusal ve uluslararası gündemde bilinir duruma getirmesi, vatandaşların ve diğer insanların örgütlenmesi ve ortak tepki vermesini kolaylaştırması ve ilgili mercilere karşı yaptırımsal itici bir güç oluşturması nedeni ile hızlı ve çabasız bir kullanım alanı oluşturmaktadır.

Ülkeler, dünya çapında gündeme gelen olayların ülke statüleri koruma, insan haklarına sahip çıkma ve kamu vicdanını yaralayan sorunların giderilmesi gibi nedenlerle toplumsal konuların gündeme gelmesinden dolayı ülkelerin karar mercileri

sosyal medyada oluşan tepkileri gidermek için toplumsal sorunlara neden olan olaylara karşı otoriter ve yasal müdahalelerde bulunmaya zorunlu kalabilmektelerdir. Sosyal medya aracılığı ile yapılan dijital aktivizmin sonuç alması, kimi zaman sosyal medya kullanıcıları tarafından hatalı bir izlenime neden olması nedeni ile bazı rahatlamalara neden olabilmektedir. İnternetin demokratikleşme potansiyeline ilişkin ilk coşkuyu takiben, şüpheciler, internet üzerinden katılımın, mevcut eşitsizlikleri artırabileceğini ve hatta vatandaşların etkisini zayıflatabileceğini iddia ediyor. Örneğin, 2013 yılında Türkiye’deki Gezi Parkı eylemlerinin ilk günlerinde sosyal medyadan “48 saat daha direnirsek hükümet düşecek” tweetinin yayılması ile kullanıcılar, alanda eylemlere katılmak yerine Twitter üzerinden tweet atmayı tercih etmişlerdir. Bu girişim, sosyal medya aracılığıyla var olan hükümeti düşürmeye çalışma çabası olarak dijital aktivizmin bir parçası olan slaktivist katılım olarak tarihinde yerini aldı. Twitter kullanıcılarının, bu ve bunun gibi kolay, emek ve çaba harcamadan toplumsal sorunlara karşı tweet atarak, toplumsal sorunlara karşı bir şey yapmış gibi hissetmeleri, bu konular üzerinde kendilerine düşen görevi yerine getirdikleri inancına varmaları ve böylece vicdanen rahat olmaları şeklindeki davranışları ile slaktivizme katılımları, dijital aktivizme getirilen eleştirilerin başında yer almaktadır.

Sosyal medyada gerçekleştirilen dijital aktivizm ile slaktivizme katılımın eleştirilerinin merkezinde, dijital faaliyetlerin tembellikten başka bir şey olmadığı, yani katılımcının kendini iyi hissetme faktörünü geliştiren ancak gerçek hayattaki toplumsal ve siyasal sonuçlar üzerinde hiçbir etkisi olmayan faaliyetler olduğu iddiası yatmaktadır.

Bireylerin, toplumsal olaylar karşısında refleks geliştirerek sosyal mesajlar içeren tweetler atması, beğenmesi ya da retweetlemesi gibi davranışlarını hangi motivasyonlar ile sergilediklerini tahmin edebilmek için Planlanmış Davranış Teorisi’nin slaktivizme etkisinin hangi yönlü olduğunu araştırmak bu araştırmanın konusunu oluşturmuştur.

Araştırma modeline ek olarak, daha önce yapılan araştırmaların sonuçları göz önünde bulundurularak, politik öz yeterlilik faktörü de eklenmiştir. Politik z

yeterliliğe sahip kişilerin, slaktivizme katılım davranışlarının hangi yönlü olacağı da bu araştırmanın bir boyutunu oluşturmaktadır.

Tezin ilk bölümünde planlanmış davranış teorisine ait literatür ele alınacaktır. Burada planlanmış davranış teorisinin ortaya çıkışı, teoriyi oluşturan elementlerin neler olduğu açıklanacaktır. Ayrıca çalışma modeline eklendiği için politik öz yeterlilik kavramı ve bu kavramın Planlanmış Davranış Teorisi ile olan ilişkisine değinilerek, kuramsal çerçeve üzerinde durulacaktır.

Tezin ikinci bölümünde toplumsal hareketler kavramı üzerinde durularak, kavramın tarihsel gelişimi ile birlikte eski ve yeni toplumsal hareketler kavramları üzerinde durularak bu kavramların farklılıkları üzerinde durulacaktır.

Tezin üçüncü bölümünde sosyal medya aktivizmine değinilecektir. Dijital aktivizmin son zamanlarda bilinirliğine büyük katkılardan birini sağlayan ve dijital aktivizmin kendine hareket alanı bulduğu sosyal medyada yapılan aktivizm üzerinde durulacak ve dijital aktivizmin alt elementi olan slaktivizm kavramı açıklanacaktır.

Tezin dördüncü bölümünde dijital aktivizmin en çok eleştirilen türlerinden biri olan slaktivizm kavramı ve bu kavramın Planlanmış Davranış Teorisi ve politik öz yeterlilik ile olan ilişkisi üzerinde durulacaktır.

Tezin beşinci bölümünde araştırmanın tasarımı kurgulayacak ve araştırmanın modeli ile hipotezleri üzerinde durulacaktır.

Tezin altıncı bölümünde yapılan nicel araştırmanın bulgularına yer verilecek ve araştırmanın hipotezleri istatiksel olarak sınanacaktır.

Tezin yedinci bölümünde tez çalışmasının sonucuna yer verilirken ayrıca kuramsal ve uygulamaya yönelik katkılar ile gelecek araştırmalara yönelik öneriler üzerinde durulacaktır.

1. LİTERATÜR TARAMASI VE KURAMSAL ARKA

PLAN

İnsan davranışlarını anlamak için geçmişten günümüze birçok araştırma yapılmış ve yapılmaya da devam etmektedir. Bireyi anlamak için yapılan bilimsel araştırmaların birçoğu bireyin davranışları ve bu davranışlarının nedenleri üzerine yoğunlaşmaktadır.

Davranışın nasıl ortaya çıktığı, hangi içsel ve dışsal etkenlerden etkilendiği ve bu etkenlerin davranışı nasıl ve ne derece şekillendirdiği bu çalışmaların merak unsurlarını oluşturmaktadır. Tüm bu çalışmaların amacı dolaylı yoldan da olsa bireyi açıklamaktır. Davranışı tahmin etmek sosyal bilimlerde zor ve sürekli bir girişimdir. Birçok model davranış hakkında tahminlerde bulunmayı dener, bu modellerden birisi de Planlanan Davranış Teorisi'dir.

Planlanmış Davranış Teorisi, ekonomiden sanata ve daha birçok alanda bireyin davranışlarını ve bu davranışlara sebebiyet veren nedenleri hem öngörebilmek hem de açıklayabilmek için kullanılmaktadır. Planlanmış Davranış Teorisi, sağlık, aktivizm, çevre dışı davranış, hayırseverlik ve siyasi katılım gibi birçok alanda kullanılmaktadır. Ayrıca slaktivizme katılımın psikolojik temellerini anlamak, toplumsal sorunlara sanal katılım hakkında kanıta dayalı bir bilgi birikimi oluşturmak için gereklidir. Bu nedenle bu çalışmanın kuramsal çerçevesi de Planlanmış Davranış Teorisi temel alınarak şekillendirilmiştir. Bu araştırmanın çıkış kuramı; normlardan, tutumlardan, algılanan kontrol ve niyetlerden gelen davranışı tahmin etmeye çalışan planlanmış davranış teorisidir (Anderson ve diğerleri, 2013, s.19-27).

Planlanmış Davranış Teorisi, 1950'li yıllardan başlayarak birçok disiplinin ilgi odağı olan tutum ile davranış arasında ilişki olup olmadığına yönelik yapılan çalışmalar sonucunda meydana gelen bir teoridir. Yapılan çalışmalarda tutum ile davranış arasında bazı çalışmalarda hiç bulguya rastlanmazken, bazı çalışmalarda ise tutumların gözlemlenebilir davranışlarla ilişkilendirilemeyeceği ya da çok az da olsa ilişki içinde bulunacağı ileri sürülmüşse de beklenen düzeyde bir ilişkiye

rastlanamamıştır. 1970'lere gelindiğinde daha önceki çalışmalarda yapılan metodolojik yaklaşımlardaki hatalar ve yapısal sorunlar incelenerek tutum ile davranış arasındaki ilişkinin araştırılmasına devam edilmiştir. Ajzen ve Fishbein daha önce tutum ile davranış arasındaki ilişkiyi ölçmek için kullanılan ölçeklerin birbirleri ile uyumlu olup olmadığını incelemeye başlamışlardır. Bu incelemelerin sonucunda, ölçeklerin birbirleri ile uyumlu olmadığı çalışmalarda tutum ile davranış arasındaki ilişkinin anlamsız, uyumlu olan çalışmalarda ise anlamlı çıktığı bilgisine ulaşmışlardır. Diğer taraftan tutum ile davranış arasındaki ilişkinin neden direkt açıklanamayacağı üzerine yapılan araştırmalarda aracı bir değişken olan niyet tespit edilmiştir. Niyet aracılığı ile tutumdan gerçek davranışa doğru nedensel bir ilişki üzerine birçok teori geliştirilmiştir. Bu teorilerin ilki Gerekçelendirilmiş Davranış Teorisi ve ikincisi ise bu teoriye algılanan davranışsal kontrol faktörünün de eklenmesi ile bu teoriden geliştirilen Planlanmış Davranış Teorisi'dir (Dursun ve Kocagöz, 2010, s.139-152).

1.1. Gerekçeli Eylem Teorisi

Planlanmış Davranış Teorisi'nin temelini Gerekçeli Eylem Teorisi oluşturmaktadır. Gerekçeli Eylem Teorisine göre, bireyin tamamen kontrolü altındaki davranışlar açıklanabilir. Bu teori ile bireyin tutumu ve davranışları arasındaki ilişkinin, gözlemlenebilir bir unsur olan davranışı açıklamak için yeterli olduğu öne sürülmüştür (Sakallı, 2010, s.117). Ancak her zaman davranışların oluşma şartları ile ortaya çıkış zamanı kişinin kontrolünde olamayabilirdi; işte böyle bir durumda görünen bu eksiklik ilk olarak 1977 yılında Ajzen, 1986 Madden ve Ajzen ve 1988, 1991 yıllarında Ajzen tarafından tekrar düzenlenen Planlanmış Davranış Teorisinin çıkış noktasını olmuştur (Ajzen, 1991,s. 179-211), (Ajzen ve Madden, 1986, s.453-474).

Gerekçeli Davranış Teorisi ilk olarak 1975 yılında ortaya konulmuş ilerleyen senelerde de geliştirilmiştir. Gerekçeli Eylem Teorisinde davranışın niyet tarafından belirlendiği kabul edilmektedir. Buna göre davranışın öncül belirleyicisi niyettir. Ajzen ve Fishbein, 1977 yılında ortaya koydukları çalışmada bazı koşullar tutum ile davranış arasındaki ilişkiyi güçlendirmişlerdir. Bu çalışmaya göre, davranış ve tutum ne kadar birbirleri ile ilintili ise aralarındaki ilişki de o derece güçlü olmaktadır. Bahsi geçen

koşullar ise: davranışın türü, davranışın amacı, davranışın gerçekleştirileceği ortam ile davranışın ortaya çıktığı zamandır (Ajzen ve Fishbein, 1977, s.888-918).

Gerekçeli Eylem Teorisi'nde yer alan "bireysel etki" (Davranışa Yönelik Tutum) ve "sosyal etki" (Öznel Norm) teorinin açıklayıcı faktörlerini oluşturmaktadır. Birey davranışlarındaki "tamamlanmamış irade kontrolünü" davranışlarla ilişkilendirilmesi sonucunda Gerekçeli Eylem Teorisi'ne Algılanan Davranışsal Kontrol faktörünün de eklenmesi ile birlikte bu teori, Planlanmış davranış Teorisi olarak genişletilmiştir (Usluel ve Mazman, 2010, s.63; Sakallı, 2010, s.117).

1.2. Planlanmış Davranış Teorisi

Bu araştırmada teori olarak Planlanmış Davranış Teorisi temel alınmıştır. Planlanmış Davranış Teorisi, ilk olarak 1975 yılında Ajzen ve Fishbein tarafından meydana çıkarılmıştır. İlerleyen dönemde Ajzen teoriyi geliştirerek son halini 1991 yılında yayınladığı çalışması ile yeniden düzenleyerek literatüre kazandırmıştır.

Planlanmış Davranış Teorisinin temellini oluşturan Gerekçeli Eylem Teorisi'ne algılanan davranışsal kontrol faktörünün de eklenmesi ile Planlanmış Davranış Teorisi şekillendirilmiştir (Usluel ve Mazman, 2001, s.63).

Planlanmış Davranış Teorisi, davranışsal niyeti tahmin etmeye çalışarak davranışı öngörür. Gerçek davranışı tahmin etmenin zor olduğunu fark eden Fishbein ve Ajzen (1975) bunun yerine davranışsal niyeti, bir kişinin yapmayı planladığı şeyi, gerçek davranışın güçlü bir yordayıcısı olarak tahmin etmeye çalıştılar (Ho ve diğerleri, 2015, s.77-99).

Birey, yaşamı boyunca içsel ve dışsal birçok etkileyici etkene maruz kalmakta, özellikle dışsal çok çeşitli uyarıcı ile karşılaşmaktadır. Bu uyarıcılara karşı bireyin verdiği bedensel ve zihinsel tepkiler davranışları ortaya çıkarmaktadır. Davranış kavramı bireyin doğumundan ölümüne kadar sergilediği tüm eylemleri kapsamaktadır. Bu bağlamda bireylerin davranışları temel olarak ikiye ayrılır, bunlar bilinçli ve bilinçsiz davranışlardır. Bilinçsiz davranışlar bireyin, amaçsız, isteksiz eylemlerde bulunmasıyken, bilinçli davranışlar, bireyin belirlediği bir amaç uğruna

belirli bir hedefe yönelmesidir. Bireyin amaçlarına ulaşma istediği ne kadar güçlü ise, sergilediği davranışın gerçekleşme olasılığı da o derece güçlüdür (Karademir, 2013, s.33).

Planlanmış Davranış Teorisi'ne göre insanların hem dışsal hem de içsel uyarıcılara maruz kalmaları ile birlikte ortaya çıkacak davranışları belirli faktörlerin kontrolü altında olup, belirli sebeplerden kaynaklanır ve planlanmış bir şekilde ortaya çıkar. Bu teori bireyin davranışlarının sadece kendi iradesi ile gerçekleşmediğini, diğer bazı faktörlerin de davranışlarını şekillendirmesinde etkili olduğunu savunur. Birey yaşamı boyunca içsel ve dışsal birbirinden farklı birçok uyarıcının etkisine maruz kalmaktadır. Bilinçli ya da bilinçsiz olarak bu uyarıcıların etkilerinden tam olarak uzak kalmak insan için mümkün görünmemektedir. Davranışı meydana getiren unsurlar bu uyarıcıların toplamından oluşmaktadır. Bu nedenle insan davranışları bir sürecin sonucu olarak meydana gelmektedir (Eroğlu, 2000, s.13).

Davranışı açıklayıcı başka bir yorum ise davranışı neden-sonuç ilişkisi üzerinden tanımlamaktadır. Genel olarak, insanın maruz kaldığı belli uyaranlara bağlı olarak bir amaç için ruhsal, bedensel ve toplumsal her türlü etkinliğini, davranış olarak adlandıran bu tanımlamaya göre her davranışın bir neden-sonuç ilişkisi sonucu ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Bireyin davranışta bulunabilmesi için dışarıdan ve içeriden uyarana ihtiyacı vardır. Bu nedenle, bir nedene bağlı olmadan sonuca yönelik eylemlerde bulunan bir davranış mümkün değildir (Ertürk, 2010, s.42).

Davranışları birkaç özelliği ile sıralanacak olursa; davranışların ortaya çıkmak için bir nedene ihtiyacı vardır, bir hedefi vardır ve amaca yöneliktir. Davranışlar bir ihtiyacın sonucunda meydana gelir ve ihtiyacı ortaya çıkaran bir güdü ya da bir etki söz konusudur. Davranışa etki eden faktörlerin açıklanması ile bu teori daha iyi bir biçimde açıklanabilir. Davranışın açığa çıkmasına neden olan şartlar ne derece bilinirse, beklenen davranışın ortaya çıkma olasılığı da o derece güçlü demektir (Fishbein ve Middelstadt, 1989, s.93-110).

Gerekçeli Eylem Teorisi gibi, bu teoriden geliştirilen Planlanmış Davranış Teorisi de bireyin belirli bir davranışı gerçekleştirme niyetini öncü unsur olarak baz

alır. Niyet her iki teorinin de temelini oluşturmaktadır. Niyetlerin bir davranışı etkileyen motivasyon faktörlerini içinde barındırdığı varsayılmaktadır. Bu nedenle öncelikle bireyde davranışın ortaya çıkabilmesi için “Davranışa Yönelik Niyet/Amacın” var olması gerekir. İnsanların davranışı gerçekleştirmek için zoru denemeye ne kadar istekli oldukları ve ne kadar çaba sarf etmeyi planladıkları niyetin göstergelerindendir. Planlanmış Davranış Teorisi, bir bireyin bir davranışı gerçekleştirme konusundaki tavrının, o davranışı yapma niyetini ve bu niyetin de sonuç olarak eylemi ortaya çıkaracağını savunmaktadır. Burada bahsi geçen niyete Davranışa Yönelik Niyet denilmektedir (Ajzen, 2002, s.1-14).

1.2.1. Davranışa Yönelik Niyet/ Amaç

Planlanmış Davranış Teorisi’nde davranışa yönelik amaç, davranış gerçekleşmeden hemen öncesindeki zihinsel sürecin sonucunu ifade eder. İnsan davranışlarının meydana gelmesinde içsel ve dışsal uyarıcılardan gelen verilerin, bilinçli ve bilinçsiz süreçlerden geçirildikten sonra ortaya çıkan sonucu niyettir. Yani davranışa yönelik niyet, bireyin herhangi bir konu ya da amacı, eyleme geçmeyi zihinsel olarak düşünmesidir. Planlanmış Davranış Teorisinin ana hipotezlerinden biri bireyin rasyonellik ilkesi doğrultusunda hareket ederek, içsel ve dışsal uyarıcılarından gelen bilgileri topladığını, topladığı bu elle tutulur bilgiler ile doğru, sağlıklı ve rasyonel kararlar almasıdır. Yani bireyin davranışları, rasyonel olarak bilgi toplama ve topladığı bilgiyi kullanmanın sonucudur (Turan, 2011, s.131).

Davranışa yönelik niyet, bireyin gerçekleştireceği eyleme istek duyması ve bu davranışı gösterebilmesi için harcadığı çabaların derecesini gösteren faktör olarak adlandırılmaktadır. Davranışa yönelik niyet ne kadar güçlü ise davranışın ortaya çıkması için harcanan performans da o kadar yüksektir (Ajzen, 2002, s.1-14).

Davranışa Yönelik Amaç’ı etkileyen üç faktör bulunmaktadır. Bunlar: “Davranışa Yönelik Tutum”, “Öznel Norm” ve “Algılanan Davranışsal Kontrol”dür. Planlanmış Davranış Teorisi, niyetin kavramsal olarak birbirinden bağımsız üç öncülü olduğunu varsayar. Bunlardan ilki “Davranışa Yönelik Tutumlar”dır ve bireyin bir davranışı iyi ya da kötü değerlendirmesi ile tanımlanmaktadır. Davranışa Yönelik Tutumlar, Planlanmış Davranış Teorisi’ne göre Davranışsal (Tutumsal) İnançlar’ın

etkisi altındadır. Davranışsal niyetin ikinci öncüsü “Öznel Normlar”dır. Öznel Normlar, bireyin sosyal çevresi içinde bulunan ve birey üzerinde etkisi bulunan kişilerin gerçekleştirdiği sosyal baskı olarak tanımlanır. Bu faktör “Normatif İnançlar”ın etkisi altındadır. Son olarak davranışsal niyetin üçüncü öncüsü “Algılanan Davranışsal Kontrol” dür. Bu öncü Gerekçelendirilmiş Davranış Teorisi ile Planlanmış Davranış Teorisinin de birbirinden ayıran faktördür. Algılanan Davranışsal Kontrol, bireyin söz konusu davranışı ne kadar zor veya ne kadar kolay olacağına dair inancını ifade eder. Bu öncü Kontrol İnançların etkisi altındadır. Yukarıda bahsedilen üç öncü faktörü etkileyen Davranışsal İnançlar, Normatif İnançlar ve Kontrol İnançları meydana gelecek davranışın sonuçlarını oluşturur (Ajzen, 2002, s.1-14).

1.2.1.1.Davranışa Yönelik Tutum

Tutum, uyarıcılara karşı gösterilen analizler, değerlendirmeler ya da olumlu ve olumsuz hislerdir. Tutum, davranışın öncüsü sayılır; davranıştan önce oluşur ve davranışın ortaya çıkmasında itici gücü oluşturur. Davranışa yönelik tutum, davranışı meydana getirecek kişinin o davranışın meydana gelmesine karşı pozitif veya negatif olan değerlendirmeleridir. Başka bir ifade ile bireyin uyarıcılara karşı takındığı, pozitif ya da negatif tepki ve yansımadır (Burcuoğlu ve Bulut, 2016, s.15). Tutum gözlemlenebilir değildir; fakat insanların davranışları incelenerek onların sahip oldukları tutumun pozitif veya negatif olarak hangi yönde olduğu ve nasıl nitelikler taşıdığı anlaşılabilir.

1.2.1.2.Öznel Norm

Planlanmış Davranış Teorisi’ne göre öznel norm, sosyal bir faktör olup bir davranışı gerçekleştirmek ya da gerçekleştirmemek için algılanan sosyal baskıyı ifade eder. Öznel norm, bireyin bir davranışı yapıp yapmama konusundaki motivasyonunu, etkilendiği çevresinin bu davranışı yapıp yapmama konusundaki beklentilerinden etkilenir ve bireyin davranışları sonucunda çevresinden alacağı tepkileri barındırır. Bu durum bir nevi kişinin bir davranışı gerçekleştirdiğinde çevresinin, birey için önemli olan kişilerin ve etkilendiği kişi veya grupların bu davranışa nasıl bir tepki vereceklerinin muhakemesidir. Planlanmış Davranış Teorisi’nde, davranışların

belirleyici faktörlerinden biri olarak anılan öznel norm, bireyin davranışının ortaya çıkması ile bireyin çevresi arasındaki kar-zarar ilişkisinin önemini vurgular (Schwartz, 1977, s.221-279).

Birey yaşadığı toplumun tutumu doğrultusunda bir davranışı meydana getirir ve genellikle yaşadığı toplum içinde kabul göreceğine inandığı şekildeki bir davranışı ortaya çıkartma tutumunda bulunur (Erten, 2002, s.222).

Bazı durumlarda kişinin bir davranışı yapma konusunda olumlu tutumları olmasa da çevresinin, etkilendiği grupların ve önem verdiği kişilerin fikirleri doğrultusunda bu davranışı yapabilme ihtimali söz konusudur (Taylor ve Todd, 1995, s.603).

1.2.1.3. Algılanan Davranışsal Kontrol

Algılanan davranışsal kontrol, Gerekçeli Eylem Teorisi ile Planlanmış Davranış Teorisi'ni birbirinden ayıran ana faktördür. Davranışı ortaya çıkaracak bireyin, ortaya çıkaracağı davranışı kolay ya da zor olarak algılaması, bunun sonucunda varacağı karar ile davranışa yönelmesi ya da yönelmemesi ve kişinin algıladığı davranışı ne derecede kontrol edebileceğine karşı algısıdır. Algılanan davranışsal kontrol, niyeti etkileyen temel faktörlerden biri olduğu gibi aynı zamanda, davranış üzerinde yeterli derecede fiili kontrol uygulandığında, insanların fırsat olduğu zamanlarda niyetlendikleri şeyi gerçekleştirmesine olanak sağladığından, davranış üzerinde dolaylı bir etkisi de vardır (Ajzen, 2002, s.1-14).

Algılanan davranışsal kontrol, bireyin herhangi bir davranışı kendi kontrolü altında olup olmadığı yönündeki yeteneklerini ve imkânlarını ifade eder. Algılanan davranışsal kontrolün şekillenmesine davranışın performansını kolaylaştıran veya baskı altına alan faktörler neden olur (Kocagöz ve Dursun, 2010, s.140).

1.3. Politik Öz Yeterlilik

Politik öz-yeterlilik kavramını daha iyi açıklayabilmek için öncelikle algılanan öz-yeterlilik kavramına değinmek doğru olacaktır. Politik katılım, öz-yeterliliğinin kökleri, ilk olarak Bandura tarafından geliştirilen öz-yeterlilik teorisine

dayanır. Algılanan öz yeterlilik kavramı, Albert Bandura'nın Sosyal-Bilişsel Teorisi'nin temel kavramlarından biridir. Bandura Sosyal-Bilişsel Kuram'da radikal davranışçılığın aksine insanoğlunun sadece edilgen bir biçimde her uyarıcıdan gelen uyarıyı alan bir varlık olduğunu kabul etmez (Druckman ve Bjork,1994, s.173-206). Bandura'ya göre insanın dışarıdan gelen uyarıcılara tepki vermesi, ödül, ceza gibi pekiştirmeler ile öğrenmeler gerçekleştirmesi doğaldır. Ancak insan sadece bundan ibaret bir canlı değildir ve insanlar yalnızca insana ait olan becerilere de sahiptirler. İşte radikal davranışçılığın göz ardı ettiği insana özgü bu becerilerde insan davranışının en önemli nedenleri ve kişiliğinin kaynakları yatmaktadır ve bu kaynakların bilginin simgeleştirilmesini ve düşünmeyi içermesinden dolayı Bandura bu yaklaşıma Sosyal-Bilişsel Kuram adını vermiştir (Burger, 2006, s.530).

Öz-yeterlik, kişinin bir görevi tamamlama, iş yapma veya belirli bir ortamda başarılı olma yeteneğine sahip olduğu güven veya inançtır ve dört faktörle artırılabilir: kişisel başarı, rol modelleme, ikna ve uyarılma (Druckman ve Bjork,1994, s.173-206; Yiu ve diğerleri, 2012). Öz-yeterlik, bir kişinin ne tür faaliyetler veya görevler üstleneceğini belirleme konusundaki öngörücü gücü nedeniyle özellikle ilgi çekicidir. Bir kişinin bir faaliyetle ilgili etkinlik düzeyi ne kadar yüksek olursa, o etkinliği sürdürme olasılığı o kadar yüksektir (Vecchione ve diğerleri, 2009, s.1002-1020).

Öz-yeterlik birçok bağlamda kapsamlı bir şekilde incelenmiştir, ancak bu analizlere özel ilgi duyulmasının nedeni politik öz-yeterlilik. Politik öz-yeterlilik, bireyin politik alanda eyleme geçmeyi ve bu eylemlerini devam ettirmesini sağlayan kişisel yeteneklerine dair inancı olarak tanımlanmaktadır. 1954 yılında Campbell, Gurin ve Miller tarafından kavramsallaştırılan politik öz yeterlilik, bireyin vatandaşlık görevlerini yerine getirmesine yardımcı olan, politik süreçler üzerinde etkili olmasına olanak sağlayan, kendisinde var olduğunu veya var olacağına inandığı politik yeteneklerine ilişkin inançları olarak tanımlanabilmektedir. Kişinin politik sistemlere karşı kendi yeterliliği hakkında ulaştığı yargılara ise algılanan politik öz-yeterlilik denmektedir (Caprara ve diğerleri, 2009).

Bandura'nın öz yeterlilik kavramı, politik yeterlilikten sonra literatüre girse de siyasal alanda yeterlilik kavramının nasıl daha iyi açıklanacağına dair katkı

sağlamıştır. Bandura, bireysel öz-yeterlilik algısı, bireyin becerileri değil, daha ziyade herhangi bir alanda eyleme geçmeyi ve o eylemi sürdürmeyi sağlayan kişisel yeteneklere dair inancı olarak tanımlar (Bingöl, 2015, s.129-137).

1.3.1. *Politik Öz Yeterlilik İle Planlanmış Davranış Teorisi Ve Slaktivizm İlişkisi*

Bandura'ya göre öz-yeterlilik, "insanların belirlenmiş performans türlerine ulaşmak için gerekli eylem planlarını organize etme ve uygulama yeteneklerine ilişkin yargılarını" ifade eder (Druckman ve Bjork, 1994, s.173-206). Ayrıca, ustalık deneyimleri, diğer insanların başarılı bir şekilde hareket ettiğini görmek veya olumlu geri bildirim almak gibi öz-yeterlilik inançlarının gelişimini kolaylaştıran çeşitli kaynakları özetlemiştir (Bandura, 1995). Planlanmış Davranış Teorisinin içerisinde öz-yeterlilik inançlarının önemi, algılanan davranışsal kontrol kavramına, daha doğrusu algılanan öz-yeterlilik boyutuna yansımaktadır (Ajzen, 2002b).

Albert Bandura, Sosyal-Bilişsel Kuramda öz-yeterlilik kavramını, bireyin bir eylemi gerçekleştirmek için gerekli becerilere sahip olduğuna ilişkin inancı olarak tanımlar (Akkoyunlu ve Kurbanoglu, 2003). Öz-yeterlilik bireyin karşılaşılabileceği zorluklarda olayın üstesinden gelip gelemeyeceğine ilişkin kendine karşı duyduğu inancı, yani kendi hakkındaki yargısı olarak da adlandırılabilir (Senemoğlu, 2015, s.234). Bu tanım ile Planlanmış Davranış Teorisi'ndeki algılanan davranışsal kontrol faktörü benzerlik göstermektedir.

Özellikle Planlanmış Davranış Teorisi, (normatif, davranışsal ve kontrol) inançların davranışı belirlediğini göstermektedir. Kavramsal olarak, algılanan davranışsal kontrol, siyasal alandaki iç siyasal etkinliğe atıfta bulunan öz-yeterliliğe karşılık gelir (Ajzen, 1991).

Örneğin, gençlerin sigara içme davranışları üzerine yapılan bir çalışma, ergenlerin ebeveynlerinin çocuğun nerede olduğu ve faaliyetleri hakkındaki bilgilerine ilişkin algılarının, ergenin sigara içme niyetini ve sigara içmeme öz-yeterliliği yoluyla dolaylı olarak sigara içme davranışını azalttığını ortaya koymuştur (Harensch ve diğerleri, 2004).

R. Mary Anderson’a göre ise politik yeterlilik, içsel ve dışsal olarak ikiye ayrılır. İçsel politik yeterlilik, bireylerin politik süreçlere etkin katılımı ve politik süreçleri anlama (politik okuryazarlık) yeteneklerine ilişkin bireysel değerlendirmeleriye, dışsal politik yeterlilik, bireylerin kamu kurumları ve kamu görevlilerine ilişkin görüşleri olarak tanımlanmaktadır (Neimi ve diğerleri, 1991).

Politik katılım, öz-yeterliliği “kişinin demokratik sürece dâhil olma yeteneğine güven duygusu” olarak kavramlaştırılır ve hem iç hem de dış bileşenleri içerir (Pingree, 2011, s.26).

İç politik öz-yeterlik, bireyin “siyaseti etkili bir şekilde anlama ve etkin bir şekilde katılma konusundaki yetkinliklerinden” emin olduğu derecedir (Niemi ve diğerleri, 1991, s.1407).

Öte yandan, dış politik öz-yeterlik insanların siyasi sistemin bireysel ve kolektif nüfuz yoluyla değişmeye elverişli olduğuna dair inançlarıyla ilgilidir (Caprara ve diğerleri, 2009, s.1002). Etkililiğin bu iki ama benzer yönleri, odakları bakımından farklılık gösterir, ancak bir kişinin politika yapıcıları ve kamu politikasını etkilemeye çalışarak siyasi sürece dâhil olma etkinliğini göstermek için birleşir.

Politik öz yeterlilik, eğitim düzey, politik bilgi, sosyo-ekonomik durum gibi sosyal ve demografik faktörlerden etkilenmektedir. Eğitimi, sosyo-ekonomik düzeyi ve politik bilgi seviyesi yüksek bireylerin politik öz-yeterlilik düzeyi, eğitimi, sosyo-ekonomik ve politik bilgi düzeyi düşük olan bireylere göre daha yüksektir (Uğur ve Akın, 2015).

Politik yeterliliği yüksek kişiler, toplumsal olaylarda yer alma, oy verme, imza toplama ya da gazetede yazma gibi demokratik toplumlarda meydana gelen aktivitelere katılmaya daha gönüllüken, politik yeterliliği düşük olan kişiler, tüm bu eylemlere karşı ilgisiz ve politik eylemsizliğe daha yatkınlardır (Nabatchi, 2007; Newhagen, 1994a; Pingree, 2008; Aktaran; Bingöl, 2015, s.129-137).

İnternet, medya platformlarının da katkısı ile insanların, doğrudan ve dolaylı olarak politika oluşturma süreçlerini etkileyebilecek vatandaşlık uygulamalarına katılmalarına olanak tanır. Bu teknolojilerin vatandaşlığı güçlendirmek için çeşitli

siyasi faaliyetlere ve katılımlara olanak sağladığından, internetin siyaset ve siyasi iletişimin alanını değiştirdiği tartışmasız bir şekilde varsayılmaktadır. İnternet, sosyal hareketi başlatacak bir dayanışma ağı içinde vatandaşlar arasında yatay iletişimi yayan yeni bir akış alanı, yönetim şekli haline geldi (Castells, 1999, s.12-13).

Yapılan bir araştırmada, çevrimiçi katılımcılara yöneltilen üç slaktivizm suçlaması incelenmiştir: katılımcıların resmi siyasetten kopuk oldukları ve bu nedenle siyasi sonuçları etkilemeyi amaçlamadıkları, daha etkili geleneksel faaliyetler yerine kolayca erişilebilen dijital etkileşim biçimlerini tercih eden üşengeç vatandaşlar oldukları ve siyasi sistemin işleyişini kavrayamamaları şeklindedir. Bu sonuçlar, sanal katılımcıların hem aktif hem de yetkin vatandaşlar olduklarında, internetin sivil katılım üzerindeki herhangi bir olumsuz etkisinden endişelenmek için daha az neden olduğunu göstermektedir. Bu anlamda, katılımcılara yönelik tembellik suçlaması yanlış gibi görünmektedir (Christensen, 2012, s.1-18).

2. TOPLUMSAL HAREKETLER

İnsanların birlikte yaşamaya başladığı dönemden günümüze kadar çok farklı direniş biçimleri insanların hayatlarında önemli değişikliklere yol açmıştır. Toplumsal hayatta, toplumların tarihlerinin ilk zamanlarından itibaren gerek yönetenlerin kendileri arasındaki çatışmalardan, gerek ezilen yönetilenlerin yönetenlere karşı eylemler, isyanlar, devrimler gibi çeşitli direnişler gösterdiği toplumsal hareketler yaşanan tarih içinde hep yer almıştır. Bazı toplumsal hareketler tarihsel devirleri kapatıp, açacak kadar da ses getirir cinsten büyük sonuçlar ortaya çıkarmayı başarmıştır. Toplumsal hareketler zaman içinde hep yer alsa da meydana geldikleri dönemde var olan toplumsal ve siyasal yapıyı sarstıkları ölçüde bilinirliği günümüze kadar ulaşmıştır.

Toplumsal hareketler, bireyleri birlikte hareket edecek şekilde organize etmek ve böylece değişiklikler yapmak veya engellemek için yeterince güçlü bir grup etkisi elde etmek için kasıtlı gönüllü bir çabayı ifade eder. Sosyologlar, sosyal hareketleri katılım odaklı hareketlerden ziyade güç odaklı gruplar olarak görüyorlar. Bu ayrım, toplumsal hareketlerin kolektif eylemlerinin bireysel üyeler için birincil fayda sağlaması gerekmediği, bunun yerine grupların daha büyük hedeflerine hizmet ettiği anlamına gelir. Sosyo-politik bağlamda daha geniş değişiklikler yapmak için koordine grup eylemleri gerçekleştirilmektedir (Flynn, 2009, s.14-45).

Sosyal hareketler, sosyal hareketliliğin ve toplumsal değişimin kabul edildiği açık ve demokratik toplumlarda başarılı olma eğilimindedir. Post-endüstriyel toplumlarda norm odaklı sosyal hareketler, değer odaklı sosyal hareketlerden daha yaygındır. Norm odaklı hareketler, sistemdeki değişiklikleri deneyen grupları ifade eder. Değer odaklı hareketler, bir sistemin temel hedeflerini değiştirmeye çalışan grupları ifade eder (Morrison, 1971, s.675).

Sosyal hareketin tam olarak ne olduğunu tanımlamak zor olabilir. Siyasi iktidara ve siyasi elitlere düzenli erişime sahip istikrarlı siyasi oluşumlar olan bir siyasi parti ya da çıkar grubu değildir; ne de örgütlenmemiş, geçici ve hedefsiz kitlesel bir

heves ya da eğilim değil, bunun yerine aralarında bir yerdeler (Freeman ve Johnson, 1999, s.7-24).

Toplumsal hareketlerin bazı özellikleri şunlardı; açıkça tanımlanmış muhaliflerle çatışmalı ilişkilere katılma, yoğun resmi olmayan ağlar ile bağlantılı olma ve farklı bir kolektif kimlik ile yapılaşmalarıdır (De la Porta ve Diani, 2006, s.20). Toplumsal hareketler, bir hedefe yönelik kurum-dışı çatışmaya karışan örgütlü fakat gayri resmi sosyal varlıklar olarak düşünülebilir. Bu hedefler ya özel ve dar bir politikayı hedefleyebilir ya da daha geniş anlamda kültürel değişime yönelik olabilir.

Toplumsal hareket genellikle sosyal yapılar arasındaki süregelen çatışmada oluşan ve kolektif bir eylem biçimi olarak görülen bir hareket olarak tanımlanabilir (Collas, 2002, s.69).

Toplumsal hareketler, toplumda rahatsızlık oluşturan herhangi bir konuda değişimi gerçekleştirme çabası içinde olan veya gerçekleşmesi durumunda toplumda huzursuzluk yaratacak bir konuyu engelleme ya da süreci yavaşlatma amacı güden oluşumlardır. Daha geniş anlamda ise, toplumsal hareketler "belirli bir alanın dışındaki toplu eylemlerle ortak çıkarları korumak veya ortak hedeflere ulaşmak için verilen kolektif çabalar" olarak tanımlanır (Giddens, 2000, s.540-541).

Genel kullanımı ile Jasper toplumsal hareketleri, yetkili makamların sınırlarını çizdiği kurumsal kanallar dışında, toplumu ilgilendiren genel yasa ve değişiklikleri teşvik etmek ya da bu değişikliklerin önüne geçip süreci yavaşlatmak için sürekli ve kasıtlı çabalar olarak tanımlamıştır. Tanımını detaylandıran Jasper, toplumsal hareketlerin tanımında yer alan “sürekliliği” ve “kasıtlılığı”, toplumsal hareketler içinde bulunan kişilerin neyi ne kadar istedikleri ve bu istedikleri şeyi nasıl elde edeceklerine dair stratejik fikirlerinin oluşması yönündeki iki önemli süzgeç faktörü olarak tanımlar. Ayrıca Jasper, bu iki faktöre ek olarak bir oluşumun toplumsal hareket olup olmadığını kavrayabilmek için değişim kaygısı ve normal kurumların dışında olma gibi iki faktörden daha bahseder (Jasper, 2014, s.366-368).

Jasper’ın toplumsal hareket tanımını açacak olursak, toplumsal hareketleri, otoritenin çıkardığı yasalara ve de otoritenin tutumuna karşı sürekli bir şekilde kasıtlı

olarak sürdürülen ve başlatılan ve oluşan durumu değiştirmek için normal kurumların dışında (sivil olarak) oluşan oluşumlar olarak konumlandırabiliriz.

Toplumsal hareketlerin, çatışmaların politikleştirilmesinde de bir rolünün olduğu söylenebilir (della Porta, 2015, s.110-156). Toplumsal hareketler, emek, sermaye ve sınıf mücadeleleri ile başlarken, 1960'ların ortalarına doğru başlayan yeni toplumsal hareketler kültürü, küreselleşme ve kapitalizmin de etkisi ile emek ve sınıf mücadelesinden değil, kent kültürünün oluşması ile farklı yerlerden gelip, çeşitli inanç, etnik grup ve kültürel değerlere sahip olarak bir arada yaşamaya başlayan kentlilerin ortak kaygıları için oluşmaya başlamıştır. Bu yeni örgütlenmelerin ana konularını kadın hakları/ feminist hareketler, çevresel hareketler/yeşiller, tüketim karşıtı hareketler ve kapitalizm karşıtlığı gibi konular oluştururken, bu hareketlerin çeşitli alanlara yayılması ile var olan politik gücü değiştirmek değil, istekleri ve hedefleri doğrultusunda toplumsal düzenin değiştirilmesi ve koşulların geliştirilmesi talep edilmektedir. Toplumsal bir hareket, farklı gruplar ve ortak çıkarları olan insanlardan oluşmaktadır ve tek bir örgütlenme düzenine göre daha geniş alana sahiptir (Martin, 2007, s.23).

Bunun yanında toplumsal hareketler her zaman yalnızca değişim isteği ile değil var olan düzeni korumaya yönelik de olabilir. Ayrıca belirtmek gerekir ki toplumsal hareketler düzenli bir örgüt gibi olmadığı için hedefleri doğrultusunda gideceği istikamet bir örgüte göre daha dolaylı olabilir (Martin, 2007,s.23).

Sivil toplum tarafından meydana gelen, hareket düzeni açısından sivil iradeye sahip olan toplumsal hareketler, siyasi düzen tarafından finanse edilen siyasi partiler ya da çıkar gruplarından farklı olsa bile toplumsal hareketler içindeki kişi veya gruplar siyasi partileşebilir ya da bir siyasi partiye katılabilir (Jasper, 2014, s.23-24). Toplumsal hareketler ile bir araya gelen ortak hedef ve amaçlara sahip kişi ve gruplar zamanla profesyonelleşerek sivil toplum kuruluşu haline de gelebilirler.

Dawson ve Gettys'in toplumsal hareketlerin zamanla gelişim gösterdiği ve bu gelişimin dört aşaması olduğunu belirtmişlerdir. Blumer da onlara katılarak, bu aşamaları önceliklerine göre; toplumsal rahatsızlık, popüler heyecan, biçimlendirme,

kurumsallaşma olarak sıralamıştır. İlk aşama olan toplumsal rahatsızlık, toplumdaki itirazların ve huzursuzlukların ilk aşamasını meydana getirir ve bu aşamada kişileri bir eylem veya protesto için ayaklandıran kişiler önemli role sahiptir (Blumer, 1946, s.203). Toplumsal huzursuzluk dönemi mevcut politikaları sorgulamak için itici güç oluşturabileceği gibi kamuyu ilgilendiren her konu için bu hoşnutsuzluklar baş gösterebilir.

İkinci aşama olarak popüler heyecan gelmektedir. Toplumsal rahatsızlık sürecinde bilgi edinen kişiler popüler heyecan döneminde artık amaçsızlıktan kurtulmuş ve artık hareketi şekillendirmeye başlamışlardır (Blumer, 1946, s.203). Bu aşamada hareket içindeki kişilerde toplumsal memnuniyetsizliğin altında yatan nedenleri net olarak belirlemektedir (Diani, 2006, s.150). Toplumsal memnuniyetsizliğin nedenlerini netleştirmek grup içindeki bütüncüllüğün olmasına da neden olmaktadır.

Artık hedeflerini görünür bir biçimde netleştiren toplumsal hareketler üçüncü aşama olan biçimlendirme adımına geçmeye hazırlardır (Blumer, 1946, s.203). Toplumsal rahatsızlıklarını dile getiren ve nedenleri hakkında bilgi sahibi olan ve bu bilginin bir arada tuttuğu kişiler artık hedeflerin de belirlenmesi ile profesyonelleşme yolunda gönüllülerden oluşan profesyonel ve eğitilmiş kişilerin de dâhil olduğu bir duruma geçiş yapmıştır (Macdonis ve John, 2010).

Son aşama olarak stratejik yönetime ve kurallara sahip olarak kurumsallaşma aşamasına geçilmekte ve bu son aşama ile birlikte amaçlara ulaşmak için kurumsal bir yapıya geçilir (Blumer, 1946, s.203). Kurumsal yapıya kavuşan oluşumlar kurumsal kimlik kullanarak yasa yapıcılara karşı bir baskı grubu olmaya da adaylardır.

2.1. Eski Toplumsal Hareketler

Toplumsal hareketlerin ne zaman ortaya çıktığı ve hangi olaylardan esinlendiği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Charles Tilly 1848'den önce toplumsal hareketlerin tarih sahnesinde ses getirir bir biçimde yer almadığını, 18. yüzyılla birlikte toplumsal olayların Batı Avrupa'da oluşmaya başlayarak çeşitlendiğini, 19.yüzyılın ilk dönemleriyle Batı Avrupa ile Kuzey Amerika'da da

kabul gördüğünü ve 20. yüzyıl ile birlikte ise toplumsal hareketlerin bireyler tarafından içselleştirilmesi ile dünya çapında yaygınlaşmasının hızlı bir şekilde yaşanmaya başladığını belirtmiştir (Tilly, 2008, s.24).

18'inci yüzyılda başlayan ve 19'uncu yüzyılın ortalarına kadar devam eden Sanayi Devrimi ile birlikte, toplumsal yapının değişmesi, şehirlere göçlerin başlaması, şehirlerdeki konaklama ve yiyecek bulma sorunları, ekonomik sınıfların oluşması ve sınıflar arasındaki uçurumların görünür hale gelmesi, işçi hakları, ağır çalışma koşulları gibi sayılacak birçok itici etkenden ötürü toplumun aşağısında bulunan köylülerin, işçi sınıfının ve zanaatkarların eylemleri, direnişleri ve örgütlü faaliyetleri görmezden gelinemeyecek derecede örgütlülük ve süreklilik göstermeye başlamıştır. Toplumlar da görülen bu tür protesto ve eylemleri tanımlamak amacı ile kullanılan toplumsal hareket kavramı tarihte ilk kez Saint Simon tarafından dile getirilmiştir (Özcan, 2016, s.5).

Tarih boyunca memnuniyetsizliklerini ifade etmenin yollarını bir şekilde bulan insanlar, dünyanın farklı bölgelerinde farklı sebeplerden meydana gelen birçok eylem gerçekleştirmiştir. Bu eylemlerden farklı olarak günümüzde kavramsallaşan toplumsal hareketlerin tanımını ilk başlangıç noktasını 19'uncu yüzyılın ikinci yarısı olarak varsayılmaktadır. 19'uncu yüzyılın ikinci yarısına kadarki direnişler ve eylemler örgütlü ve organize olmayı başaramadığından dolayı tarih sahnesinde kendilerine yer bulamamıştır. 19'uncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise organize olmuş, ortak bir amaç uğruna stratejik olarak süreklilik barındıran protesto eylemleri, toplumsal hareket olarak konumlandırılmaya başlanılmıştır (Furuncu,2014, s.3).

Toplumsal hareketlerin, özellikle eski toplumsal hareketlerin amaçları arasında mevcut rejimi değiştirme olabileceği gibi mevcut rejimi korumaya yönelik de olabilirler. Yeni toplumsal hareketlerin amaçları arasında ise, babalık hakları gibi mevcut rejimi değiştirmeye yönelik olmayan daha dar ve çok özel kapsamlı konular da hedef olabilir (Uysal, 2016, s.1).

1960'ların öncesinde gerçekleşen toplumsal hareketler eski toplumsal hareketler olarak anılmaktadır. İnsanlık tarihi boyunca var olan memnuniyetsizliklere

karşı ses çıkarma, isyan ve ayaklanmaların tarih kitaplarına geçecek kadar ses getirdiği dönem 18.yüzyılın ortalarından itibaren başlamıştır. Sanayi devrimi ile değişen toplumsal yapının oluşturduğu yeni sınıflar ve bu sınıflar arasındaki büyük farklılıklar ilk kez örgütlü ve sürdürülebilir eylemlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Eski toplumsal hareketler dediğimiz 19. yüzyılın toplumsal hareketleri Marksizm'i benimsedi ve sermaye çelişkisine dayalı, sistematik ve emek doğrultusunda kolektif bir bilinç yarattılar (Çoban, 2009, s.175).

Neolitik Çağ'da tarım, metalürji ve şehirlerin ortaya çıkmasından bu yana, hiçbir değişim sanayileşmenin ortaya çıkmasına kadar insanlık tarihinde derin bir iz bırakmamıştır (Hobsbawm, 2003, s.21).

Eski toplumsal hareketler çıkış motivasyonu genellikle emek ve sermaye arasındaki mücadeleyi içermektedir. Sanayileşme, batı toplumları için bir dönüm noktası haline gelmiştir. Üretimin sanayileşmesinden sonra, sanayileşmesinin sonucu olarak daha fazla nüfus iç içedir, farklı dillerden, dinlerden ve ırklardan insanlar birlikte yaşar ve fabrika ile ev hayatı mekânsal olarak farklılık gösterirken, sanayi toplumu, ulus-devlet yapısına sahip bürokrasinin egemen olduğu yeni bir toplumu ortaya çıkmıştır (Kumar, 2013, s.83). Toplumsal hareketlerin eski ve yeni olarak adlandırılması 1960'lardan itibaren başlamıştır.

2.2. Yeni Toplumsal Hareketler

Hayatımıza 20. yüzyılın ortalarından itibaren giren küreselleşme kavramı, dünya çapında bir etki bırakarak hem ülkeleri hem de bireyleri etkisi altına almıştır. Küreselleşmenin toplumların çeşitli alanlarında özellikle sanayileşme, modernleşme ve kentleşme gibi süreçler üzerindeki etkisini ve bu etkisi ile toplumlardaki hızlı değişim ve gelişime hep birlikte tanık olduk.

Küreselleşmenin getirdiği hayatın her alanındaki bu değişim ve gelişmeler toplumsal hareket ve olayların dönüşmesinde de etkili olmuştur. 1960'ların ortalarından sonra ortaya çıkan toplumsal hareketler ile önceki toplumsal hareketler arasında ayırım yapmak için toplumsal hareketlere yeni sıfatlar eklenmiştir. 1960'larda

Avrupa'da hüküm süren Neo-Marksist sosyal hareket modelinin yetersizliği ile yeni toplumsal hareketin bakış açısı hızla gelişti (Işık, 2013, s.23).

1960'ların ortasından itibaren kullanılmaya başlayan yeni toplumsal hareketler, sermaye ve emek düzleminden çıkıp daha özel olaylar ve hareketler ile kendini göstermeye başlamıştır. Yeni toplumsal hareketler kavramı, çok özel olarak feminist hareketler, çevre hareketleri, nükleer karşıtı hareketler, yeşil hareketi, barış hareketlerini ve azınlık hareketlerini ifade edecek şekilde kullanılmaya başlamıştır (Coşkun, 2017, s.109).

Eski toplumsal hareketlerin çıkış odağı olan sermaye, emek ve sınıfsal farklılıklar üzerinden hak mücadelesi, düzeni ve var olan kuvveti değiştirme isteği ile ivme kazanıp daha büyük ortak paydada birleşirken, yeni toplumsal hareketler 1960'ların ortalarına doğru kapitalizm rüzgârının etkisi ile sınıfsal farklılıklar, emek ve sermaye gibi motivasyonlar ile hareket etmeyi bırakmıştır. Yeni rüzgâr artık daha küçük ve çok özel hareketlerin başlamasına neden olmuştur. Yeni toplumsal hareketler küreselleşmeyi tartışmaya açarken, kimliği, cinsiyet, yaş, etnik grup, ulus, din, ulus-devlet yeniden yapılanması, çevre, cinsiyet, iletişim, yerel ve ulus ötesi, alan ve etnik kimliğe ilişkin kolektif yapıları uzlaştırarak yeni bir vatandaşlık tanımının getirilmesini istemektedir (Çoban, 2009, s.176).

Yeni toplumsal hareketler, eski toplumsal hareketlerde olduğu gibi iktidara geçmek, değiştirmek gibi bir istekte değil, var olan düzeni talepleri doğrultusunda değiştirme eğilimindedir. Yeni toplumsal hareketler teorisyenleri, yeni toplumsal hareketlerin politik hayatın düzlemi olan sosyo-politik durumu değil, normlar, kimlik yapıları ve mevcutta bulunan değerlerin farklılık taleplerini ortaya çıkaran sosyokültürel boyutu açığa çıkararak değiştirme hedefindedir (Çayır, 2016, s.20).

3. SOSYAL MEDYA AKTİVİZMİNİN TANIMLANMASI

3.1. Dijital Aktivizm

Son on yılda internet, aktivizm için artan bir oranda kullanılmıştır. Mısır, Tunus, Arap Baharı'ndaki protestolar ve Gezi Parkı gibi olaylarda dijital aktivizm, koalisyon kurma ve ses duyurmak için güçlü bir alan olduğunu ve sosyal medyanın inanılmaz gücünü gösterdi. Bu toplumsal hareketlerin Orta Doğu'daki daha geniş sosyo-politik durum üzerinde silinmez bir etkisi oldu ve dünya çapında milyonlarca adaletsizliği protesto etmeye teşvik etti.

Bir aktivizm sitesi olarak internet tabanlı savunuculuk düzeyinde nispeten yeni olmakla birlikte, birçok organizasyon ve kâr amacı gütmeyen kuruluş, halkla ilişkiler, pazarlama veya itibar aracı olarak internetin değerini kabul etmiştir (Briones ve diğerleri, 2013, s.205-234). Benzer kuruluşlar arasında geniş erişim, düşük maliyet ve popülerliğin bir araya gelmesi ve her yerde bulunması nedeni ile sosyal medyanın varlığı kabul görmüştür (Joyce, 2010, s.1-14).

Sosyal medya kampanyalarının gücü ve etkililiği nedeni ile birçok kuruluş, özellikle de kâr amacı gütmeyen kuruluşlar sosyal medya üzerinden baskı yapmaya başlarken, aynı zamanda sosyal hareketler misyonlarını sürdürmek için sosyal medyayı temel mecra olarak alınmaktadır (Kumar ve Thapa, 2015, s.1299-1316). Dinamik ortamlarda faaliyet gösteren, birden fazla alt hizmet veren ve birden fazla paydaşı olan kar amacı gütmeyen kuruluşlar, misyonlarını sürdürmek için giderek daha fazla internet ve sosyal medyayı kullanıyorlar (McCambridge, 2017).Sosyal medyanın popüleritesi ve yaygınlığı arttıkça, kâr amacı gütmeyen kuruluşların da onu kullanma yetisi de artmaktadır (Tandon, 2014).

Akademisyenler, kuruluşların meşruiyet ve rekabet gücünü korumak için bir çevrimiçi strateji geliştirmeleri ve yürütmeleri gerektiğini söyleyecek kadar ileri gitmektedirler (Briones ve diğerleri 2013, s.205-234). Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar sosyal medya kullanarak yeni genç kuşakları etkileyebilirler, ancak birçok kuruluş bu görevleri yerine getirmek için net bir stratejiden yoksundur (Karch, 2016; Macnamara ve Zeffass, 2012, s.287-308).

Stratejik olmayan sosyal medya kullanımı, kullanılmamış potansiyele veya bazı durumlarda kuruluş için olumsuz sonuçlara yol açabilir (Malthouse ve diğerleri, 2013, s.270-280). Bu durum, kâr amacı gütmeyen kuruluşların genç kuşakların üzerinde itici bir güç oluşturmak için sosyal medya stratejisi geliştirmeye etkin bir şekilde katılmalarını gerektirmektedir. Bu nedenle, kuruluşların paydaşlarının çevrimiçi ortamda kullanmak için bir strateji geliştirmeleri gerekmektedir. Strateji oluşumunun temel bir bileşeni, insanların hedef davranışa nasıl ve neden katıldıklarını anlamaktır (Smith, 2009, s.67-150).

Belki de sosyal medya aktivizminin etkisiz olarak görülmesinin bir nedeni, insanların aktivizmi duyduklarında ilk düşündükleri şeyin sosyal adaletsizliğe tepki olarak büyük bir yerde (sokak) protesto olmasıdır. Gerçekten de, sosyal medya aktivizminin en ünlü eleştirilerinden biri, 1960'ta ırk ayrımcılığını protesto etmek için Woolworth'un tezgâhında oturmak gibi grup tabanlı, yüksek riskli bir eylemle tezat oluşturmasıdır (Gladwell, 2010).

1960'ların Amerika'sında dört siyahi üniversite öğrencisinin Woolworth denilen ve siyahilerin girmesi ve dolayısı ile servis alması yasak olan bir kafeye oturması ile başlayan eylemlerde olduğu gibi sosyal medyada yapılan aktivizmin risk barındırmaması ve tabuları yıkmada ses getirmeyeceği dijital aktivizme getirilen eleştirilerdendir.

Sosyal medya platformları, erişim ve görünürlük için kanal görevi gören "topluluğu güçlendiren ve sürdüren fikir ve davranışların bulaşmasını ve yayılmasını kolaylaştırır (Bastos ve diğerleri, 2015, s.323). Castells (2012), sosyal medya temelli aktivizmin "geleneksel (çevrimdışı) aktivizmden daha çevik olduğunu, çünkü ana akım siyasi diyalog terimlerini etkilemek için birleşik mesajlar veya meşrulaştırma grupları gerektirmediğini" savunur (aktaran Jackson & Welles, 2015, s.935). Bu, bilgi bolluğuna sosyal medyanın katkısı olduğu anlamına gelmez, aşırı bilgi yükü sosyal hareketleri sınırlar (Hacıyakupoglu ve Zhang, 2015, s.450-466).

Diğer bir bakış açısı ise, sosyal medya kullanımıyla edinilen politik bilgi de dâhil olmak üzere bilgi ve iletişimsel yeterlilik gerektirdiğidir (Campbell ve Kwak,

2010, s.536-555). Bazı araştırmacılar, sosyal medyayı kullananların daha farklı siyasi görüşlere ve gayri resmi iletişime maruz kaldıklarını, bunun da siyasi konularda daha fazla ayrıntıya yol açarak siyasi etkinlik ve katılımı sonuçlandığını iddia ederler (Gil de Zuniga ve diğerleri, 2014, s.614). Bu etki özellikle genç yetişkinler için belirgindir (Bennett ve diğerleri, 2011). Elbette karşıt görüş olarak, sosyal medyanın, kullanıcıların yalnızca kabul ettikleri fikirlere maruz kaldıkları yankı odaları oluşturmasıdır, ancak bu fenomen bile ağ ve mesaj türü gibi diğer faktörlere bağlı olabilir (Garimella ve diğerleri, 2018, s.913-922).

Araştırmalar, kendini ifade etme fırsatlarının artmasının daha fazla katılıma yol açabileceğini öne sürdüğü için, katılıma maruz kalma sürekliliği kendini ifade etme temeline dayanmaktadır (Elin, 2003, s.97-114). İfade yoluyla, bir gözlemci muhalif söylemi meşrulaştırmaya, sohbeti kontrol etmeye ve "bir görüş ayrılığı durumu yaratmaya yardımcı olan tensörler" etrafında söylemi yeniden inşa etmeye çalışarak katılımcı olur (Luo ve Jiang, 2014, s.21; Gil de Zuniga ve diğerleri, 2014, s.614).

Bu durum, Arnstein'in (1969) katılım merdiveniyle tutarlıdır - kendini ifade etme, bir ortaklık ve karar alma katılımı gibi daha yüksek katılım seviyelerinin altında mevcuttur. Ayrıca, katılım merdivenin bir yürüyen merdiven olabileceğini öne sürmektedir - politik ifade, politik katılımın en güçlü öngörücüsüdür (Campbell ve Kwak, 2010, s.536-555; Gil de Zuniga ve diğerleri, 2014, s.614). Bu nedenle, sosyal medya "marjinalleştirilmiş seslerin toplu olarak ifade edildiği ilk aracı alan" olarak hizmet edebilir ve daha yüksek katılım düzeylerine yol açabilir (Jackson ve Welles, 2015, s.935).

Bireysel davranışlar, eğer toplu olarak amaçlanıyorsa ve / veya düşünceler / eylemler kişisel çıkarlar yerine grup tarafından yönlendiriliyorsa toplu eylem olarak düşünülebilir. (Louis, 2009, s.727-748; van Zomeren ve Iyer, 2009, s.645-666). Bu nedenle, çevrimdışı kolektif eylemin operasyonel tanımları, geleneksel olarak yalnızca yüksek riskli, yüksek çabalı protesto gibi grup temelli davranışları değil, aynı zamanda düşük riskli ve bireysel olan bir dilekçe imzalama, oy kullanma gibi davranışları da içermektedir. (Foster ve Matheson, 1995, s.1167-1177; Kelly ve Breinlinger, 1995, s.41-57; Louis, 2009, s.727-748). Mevcut daha geniş kolektif eylemleri göz önünde

bulundurarak, bu tür kolektif eylemlerin bazılarının sosyal medyada muadilleri olduğunu söyleyebiliriz. Bir toplumsal hareket kendi bakış açısı için destek bulmaya çalışır ve bu nedenle yaptıkları, bilgiyi, inancı ve tutumları etkilemeye yöneliktir (P. G. Klandermans, 1984, s.107). Bireyler, belirli bir durumun kabul edilemez olduğunu ve değiştirilebileceğini başkalarına bildirmeye çalıştıklarında, uzlaşma mobilizasyonuna katılırlar (B. Klandermans ve Oegema, 1987, s.519).

Uzlaşma mobilizasyonu, katılım sürecinde gerekli ilk adım olarak adlandırılır; bir birey en azından hareketin hedeflerinin değerli ve ulaşılabilir olduğu konusunda mutabık olmadan sosyal bir harekete katılmayacaktır (B. Klandermans ve Oegema, 1987, s.519-531; P. G. Klandermans, 1984, s.107-120; Snow ve diğerleri 1986, s.464-481).

İnternet öncesi uzlaşma mobilizasyon biçimleri arasında mektup yazımı (Foster ve diğerleri, 1995, s. 1167-1177) ve bir dilekçenin imzalanması (Kelly ve Breinlinger, 1995, s.41-57; Louis, 2009, s.727-748) bulunmaktadır. Facebook ve Twitter gibi sosyal medya sitelerinin ortaya çıkmasından önce, Postmes and Brunsting internetin “ikna edici eylemler” için başkalarına e-posta göndermek ve çevrimiçi dilekçeler için uygun olduğunu savunmuşlardır (Brunsting ve Postmes, 2002, s.290-301).

Sosyal medyanın vücut bulması ile bu aktivizm biçimi son zamanlarda artan etkileşim derecelerini belirten "bilgi aktivizmi"; bilgiyi toplama ve yayma, dayanışma ve protestoculara yardım etme ve başkalarının görüşlerini etkileme olarak kavramsallaştırılmıştır (Halupka, 2016, s.1487-1503). Birçok sosyal medya kampanyasında bu yol izlenmiştir. Örneğin, bilgiyi yayma ve dayanışma sağlama tekniklerine küresel hashtagler ile dijital aktivizm konularına dikkat çekip, destek toplanabiliyor. Dolayısıyla, sosyal medya aktivizmi, uzlaşma mobilizasyonunun teknik bir varyasyonu olarak görülüyorsa, gelecekteki eylemlerin mobilizasyonunda da temel bir adım olarak düşünülebilir.

Her ne kadar sosyal medya protestoları kolaylaştırırsa da, slaktivizm olarak bilinen tembel bir aktivizm biçimi oluşturabilir ve bu da potansiyel olarak bir sosyal hareketin gücünü zayıflatabilir.

3.1.1. Slaktivizm

Son yıllarda sosyal medyanın daha aktif ve ulaşılabilirliğinin kolay olmasından dolayı sosyal medya platformları üzerinden sosyal olaylara karşı daha aktif ve etkin bir biçimde gösterilen tepkiler, dijital aktivizmi popüler hale getirmiştir. Bu ilgi akabinde dijital aktivizme de eleştiriler getirilmeye başlanmıştır. Dijital aktivizme yöneltilen başlıca eleştirilerin biri de miskin eylemcilik olarak nitelendirilen slaktivizm ve slaktivist eylemleri meydana getiren kişiler yani slaktivistlerdir. Bu neden ile slaktivizmin ne olduğu, kavrama getirilen eleştirileri ve savunmalar çalışmanın bu bölümünde ele alınacaktır.

“Dünyayı değiştirmek hiç bu kadar kolay olmamıştı; bağınazlık ve sosyal adaletsizlik, bankacılar, Starbucks ve kayıtsız politikacılarla dolu korkunç bir dünya. Tek yapmanız gereken bilgisayar karşısına oturmak, derin bir nefes almak ve bir tuşa basmak. Abrakadabra: aniden, politikacılar biraz daha az kayıtsız. Ve siz, ortak dürüstlük ve doğruluk duygunuzla, güçlenirsiniz. Bilgisayarınızın iyi bir bağlantısı varsa, bir saniye, belki bir saniyenin bir kısmını aldı. Derin bir nefes alma ihtiyacını bile hissetmeyebilirsiniz.” (Liddle 2013).

Slaktivizm kavramı, “iyi hissetme, sırt okşama...” ile karakterize edilir, çünkü slaktivizm genellikle bir sorunun çözümünde seferberlik ve / veya kanıtlanabilir bir etki olmaksızın minimum zaman ve çaba gerektirir (Glenn, 2015, s.82). Slaktivizmin eleştirilere maruz kalmasının başında emeksiz ve çabasız bir dijital aktivizm türü olması gelir.

Slaktivizm, bireylerin “öfkelerini bilgisayar ekranıyla sınırlandırdıkları” ve protestolara desteklerini çevrimiçi katılımı sınırladıkları düşük maliyetli, düşük riskli katılımı ifade eder (Bastos ve diğerleri, 2015, s.322).

Terim başlangıçta Clark tarafından bir topluluğa fayda sağlamak için üstlenilen küçük, kişisel ölçekli faaliyetleri tanımlamak için yaratıldığından beri köklü bir dönüşüm geçirmiştir (Christensen, 2011, s.1-10). Slaktivizm ilk ortaya atıldığı zamanlarda iyimser bir kavram olarak anılmaktaydı.

Günümüz tanımı ile ilk olarak Morozov (2009) tarafından icra edilen Slaktivizm çevrimiçi/ dijital aktivizmin tembel etkisizliği anlamına gelir ve çoğu zaman “bireylerin çevrimiçi bir dilekçeye veya sosyal medyadaki aktivizm sayfalarına tıklama kolaylığını ve böylece yardım ediyormuş hissine kapılmayı da ifade eder ” (Fatkin ve Lansdown, 2015, s.581).

Slaktivizm tanımı konusunda araştırmacılar tarafından henüz bir fikir birliği olmadığından, bu tezde kullanılan slaktivizm'in tanımı Oxford İngilizce Sözlük tanımından gelir ve “İnternet üzerinden siyasi veya sosyal bir nedeni desteklemek için yapılan, ancak çok az zaman veya katılım gerektirdiği düşünülen eylemlere” atıfta bulunmaktadır.

Slaktivizm, vücudunuzda veya aracınızda çeşitli biçimlerde politik mesajlar taşımak, Facebook gruplarına katılmak veya instagram’da post paylaşmak ya da Twitter’da hashtag’e katılmak veya kısa vadeli boykotlara katılmak gibi başka ifadeler de alabilir. Bazı düşük maliyetli çevrimiçi eylemlerin (çevrimiçi dilekçe imzalama veya Facebook gruplarına katılma) sonraki 'anamlı eylemi' engelleyen destek gösterimleri olduğuna dair kanıtlar vardır (Kristofferson ve diğerleri, 2014, s.1149-1166).

Slaktivizme getirilen eleştiriler, internet faaliyetleriyle sınırlı olmamakla birlikte, eleştiriler genellikle bu ortamın sunduğu katılım olanaklarıyla bağlantılıdır, bu da vatandaşların nispeten daha kolay siyasi katılım biçimlerine katılmalarını sağlar (Coleman ve Blumler, 2009, s.117).

Ancak, bu erişim kolaylığı, siyasi katılımın genel düzeyinde ve etkililiğinde mutlaka bir iyileşmeye yol açmaz. Bazı çevrimiçi politik etkinliklerin etkililiği konusundaki endişeler araştırmacılar tarafından dile getirilmiştir (Hindman, 2009, s.1-19; Shulman, 2009, s.23-53). Eleştirmenlere göre slaktivizmin kullandığı araçlar ve

sonuçlar siyasi hedeflere ulaşmak için yetersizdir. Coleman ve Blumler, internet kampanyalarının karşılaştığı bir dizi soruna dikkat çekerek zorlukları özetlemektedir. Çevrimiçi ağlar kurumsal siyasetten kopuktur, bu da yetkilileri kontrol edemeyebilecekleri anlamına gelir. Dahası, çevrimiçi aktiviteler bazen anlaşılması zor ve geçicidir, yani resmi karar verme gündemine asla ulaşamazlar (Coleman ve Blumler, 2009, s.117).

“Slaktivizm” (Mozorov, 2009), "koltuk aktivizmi" (Gladwell, 2010) ve "hashtag aktivizmi" (Augenbran, 2011) sosyal medya aktivizminin ilk eleştirilerini yansıtan etiketlerdir. Bu eleştiriler sosyal medya aktivizminin toplumsal değişim için etkisiz olduğunu iddia etmekte ve bunun yerine sadece bizi iyi hissettirmektedir. Bu argümanın doğasında var olan birkaç varsayım vardır: sosyal medya aktivizmi sadece bir butona tıklandığında anlaşılır; böyle küçük bir eylem olarak, etkisiz olmalıdır ve iyi hissetmek aktivizmde rol oynamaz.

Akademisyenler sosyal medyanın “önemli bir kalıcı etki” üretmediğini iddia ediyorlar çünkü çevrimiçi aktivizm “zayıf bağ ilişkilerine bağlı, anlamlı aktivizm güçlü, sağlam, organizasyonel bir yapı gerektiriyor” (Morozov, 2010, aktaran Fatkin ve Lansdown, 2015, s.581). Sosyal medyada aktivizm ile protesto hareketine yüksek düzeyde katılım arasındaki bağlantılardan biri kişilerarası güvendir (Bastos ve diğerleri, 2015, s.320-350; Harlow ve Guo, 2014, s.463-478).

Bununla birlikte, bilimsel alanda ortaya çıkan tartışmalar, dijital bağlantının vaat ve etkisini sorgulayıp bazılarının sosyal medyanın, bireylerin yerinde katılımını sınırlandırdığını ve sosyal medya faaliyetlerine katılarak “tembel” bir aktivizm biçimi olan slaktivizme karışma potansiyeli nedeni ile aktivizmi engelleyebileceğini öne sürüyor (Harlow ve Guo, 2014, s.473). Araştırmacılar, bir protestoya katılımın (yerinde katılım veya destek şeklinde) bir protestonun başarısı için kritik olduğunu savunmaktadır (Bastos ve diğerleri, 2015; Harlow ve Guo, 2014, s.473). Sosyal medya platformlarındaki aktivizm “daha az anlamlı aktivizm” olarak tanımlanmıştır, çünkü sonuçta yerinde katılım veya fiziksel destek (yani gerçek aktivizm) şeklinde takip önemlidir (Harlow ve Guo, 2014, s.473).

Bazı sosyal medya temelli aktivist çabalar örgütsel yapının bir gereklilik olmadığını göstermiş olsa da, bu gibi durumlar “anamlı aktivizm” - yüz yüze etkileşim olarak adlandırılan şey için başka bir kritik faktörü gizleyebilir. (Bastos ve diğeri, 2015; Hacıyakupoğlu ve Zhang, 2015, s.462).

Bu nedenle, sosyal medyanın etkinliğine karşı yapılan tartışmalar, organizasyon ve yüz yüze etkileşim olmadan sosyal medyanın bir protesto hareketini sürdürmek için yeterli olmadığını ve onları protestocunun “çekişme repertuarındaki” birçok araçtan biri haline getirdiğini öne sürüyor (Olorunnisola ve Martin, 2013, s.279). Çevrimiçi faaliyetlerin diğeri yüz yüze faaliyetlerle ne kadar bütünleştirilebileceği göz önüne alındığında, sosyal medyanın bir protestodaki etkinliğinin kanıtlanması zordur (Hacıyakupoğlu ve Zhang, 2015, s.462).

Gerçekten de, çeşitli sosyal medya aktivizminin etkinliğini destekleyen kanıtlar vardır. Örneğin, aktivistler ve aktivist olmayanlar hem çevrimiçi hem de çevrimdışı aktivizm biçimlerinin eşit derecede etkili olduğunu düşünmektedirler (Brunsting ve Postmes, 2002, s.290-301).

Facebook gibi hizmetlerde zayıf bağların kurulduğunu, oysa yüksek riskli aktivizmin güçlü bağlar gerektirdiğini savunmaktadır (Gladwell, 2010)

Sosyal ağlar gibi büyük gruplarda hiyerarşi kurmak zor olduğundan o örgütsel verimliliği engeller (Gladwell, 2010; Morozov, 2011, s.193-195).

Siyasi partiler ve baskı grupları, katılım düzeyinin bir göstergesi olarak kampanya materyalinin tıklama oranını izlemek gibi pazarlama uygulamalarını benimsediklerinden, bu mantığın siyasi arenaya nüfuz ettiğini ileri sürmektedir. Bir katılımcının yüksek düzeyde bağlantı sağlama taleplerini azaltarak, niceliğin niteliğini yanlışlayan bir aktif vatandaşlık serabı geliştirilir (Gladwell, 2010; Morozov, 2011; Shulman, 2009, s.23-53). Bu çağrı, bazı baskı gruplarının bireyleri angaje olma fırsatlarıyla boğmasına ve sonuç olarak potansiyel olarak siyasi ilgisizliğe yol açmasına neden oldu (Shulman, 2009, s.23-53).

Slaktivizm'e eleştiriyi savunanlar aynı zamanda kullanıcıların çevrimiçi eylemlerinin gerçekliğini sorgulayarak, bu politik davranışların kendi kendini tatmin etme veya narsisistik, kendini sunma tarafından yönlendirildiğini iddia ederler (Christensen, 2011, s.1-10; Morozov, 2009; 2011, s.201).

Aktivizme daha özel, sosyal kimlik teorisinin son teorik uzantıları (Tajfel ve Turner, 1986, s.7-24), yani ayrıntılı sosyal kimlik modeli (Drury ve Reicher, 1999, s.381-402) ve dinamik ikili yol modeli (van Zomeren ve diğerleri, 2012, s.180-199) aktivizmin dinamik doğasına odaklanmak, kolektif eylem ile onun öncülleri ve sonuçları arasında geri bildirim döngüleri vardır. Bu döngülerden biri, aktivizmin bireyler olarak onlara faydalı olup olmayacağına dair bireyin maliyet-fayda analizi arasındadır ve olumlu etki bu faydalardan biridir (van Zomeren ve diğerleri, 2012, s.180-199). İnsanlar aktivizmden sonra kendilerini iyi hissedersen, bu bireysel fayda, gelecekteki eyleme katılıp katılmayacağına dair görüşmelere geri dönecektir. O halde teorik olarak, insanlar sosyal medya aktivizmine katıldıktan sonra kendilerini olumlu hissedersen, bu olumlu sonuçlar maliyet-fayda analizini 'artı tarafa' itebilir ve gelecekte daha çaba gerektiren, daha geniş ölçekli aktivizme katılma olasılığını artırabilir.

Sosyal medya aktivizminin etkinliğinde olumlu duyguların rolü üzerine araştırmalar karışıktır. Çevrimiçi eylemlerin çevrimdışı eylemleri raydan çıkarabileceğini gösterdi, ancak katılımcıların sadece kendileri hakkında iyi hissederek tatmin olmalarından kaynaklanmıyor. Bunun yerine, çevrimdışı eylemler azaldı çünkü katılımcılar eylemlerinin grubun başarısını artırmada etkili olduğuna inanıyordu böylece gelecekteki eylem ihtiyacını ortadan kaldırır (Schumann ve Klein, 2015, s.83).

İnternet'i ortamın iyileştirilmesi ve nasıl dâhil olunacağı hakkında bilgi paylaşmak için kullanan katılımcıların, çevre için toplu eylemleri etkilemek için kişisel olarak daha güçlü hissettiklerini bildirmişlerdir (örneğin, bu eylem sırasında, olanlar üzerindeki etkim büyüktü.) ve bu da gösteriler gibi gelecekteki çevrimdışı eylemlere katılma isteklerini artırmıştır. Bu nedenle, bu çalışmalar, sosyal medya aktivizminden sonra kişinin kendisi (gruba karşı) hakkında iyi hissetmenin daha büyük ölçekli kolektif eylemleri teşvik etmede nasıl bir rol oynayabileceğini doğrudan incelememiş

olsa da, Schumann ve meslektaşlarının çalışması, olumlu hissetmenin sosyal medya aktivizmi ile çevrimdışı aktivizm arasındaki ilişkiyi kısmen açıklayabileceğini öne sürüyor (Schumann ve diğerleri, 2012, s.79-89).

Yapılan bir çalışmada, kişinin kendisi hakkındaki olumlu duyguları inceledi ve cinsiyetçiliğe maruz kaldıktan sonra, tepkilere karşı tweet atmanın psikolojik refahı artırdığını ve olumsuz duyguyu azalttığını gösterdi (Foster, 2015, s.629-647).

Slaktivizm tartışmaların açıkça ortaya koyduğu gibi, internet aktivizminin eleştirisi iki temel konuyu içerir: 1. internet faaliyetleri etkili değildir ve 2.slaktivizm katılımcıları başka faaliyetlerde bulunmazlar. Evgeny Morozov (2009), slaktivizm olgusunu daha derinlemesine incelemek için uygun veri kaynaklarının geliştirilmesi ihtiyacından bahsederek slaktivizme ilişkin tartışmasını bitirir.

3.1.1.1.Slaktivizm İle Davranışa Yönelik Niyet

Toplumsal olaylara sosyal medya aracılığı ile tepki gösterilmesinde slaktivizm eylemine katılım olsa da bu olayların duyurulması ve bir süre de olsa gündemde kalmasına destek olmak için slaktivizme katılım olarak görüne, beğeni, yorum ya da paylaşımlar bir niyet unsurunu barındırmaktadır. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, bir "beğen" düğmesine tıklamak veya bir hashtag'i yeniden tweetlemek, böyle dikkate değer bir toplu eylemin aksine soluk görünüyor. Bununla birlikte, teorisyenler genel olarak kolektif eylemi sadece bir eylem biçiminden ziyade niyet-temelli olarak tanımlarlar; ister tek başına isterse bir grupla gerçekleştirilsin, grup statüsüne fayda sağlayan bir eylemdir. Sosyal medyanın, kişinin fikrini ifade etmesinin ötesinde (bir etkinlikte veya mitingde destek) daha yüksek katılım düzeylerine katkıda bulunduğu fikrini göz ardı etmek de zordur (Lalonde ve diğerleri, 2002, s.83-102; Wright, 2009, s.859-879; Wright ve diğerleri, 1990, s.994-1003).

Sosyal medya aktivizminin yalnızca bizi iyi hissettirmeye hizmet ettiği yönündeki eleştirilerin özünde, 'iyi hissetmenin' aktivizmi motive etmede hiçbir amaca hizmet etmediği fikri vardır. Bununla birlikte, psikolojik bir perspektiften, aktivizmi güçlendirmenin bir yolu olarak bu olumlu duygular için teorik bir destek vardır. Bazı sosyal medya temelli aktivist çabalar örgütsel yapının bir gereklilik olmadığını

göstermiş olsa da, bu gibi durumlar “anlamli aktivizm” - yüz yüze etkileşim olarak adlandırılan şey için başka bir kritik faktörü gizleyebilir.(Bastos ve diğerleri, 2015, s.320-350; Hacıyakupoğlu ve Zhang, 2015, s.450-466).

Örneğin, öğrenme kuramında (Skinner, 1971, s.163) olumlu sonuçların takip ettiği davranışların tekrarlandığı, olumsuz sonuçların ardından gelenlerin önlendiği iyi bir şekilde kurulmuştur. Bu nedenle, insanlar sosyal medya aktivizmine katıldıktan sonra kendilerini iyi hissedерlerse (olumlu sonuç), diğer aktivizm türlerine katılma niyetlerinin daha muhtemel olması beklenir.

3.1.1.2.Slaktivizm İle Davranışa Yönelik Tutum

Bazı çevrimiçi aktivizm biçimlerini tembellik olarak nitelendiren eleştiriyi özetlemek gerekirse, bu eleştiri, geleneksel katılım biçimleri kadar etkili bir şekilde siyasi hedefleri ilerletme konusunda yetersiz olduğu düşünülen düşük çabalı etkinlikleri hedefler. Hashtag’e katılmak, Facebook hesabınızdaki profil resminizi bir gün, bir hafta veya bir ay boyunca değiştirmek de yeterli değildir. Slaktivistler ellerini kirletmeye ve bu hedeflere gerçekten ulaşmak için gereken çabayı göstermeye isteksiz olarak görünürler. İnternet etkinliklerinin çevrimdışı katılım biçimlerinin yerine geçmesi için, bu etkinliklerin siyasi çıkarları ilerletmek için etkili yollar olması gerekir. Slaktivizme karşı sıklıkla dile getirilen eleştiri, faaliyetlerin amaçlanan hedeflere ulaşmada yetersiz olduğudur (Shulman, 2009, s.23-53; Morozov, 2009).

3.1.1.3.Slaktivizm İle Öznel Norm

Arnstein’in (1969) katılım merdiveni ile toplumsal katılım için önemli olanın “takip etme” ve “kas gücü/ enerji harcama” ile olduğunu ve bunların kişinin ifadesinin yani tokenizm/göstermelik katılımının üstünde olduğunu savunur. Bu nedenle, slaktivizmin eleştirilerinin altında yatan temel argümanları, sosyal medya platformlarının tembel bir aktivizm biçimini teşvik etmesi ve anlamli sosyal değişim için uygun bir eylem yeri olmadığıdır (Faktin ve Lansdown, 2015, s.581).

Ancak, bu kısıtlı işlemle uygulanan çevrimiçi eylemler kolay ve göstermelik görünse de gerçekte büyük sosyal yatırımlar gerektirmektedir. Örneğin, bağlantıları,

videoları, makaleleri ve anları paylaşma yeteneği, popüler sosyal ağ sitelerinin önemli bir gücüdür ve kendi sosyal ve politik amaçları ile iletişimsel bir uygulama olarak teorize edilmiştir (Halupka, 2014, s.115-132).

3.1.1.4.Slaktivizm İle Algılanan Davranışsal Kontrol

Sosyal medyadaki düşük çabayla politik davranışın bu cazibesi, çevrimiçi dijital benliğin kamusal doğası tarafından güçlendirilir. Farklı sosyal ağ sitelerinin hem içinde hem de arasında çevrimiçi olarak izleyicilerin çeşitli biçim değiştirmeleri göz önüne alındığında, kullanıcılar ağa bağlı akranlar arasında imajlarını geliştirme aracı olarak hareket etmeye motive olurlar. (Morozov, 2009; 2011).

Özünde, slaktivizm Olson'un (1971) serbest sürücü probleminin (free rider problem) modern bir tasviridir, çünkü vatandaşlar çevrimiçi kolay, mikro aktivizmin tatmini için çaba gerektiren (sokak aktivizimi/ yüz yüze aktivizm) aktivizmden kaçınırlar (Breuer ve Farooq, 2012, s.4; Christensen, 2012, s.1; Morozov, 2011, s.180). Morozov da slaktivizm kavramı ile genellikle kolayca gerçekleştirilen faaliyetlere atıfta bulunur, ancak slaktivizmde katılımcıların belirtilen siyasi hedeflere ulaşmaktan çok kendileri hakkında kendilerini iyi hissetmelerini sağlamada daha etkili olduğunu vurgular (Morozov, 2009).

4. ARAŞTIRMANIN TASARIMI

4.1. Araştırmanın Amacı Ve Önemi

İnternetin yaygınlaşması ve sosyal medya kullanıcılarının artması ile birlikte dünyada sokak aktivizmin yanına alternatif olarak konumlandırılan dijital aktivizm birçok alanda kullanılmaya başlamıştır. Birçok sivil toplum kuruluşunun, şirketin ve sivil kullanıcıların bulunduğu sosyal medya mecralarında toplumsal olaylarla ilgili rahatsızlıklarını ya da memnuniyetlerini dile getiren kullanıcıların tweet atmadaki motivasyonlarının kişisel tutum, norm, kontrol ve niyetlerinden ne kadar etkilendiği ve bu etkilennemeleri ile slaktivizme katılım arasında bir ilişkinin olup olmadığı ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda;

1. Twitter kullanıcılarının, tutum, öznel norm ve davranışsal kontrollerinin slaktivizme katılması arasındaki ilişkinin belirlenmesi,
2. Twitter kullanıcılarının, tutum, öznel norm, davranışsal kontrol ve niyet aracı faktörü ile birlikte slaktivizme katılması arasındaki ilişkinin belirlenmesi,
3. Twitter kullanıcılarının, tutum, öznel norm, davranışsal kontrol ve politik öz yeterlilik aracı faktörü ile birlikte slaktivizme katılması arasındaki ilişkinin belirlenmesi,

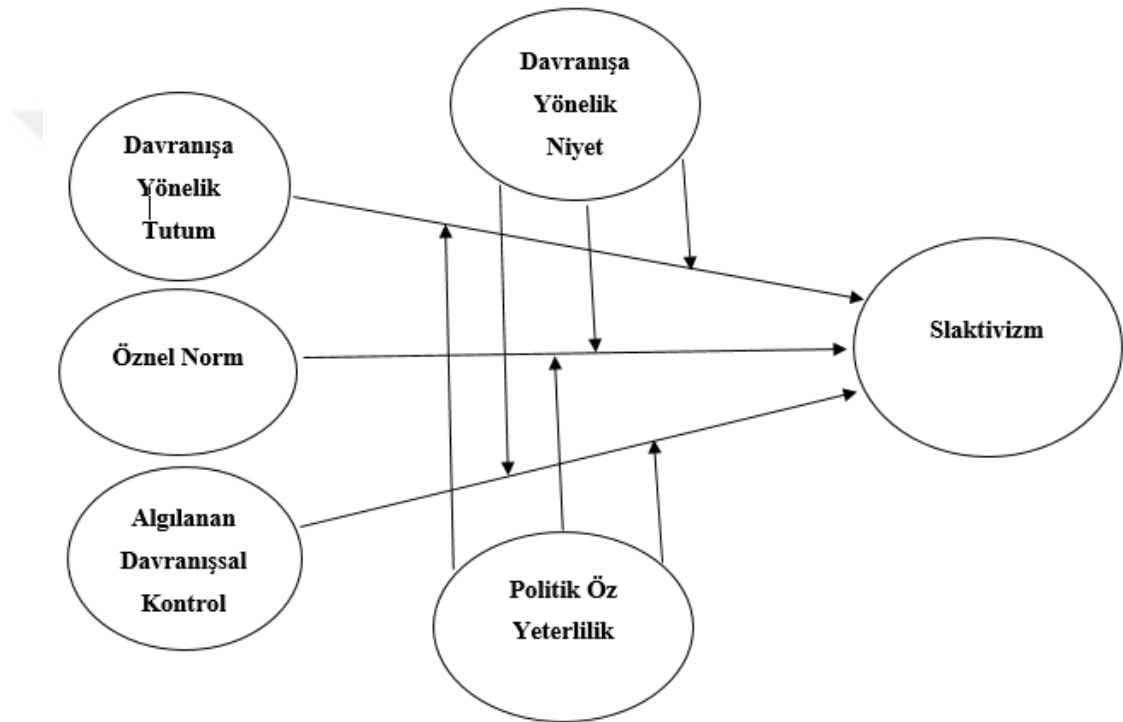
Bu çalışma, Twitter gibi insanların bireysel söylemlerini dile getirdikleri bir sosyal mecrada toplumsal olaylar karşısında nasıl bir motivasyon içinde olduklarını ve motivasyonların slaktivizme katılım/ miskin aktivizm konusunda bir etkinin olup olmadığını ortaya çıkarması bakımında önemlidir. Kullanıcıların bir tweeti atarken bu tweetin toplumsal olayların çözümüne ya da kamuoyu oluşması konusunda bilgi sahibi olup olmadıklarını ölçmek bakımından da önemlidir. Politik öz yeterliliğe sahip bireylerin sosyal medyada slaktivizme katılım konusunda duruşlarını öğrenme bakımından da bu çalışma önem taşımaktadır.

4.2. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, Twitter kullanıcılarının dijital aktivizm bir şekli olan slaktivizme katılımı araştırılmaktadır. Twitter kullanıcılarının slaktivizme katılım

motivasyonlarını belirlemek için planlanmış davranış teorisinin modelinden yararlanılmıştır. Bu modelde, davranışsal tutum, öznel norm, algılanan davranışsal kontrol bağımsız değişkenleri oluşturmaktadır. Davranışa yönelik niyet, politik öz yeterlilik ve slaktivizm ise modelin bağımlı değişkenlerini oluşturmaktadır. Ayrıca davranışa yönelik niyet ile politik öz yeterlilik modelde moderatör değişkeni olarak yer almaktadır.

Şekil 4:1 Planlanmış Davranış Teorisi ve Politik Öz Yeterlilik Modeli

Araştırmanın modeli Planlanmış Davranış Teorisi'nin orijinal kavramsallaştırılmasına politik öz yeterliliğin de eklenmesidir. Bazı akademisyenler geleneksel Planlanmış Davranış Teorisi modeline bir öz-yeterlik ölçüsü eklemişlerdir (Huchting ve diğerleri, 2007, s.51-53; Terry ve O'Leary, 1995, s.199-220) ve Ajzen (1991, s.179-211) öz-yeterliliğin davranışsal kontrol ile benzer ve tamamlayıcı olduğunu kabul etmiştir. Bu model, davranışa yönelik tutumun, öznel normların ve algılanan davranışsal kontrolün davranışsal niyet üzerinde etkilerinin olduğunu ve algılanan davranışsal kontrolün davranışsal niyet yoluyla slaktivizm katılımı üzerindeki dolaylı etkiye ek olarak, algılanan davranışsal kontrolün slaktivizm üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğu da tahmin edilmektedir. Davranışsal niyetin

slaktivizme katılım üzerinde doğrudan bir etkisi olduğu öngörülmektedir. Son olarak, politik öz yeterliliğin slaktivizme doğrudan etkileri olduğu gibi, davranışsal niyetin aracılığı ile slaktivizm üzerinde dolaylı bir etkisi olduğu öngörülmektedir.

4.3. Araştırmanın Hipotezleri

Bu araştırmada planlanmış davranış teorisinin slaktivizm üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmada “slaktivizm” bağımlı değişken, “planlanmış davranış teorisinin alt boyutları ve politik öz yeterlilik” ise bağımsız değişkenler olarak belirlenmiş ve hipotezler bu doğrultuda kurulmuştur.

Buna bağlı olarak oluşan hipotezler:

H1: Davranışa yönelik tutumun davranışa yönelik niyete pozitif etkisi vardır.

H2: Özel norm'un davranışa yönelik niyete pozitif etkisi vardır.

H3: Algılanan davranışsal kontrolün davranışa yönelik niyete pozitif etkisi vardır.

H4: Politik öz yeterliliğin slaktivizme pozitif etkisi vardır.

H5: Davranışa yönelik niyetin slaktivizme pozitif etkisi vardır.

H6: Davranışa yönelik niyet, davranışa yönelik tutum ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmektedir.

H7: Davranışa yönelik niyet, özel norm ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmektedir.

H8: Davranışa yönelik niyet, algılanan davranışsal kontrol ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmektedir.

H9: Politik öz yeterlilik, davranışa yönelik tutum ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmemektedir.

H10: Politik öz yeterlilik, öznel norm ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmemektedir.

H11: Politik öz yeterlilik, algılanan davranışsal kontrol ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmemektedir.

H12: Davranışa yönelik niyet, davranışa yönelik tutum, öznel norm ve algılanan davranışsal kontrol ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmektedir.

H13: Politik öz yeterlilik, davranışa yönelik tutum, öznel norm ve algılanan davranışsal kontrol ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmektedir.

4.4. Ana Kütle Ve Örneklem

Bu araştırmada ana kütleyi Türkiye'deki Twitter Kullanıcıları oluşturmaktadır. Nisan/2020 itibari ile Türkiye'de 13.600.000 Twitter Kullanıcı bulunmaktadır (We Are Socia, 2020).

Araştırmada belirli özellikte örneklem seçilmemiştir. Gönüllü Twitter katılımcılardan 555 kullanıcı örnek kitlesi olarak belirlenmiştir. Pandemi nedeni ile çevrimiçi olarak hazırlanan anket formu 650 katılımcı doldurmuştur. 95 kişi Twitter kullanıyor musunuz? Sorusuna “ hayır” cevabını verdiği için bu anket katılımcılarının verileri anket datasından çıkarılmıştır. Bu verilere dayanarak;

n = Örneklem büyüklüğünü

N = ana kütledeki çalışan sayısını (13.600.000)

p ve q = Ana kütlenin homojenlik seviyesini(bu çalışmada 0,5 olarak belirlenmiştir)

t =Belirli bir anlamlılık seviyesinde, t tablosundan bulunan teorik değeri (1.96),

d =Olayın meydana gelme sıklığına göre kabul edilen $\pm$ örnekleme hatasını (0.05) ifade etmektedir (Saruhan ve Özdemirci, 2016, s.198).

Anket verilerinin değerlerini; $n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1) + t^2pq}$ formülünde yerine koyduğumuzda;

$$n = \frac{13.600.000 * 1.96^2 * 0.5 * 0.5}{[0.05^2 * (13.600.000 - 1)] + [1.96^2 * 0.5 * 0.5]}$$

hesaplamasından

$n=384$ 'e ulaşılmıştır. Buna göre, anket sayısının (555) hesaplanan değerden (384) büyük olması, çalışmada gerekli örneklem sayısına ulaşıldığını gösterir.

4.5. Kullanılan Ölçekler ve İstatistik Yöntemler

4.5.1. Ölçekler

Araştırmada “bağımlı değişken” slaktivizm ve Davranışa Yönelik Niyet, “bağımsız değişkenler” Davranışa Yönelik Tutum, Öznel Norm, Algılanan Davranışsal Kontrol ve Politik Öz Yeterliliklerdir. Araştırmada bu altı değişkene ait altı bölümden oluşmuş çevrimiçi bir anket formu kullanılmıştır.

4.5.2. Sosyo – Demografik Özellikler

Anketin birinci bölümünde demografik özellikler bulunmaktadır. Ankete katılan Twitter kullanıcılarına yaş, cinsiyet, öğrenim durumu ve Twitter kullanıp kullanmadıkları sorulmuştur.

4.5.3. Politik Öz Yeterlilik Ölçeği

Anketin üçüncü bölümünde Politik öz-yeterlik, siyasete ve siyasi sisteme uygulanan öz-yeterliliğin bir ölçüsüdür. Bu çalışmada, politik öz-yeterlilik Pingree, Hill ve McLeod'in (2013) sekiz maddelik Likert ölçüsü (1 = kesinlikle katılmıyorum) kullanılarak işlevselleştirilmiştir. Orijinal güvenilirlikle uyumlu olarak, Cronbach'ın alfa orta ila güçlü güvenilirliğini gösterdi ($M = 24,78$, $\alpha = 0,80$). Bu anket 5'li ölçek kullanılmıştır. Ölçek, “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”, “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneklerinden oluşmuştur.

4.5.4. Planlanmış Davranış Teorisi Alt Ölçekleri

Planlanmış Davranış Teorisinin altında yatan süreci işlevselleştirmek için bir dizi alt ölçek kullanılmıştır; bu alt ölçekler: davranışa yönelik tutumlar, öznel normlar, algılanan davranışsal kontrol, davranışsal niyet ve slaktivizm ölçekleridir.

Bu araştırmada kullanılan Planlanmış Davranış Teorisi ile ilgili ölçekler, Muzaffar, Chapman-Novakofski, Castelli, Scherer (2014) tarafından tip 2 diyabet riskli davranışları azaltmada davranışsal niyeti test etmek için kullanılan Ajzen'in Planlanmış Davranış Teorisi'ne dayanmaktadır. Ölçeklerin konusu sağlık ile ilgili davranışlara yönelik sorular, Aaron Noland'ın 2019 yılına ait çalışması ile slaktivizm ile ilgili sorularla değiştirilerek test edilmiştir. Planlanmış Davranış Teorisi ölçeklerinin her biri için, Planlanmış Davranış Teorisi'nin ölçeklerinin kullanıldığı önceki araştırmalarla tutarlı olarak 0.740 ila 0.870 arasında güçlü güvenilirlik puanları bildirmişlerdir (Lautenschlager ve Smith, 2007; Rhodes, Macdonald ve McKay, 2006). Anketin tamamı çalışmanın ekinde gösterilmiştir. Davranışa Yönelik Amaç, Davranışa Yönelik Tutum, Öznel Norm ve Algılanan Davranışsal Kontrol ölçekleri için 5'li ölçek kullanılmıştır. Ölçek, “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”, “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneklerinden oluşmuştur. Slaktivizm ölçeği için de 5'li ölçek kullanılırken ölçek, “Asla”, “Nadiren”, “Bazen”, “Sık Sık” ve “Çok Sık” seçeneklerinden oluşmaktadır.

4.5.5. Anketleri Çevirme Süreci

Bu araştırmada, yer alan ve anket yolu ile veri toplamak için kullanılan ölçeklerin tümü daha önce yurt dışında yapılan çalışmalar için oluşturulmuş, geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş böylece çalışmalarda kullanılmıştır. Bu neden ile bu araştırmada, Türkçeye çevrilmesi ve tercüme edilmiş hali ile oluşturulan örneklem üzerinde uygulama yapılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Çeviri işlemlerine başlamadan önce, ölçekleri oluşturan ve konuya uygun olarak düzenleyerek geçerliliğini ortaya koyan araştırmacılar ile e-posta yolu ile iletişime geçilmiş ve Türkçeye çevirme sürecine başlanmıştır.

Çalışmada kullanılan 5 ölçeğe ait toplam 28 maddenin tamamı çeviri sürecine dâhil edilerek “Back Translation Method” ile tercüme işlemi

gerçekleştirilmiştir. Çeviri sürecinde dâhil edilen her bir madde ayrı ayrı, sosyal bilimler fakültelerinden mezun lisans ve yüksel lisans mezun, yabancı dil bilgisi, geçerliliği kabul gören sınavlar ile belgelenmiş ve tercümanlık belgesine sahip 6 kişi tarafından Türkçeye çevrilmiştir. İngilizce orijinal metin halinden yapılan 6 adet çeviri opsiyonu arasından, her madde için her bir çeviri gözden geçirilerek 28 maddenin tamamı için alanında uzman iki akademisyence en uygun görülenler liste haline getirilmiştir. Türkçeye çevirisi uygun görülen maddeler bir Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni ve bir Türkçe Öğretmeni tarafından Türkçeye uygunluğu ve anlamlılığı kontrol edilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılarak liste son haline getirilmiştir. Son halini alan ölçeklerde yer alan maddelerin İngilizceye tekrar çevirisi yapılmıştır. Anketlerin maddelerinin, orijinal anket maddeleri ile İngilizceye çevrilen çevirileri, alanında uzman ve yabancı dil bilgisi geçerli bir sınavla belgelenmiş bir akademisyen tarafından, anlamca birbirine denkliği uygun görülen ve bu şekilde uygunluğu tespit edilen maddelerin Türkçe çevirileri kullanılarak örneklem üzerinde uygulamaya başlanmıştır.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin İngilizce orijinal hali (Ek:1) ve çalışmada kullanılan anket formu (Ek:2) ekte yer almaktadır

4.5.6. İstatistik Yöntemler

Anket verilerinin girişleri için, grafikleri ve tabloları oluşturmak için, temel değerlendirmeler için ve tamamlayıcı istatistik analizleri için Microsoft Office programlarından biri olan Excel 2013 kullanılmıştır. SPSS 20,0 yazılımı yardımı ile ise ileri analizler yapılmıştır.

4.5.7. Araştırmaya Katılan Twitter Kullanıcılarının Demografik Özellikleri

Tablo 4:1 Araştırmaya Katılan Twitter Kullanıcılarının Demografik Özellikleri

Cinsiyet	n	%
Erkek	194	34,95
Kadın	361	65,05
Yaş Dağılımı	n	%
18-24	239	43,06
25-34	238	42,88
35-44	40	7,21

45-54	27	4,86
55-64	11	1,98
65+	0	0,00
Öğrenim Durumu	n	%
İlkokul	1	0,18
Ortaokul	6	1,08
Lise	63	11,35
Ön lisans	38	6,85
Lisans	310	55,86
Yüksek Lisans ve Doktora	137	24,68
Toplam	555	100,00

Araştırma katılımcılarının %34,95'i erkek, %65,05'i kadındır. Yaş dağılımları ise %43,06'sı 18-24 yaş arasında, %42,88'i 25-34 yaş arasında, %7,21'i 35-44 yaşları arasında, %4,86'sı 45-54 yaşları arasında, %1,96'sı 55-64 yaşları arasında iken 65 yaş üstünde hiçbir katılımcı bulunmamaktadır. Twitter kullanıcılarının %0,18'i ilkokul, %1,08'i ortaokul, %11,35'i lise, 6,85'i ön lisans, %55,86'si lisans, %24,68'i ise yüksek lisans veya doktora mezunudur. Bu sonuçlar Tablo 4:1'de görülmektedir.

5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen verilerin SPSS 20,0 yazılımı yardımı ile faktör analizleri, güvenilirlik testleri ile araştırma hipotezlerinin korelasyon ve basit regresyon analiz sonuçları ve moderatör değişkenle regresyon analizi sonuçları incelenecektir.

5.1. Güvenilirlik Analizleri

Araştırmada kullanılan tüm ölçek ve alt ölçeklerin ve çalışmanın güvenilirliği Cronbach's Alpha tekniği ile test edilmiştir. Tablo 5:1'de Araştırmada Kullanılan Envanterlere İlişkin Cronbach's Alpha Değerleri görülmektedir.

Politik öz yeterlilik ölçeğinde; 5. Soru, 6. sorular yapılan faktör analizleri sonucunda açıklayıcılık oranları 0,500 ün altında olduğu için analizden çıkarılarak faktör analizi tekrarlanmıştır ve herhangi bir olumsuz sonuç ile karşılaşmadığından güvenilirlik testi yapılmıştır. Bu testin sonucunda 8. sorunun güvenilirliği bozduğu görülmüş ve bu soru da ölçekten çıkarılmıştır. Faktör analizi tekrarlandığında soruların tüm tek faktör altında toplandığı görülmüştür ve güvenilirlik testi tekrarlandığında ise Cronbach's Alpha değeri 0,702 olarak bulunmuştur.

Davranışa yönelik tutum ölçeğinde; 15. soru yapılan faktör analizleri sonucunda açıklayıcılık oranları 0,500'ün altında olduğu için analizden çıkarılarak güvenilirlik analizi yapılmıştır. Faktör analizi tekrarlandığında tüm soruların tek faktör altında toplandığı görülmüştür ve güvenilirlik testi tekrarlandığında ise Cronbach's Alpha değeri 0,745 olarak bulunmuştur.

Öznel norm ölçeğinde; faktör analizi yapıldığında tüm soruların tek faktör altında toplandığı görülmüştür. Daha sonra güvenilirlik testi yapılmış ve Cronbach's Alpha değerinin 0,890 olduğu tespit edilmiştir.

Algılanan davranışsal kontrol ölçeğinde; 20. ve 21. soru yapılan faktör analizleri sonucunda açıklayıcılık oranları 0,500'ün altında olduğu için analizden çıkarılarak güvenilirlik analizi yapılmıştır. Faktör analizi tekrarlandığında tüm soruların tek faktör altında toplandığı görülmüştür ve güvenilirlik testi yapıldığında ise Cronbach's Alpha değerinin 0,840 olduğu tespit edilmiştir.

Davranışsal niyet ölçeğinde; faktör analizi yapıldığında tüm soruların tek faktör altında toplandığı görülmüştür. Daha sonra güvenirlik testi yapılmış ve Cronbach's Alpha değeri 0,834 olarak bulunmuştur.

Son olarak slaktivizm ölçeğinde; faktör analizi yapılmıştır ve tüm soruların tek faktör altında toplandığı görülmüştür. Daha sonra güvenirlik testi yapılmış ve Cronbach's Alpha değeri 0,853 olarak bulunmuştur.

Elde edilen Cronbach's Alpha değerleri 0,70'in üzerinde çıktığı için, araştırmanın güvenilirliğinin tatmin edici düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 5:1 Araştırmada Kullanılan Envanterlere İlişkin Cronbach's Alpha Değerleri

Envanterler		Faktörün Açıklayıcılığı (%)	Cronbach's Alpha
Politik Öz Yeterlilik	Politik Öz Yeterlilik	48,060	0,702
Planlanmış Davranış Teorisi	Davranışa Yönelik Tutum	79,652	0,745
	Öznel Norm	75,321	0,890
	Algılanan Davranışsal Kontrolü	86,204	0,840
	Davranışa Yönelik Niyet	60,386	0,834
Slaktivizm	Slaktivizm	69,611	0,853

5.2. Faktör Analizleri

Araştırmada, politik öz yeterlilik, , davranışa yönelik tutum, öznel norm, algılanan davranışsal kontrol, davranışa yönelik niyet ve slaktivizm kavramlarının boyutlarının belirlenmesi için kullanılan ölçeklerin faktör analizleri yapılmıştır. politik öz yeterlilik KMO değeri 0,741, davranışa yönelik tutum KMO değeri 0,500, öznel norm KMO değeri 0,826, algılanan davranışsal kontrol KMO değeri 0,500, davranışa yönelik niyet KMO değeri 0,779 ve slaktivizm KMO değeri 0,798 olarak bulunmuştur. Tablo 5:2'de KMO ve Bartlett's Test Sonuçları görülmektedir.

0,60'ın altındaki değerlerin geçerliliğini yitirmiş olarak görüldüğü, 0,60-0,70 arasındaki değerlerin geçerli kabul edildiği, 0,70-0,80 arasındaki değerlerin orta derecede geçerli olduğu, 0,80-0,90 arasındaki değerlerin iyi derecede geçerli sayıldığı, 0,90-1 arasındaki değerlerin ise mükemmel bir geçerliliğe sahip olduğu KMO(Kaiser-

Mayer-Olkin) kat sayısı ve Bartlett küresellik testi sonuçlarına göre (Tatlđdil, 2002, s.93);

Politik öz yeterlilik KMO değeri 0,70-0,80 arasında olduğundan; Politik öz yeterlilik ölçeği maddeleri arasında iyi derecede anlamlı ve geçerli bir ilişki vardır diyebiliriz. Ve Bartlett testi sig. değeri 0,000 çıktığından dolayısı ile 0,05'in altında olduğundan, politik öz yeterlilik verilerinin, faktör analizine uygun olduğunu söyleyebiliriz.

Davranışa yönelik tutum KMO değeri 0,50 olduğundan ve Bartlett testi sig. değeri 0,000 çıktığından davranışa yönelik tutum maddeleri arasında anlamlı ve geçerli bir ilişki vardır diyebiliriz. Ayrıca Bartlett testi sig. değeri 0,000 çıktığından dolayısı ile 0,05 in altında olduğundan, davranışa yönelik tutum verilerinin de faktör analizi için uygun olduğunu söyleyebiliriz.

Öznel norm KMO değeri 0,80-90 arasında olduğundan ve Bartlett testi sig. değeri 0,000 çıktığından öznel norm maddeleri arasında iyi derecede anlamlı ve geçerli bir ilişki vardır diyebiliriz. Ayrıca Bartlett testi sig. değeri 0,000 çıktığından dolayısı ile 0,05 in altında olduğundan, öznel norm verilerinin de faktör analizi için uygun olduğunu söyleyebiliriz.

Algılanan davranışsal kontrol KMO değeri 0,50 olduğundan ve Bartlett testi sig. değeri 0,000 çıktığından algılanan davranışsal kontrol ölçeği maddeleri arasında anlamlı ve geçerli bir ilişki vardır diyebiliriz. Ayrıca Bartlett testi sig. değeri 0,000 çıktığından dolayısı ile 0,05'in altında olduğundan, algılanan davranışsal kontrol verilerinin de faktör analizi için uygun olduğunu söyleyebiliriz.

Davranışa yönelik niyet KMO değeri 0,70-0,80 olduğundan ve Bartlett testi sig. değeri 0,000 çıktığından davranışa yönelik niyet maddeleri arasında iyi derecede anlamlı ve geçerli bir ilişki vardır diyebiliriz. Ayrıca bartlett testi sig. değeri 0,000 çıktığından dolayısı ile 0,05'in altında olduğundan, davranışa yönelik niyet verilerinin de faktör analizi için uygun olduğunu söyleyebiliriz.

Slaktivizm KMO değeri 0,70-0,80 arasında olduğundan ve Bartlett testi sig. değeri 0,000 çıktığından slaktivizm ölçeği maddeleri arasında anlamlı ve geçerli bir

ilişki vardır diyebiliriz. Ayrıca Bartlett testi sig. değeri 0,000 çıktığından dolayısı ile 0,05 in altında olduğundan, slaktivizm verilerinin de faktör analizi için uygun olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 5:2 KMO ve Bartlett's Test Sonuçları

KMO and Bartlett's Test	Politik Öz Yeterlilik	Davranışa Yönelik Tutum	Öznel Norm	Algılanan Davranışsal Kontrol	Davranışa Yönelik Niyet	Slaktivizm
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.	,741	,500	,826	,500	,779	,798
Approx. Chi-Square	578,226	239,458	1297,468	410,470	1097,838	994,283
Bartlett's Test of Sphericity	10	1	6	1	10	6
Sig.	,000	,000	,000	,000	,000	,000

5.2.1. Davranışa Yönelik Tutum Faktör Analizi Sonuçları

Davranışa Yönelik Tutum ölçeği için gerçekleştirilen ilk faktör analiz sonucunda 15. soru sorunun açıklayıcılık oranı 0,500'ün altında kaldığından ölçekten çıkarılmıştır ve faktör analizi tekrar yapılmıştır. Yapılan 2. faktör analizinden sonra tüm sorular tek faktör altında toplanmıştır. Daha sonra güvenirlik testi yapılmıştır ve güvenirliği bozan herhangi bir soruya rastlanmamıştır. Davranışa yönelik tutum faktörü güvenirlik testi sonucunda Cronbach's Alpha 0,745 olarak belirlenmiştir.

Tablo.5:3'te; Davranışa yönelik tutum ölçeğinin araştırma sonucuna göre ortaya çıkan faktörü, atılan sorular, faktörlerin alfa değerleri, ortalama, standart sapma ve soruların açıklayıcılık düzeyi belirtilmektedir.

Tablo 5:3 Davranışa Yönelik Tutum Faktör Analizi Sonuçları

Algılanan Davranışsal Tutum		Ort.	Std. S.	Faktörün Açıklayıcılığı (Varyans) %	Güvenilirlik (Cronbach's Alpha)
13	Benim için savunduğum görüşleri ya da toplumsal sorunlara ilişkin mesajları paylaşmak önemlidir.	3,724	1,055	79,652	0,745
14	Benim için sosyal medyada bir şeyi savunmak ya da toplumsal sorunlarla ilgili kampanyalara katılmak önemlidir.	3,533	1,054		
Ölçekten Çıkarılan Sorular					
15	İnsanlar sosyal medyayı aktivizm (eylemler için) ya da toplumsal konular için kullanmamalıdır.				

5.2.2. Öznel Norm Faktör Analizi Sonuçları

Öznel norm ölçeği için gerçekleştirilen ilk faktör analizinde tüm sorular tek faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu neden ile güvenirlik testine geçişmiş ve güvenirliği bozan herhangi bir soruya rastlanmamıştır. Öznel norm faktörü güvenirlik testi sonucunda Cronbach's Alpha 0,890 olarak belirlenmiştir.

Tablo 5:4.'de; Öznel norm ölçeğinin araştırma sonucuna göre ortaya çıkan faktörü, atılan sorular, faktörlerin alfa değerleri, ortalama, standart sapma ve soruların açıklayıcılık düzeyi belirtilmektedir.

Tablo 5:4 Öznel Norm Faktör Analizi Sonuçları

Öznel Norm		Ort.	Std. S.	Faktörün Açıklayıcılığı (Varyans) %	Güvenilirlik (Cronbach's Alpha)
16	Arkadaşlarım, benim toplumsal sorun ya da sosyal medya savunuculuğu yapan gönderileri beğenmemi olumlu karşılıyor.	3,273	0,819	75,321	0,890
17	Arkadaşlarım, toplumsal sorun veya sosyal medya savunuculuğu gönderileri paylaşmamı veya retweetlememi olumlu karşılıyor.	3,320	0,804		
18	Arkadaşlarım, toplumsal sorun veya sosyal medya savunuculuğu yapan Twitter hesaplarını takip etmemi olumlu karşılıyor.	3,318	0,781		
19	Arkadaşlarım, toplumsal sorunlarla ilgili yorumlarıma veya sosyal medya savunuculuğu hakkındaki gönderilerime olumlu bakıyor.	3,344	0,798		
Ölçekten Çıkarılan Sorular					
	Çıkarılan Soru Yok				

5.2.3. Algılanan Davranışsal Kontrol Faktör Analizi Sonuçları

Algılanan davranışsal kontrol ölçeği için gerçekleştirilen ilk faktör analizinde tüm sorular tek faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu neden ile güvenilirlik testine geçişmiş ve 20. Sorunun güvenilirliği bozduğu görülmüştür ve 20. Soru çıkartılarak faktör analizi yenilenmiştir. Yenilenen faktör analizi sonucunda yine tüm soruların tek faktör altında toplandığı görüldüğünden güvenilirlik testi yapılmıştır. Güvenirlik testi sonucunda 21. sorunun güvenilirliği bozduğu tespit edilmiştir ve 21. Soru anketten çıkarılmıştır. 3. Kez faktör analizi yenilenmiştir. Tekrarlanan faktör analizi sonucunda tüm sorular tek faktör altında toplanmıştır. Bu neden ile güvenilirlik testi yapılmıştır ve algılanan davranışsal kontrol faktörü güvenilirlik testi sonucunda Cronbach's Alpha 0,840 olarak belirlenmiştir.

Tablo 5:5'de; Algılanan davranışsal kontrol ölçeğinin araştırma sonucuna göre ortaya çıkan faktörü, atılan sorular, faktörlerin alfa değerleri, ortalama, standart sapma ve soruların açıklayıcılık düzeyi belirtilmektedir.

Tablo 5:5 Algılanan Davranışsal Kontrol Faktör Analizi Sonuçları

Algılanan Davranışsal Kontrol		Ort.	Std. S.	Faktörün Açıklayıcılığı (Varyans) %	Güvenilirlik (Cronbach's Alpha)
22	Sosyal medya savunuculuğuna ya da toplumsal konularda kampanyalara katılıp, katılmamak benim kontrolümdedir.	3,994	0,865	86,204	0,840
23	Sosyal medya savunuculuğunu veya toplumsal sorun mesajlarını yayıp, yaymamak benim kontrolümdedir.	3,897	0,886		
Ölçekten Çıkarılan Sorular					
20	Başkalarının hayatlarında olumlu değişiklik yapıp, yapmamak benim kontrolümdedir.				
21	Kamusal politikaların değişmesine yardım edip, etmemek benim kontrolümdedir.				

5.2.4. Davranışa Yönelik Niyet Analizi Sonuçları

Davranışa yönelik niyet ölçeği için gerçekleştirilen ilk faktör analizinde tüm sorular tek faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu neden ile güvenilirlik testine

geçilmiş ve güvenilirliği bozan herhangi bir soruya rastlanmamıştır. Davranışa yönelik niyet faktörü güvenilirlik testi sonucunda Cronbach's Alpha 0,834 olarak belirlenmiştir.

Tablo 5:6'da; Davranışa yönelik niyet ölçeğinin araştırma sonucuna göre ortaya çıkan faktörü, atılan sorular, faktörlerin alfa değerleri, ortalama, standart sapma ve soruların açıklayıcılık düzeyi belirtilmektedir.

Tablo 5:6 Davranışa Yönelik Niyet Faktör Analizi Sonuçları

Davranışa Yönelik Niyet		Ort.	Std. S.	Faktörün Açıklayıcılığı (Varyans) %	Güvenilirlik (Cronbach's Alpha)
24	Aynı fikirde olduğum bir sosyal medya gönderisini beğenir ya da sık kullanılanlarıma eklerim.	3,980	0,829	60,386	0,834
25	Aynı fikirde olduğum bir sosyal medya gönderisini paylaşır veya retweetlerim.	3,738	0,984		
26	Aynı fikirde olduğum mesajla ilgili bir hashtag'e katılırım.	3,461	1,059		
27	Aynı fikirde olduğum bir gönderiye yorum yaparım.	3,160	1,098		
28	İlgimi çeken bir gönderiye yorum yapar ya da profilimde paylaşırım.	3,558	1,056		
Ölçekten Çıkarılan Sorular					
	Çıkarılan Soru Yok				

5.2.5. Politik Öz Yeterlilik Faktör Analizi Sonuçları

Yapılan ilk faktör analizi sonucunda tüm sorular 3 faktör altında toplanmıştır. 5. soru tek faktör altında kaldığından ölçekten çıkarılmıştır. İkinci faktör analizi sonucunda, tüm sorular 2 faktör altında toplanmıştır. 6. sorunun açıklayıcılık oranının 0,500'ün altında olmasından dolayı ölçekten atılmıştır. Sonrasında tekrar faktör analizi yapılmıştır ve tüm sorular tek faktör altında toplanmıştır. Sonrasında yapılan güvenilirlik testi ile 8. Soru güvenilirliği bozduğu için ölçekten çıkarılmıştır. Tekrar faktör analizi tekrarlandığında, açıklayıcılık oranı 48,060 çıkmıştır ve 1 faktörden oluştuğu gözlemlenmiştir. Politik öz yeterlilik faktörünün güvenilirlik testi sonucunda toplam Cronbach's Alpha 0,702 olarak belirlenmiştir.

Tablo 5:7’de; Politik öz yeterlilik ölçeğinin araştırma sonucuna göre ortaya çıkan faktörü, atılan sorular, faktörlerin alfa değerleri, ortalama, standart sapma ve soruların açıklayıcılık düzeyi belirtilmektedir.

Tablo 5:7 Politik Öz Yeterlilik Faktör Analizi Sonuçları

Politik Öz Yeterlilik		Ort.	Std. S.	Faktörün Açıklayıcılığı (Varyans) %	Güvenilirlik (Cronbach's Alpha)
7	Sıradan insanlar hükümeti etkileyebilir.	3,299	1,195	48,060	0,702
9	Kamu politikalarını etkilemek konusunda yeterli niteliklere sahip olduğumu düşünüyorum.	3,236	1,045		
10	Kamu politikalarıyla ilgili görüşlerimin, kamu görevlilerine kamu sorunlarıyla ilgili etkin karar vermede yardımcı olabileceğine inanıyorum.	3,360	1,008		
11	Fırsat verilirse, kamu görevlilerini etkileyecek düzeyde bir iş yapabileceğimi düşünüyorum.	3,634	0,986		
12	Vatandaşların kamu politikalarını etkilemesine izin verildiği ölçüye kadar, benim çabalarım da etkili olacaktır.	3,700	0,858		
<u>Ölçekten Çıkarılan Sorular</u>					
5	Benim gibi insanların hükümetin ne yaptığı hakkında söyleyecek sözü yoktur.				
6	Kamu görevlilerinin benim gibi insanların ne düşündüğünü önemsediğini sanmıyorum.				
8	Kamu görevlileri sıradan insanların ne düşündüğüne önem verir.				

5.2.6. Slaktivizm Analizi Sonuçları

Slaktivizm ölçeği için gerçekleştirilen ilk faktör analizinde tüm sorular tek faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu neden ile güvenirlik testine geçişmiş ve güvenirliği bozan herhangi bir soruya rastlanmamıştır. Slaktivizm faktörü güvenirlik testi sonucunda Cronbach’s Alpha 0,853 olarak belirlenmiştir.

Tablo 5:8’de; Slaktivizm ölçeğinin araştırma sonucuna göre ortaya çıkan faktörü, atılan sorular, faktörlerin alfa değerleri, ortalama, standart sapma ve soruların açıklayıcılık düzeyi belirtilmektedir.

Tablo 5:8 Slaktivizm Faktör Analizi Sonuçları

Slaktivizm		Ort.	Std. S.	Faktörün Açıklayıcılığı (Varyans) %	Güvenilirlik (Cronbach's Alpha)
29	Sosyal medya savunuculuğuyla ilgili bir gönderiyi (postu) ve ya tweeti favorilerime ekledim.	2,868	1,087	69,611	0,853
30	Toplumsal sorun mesajlarını ya da sosyal medya savunuculuğu ile ilgili mesajları retweetledim veya paylaştım.	2,877	1,064		
31	Sosyal medya savunuculuğu ya da toplumsal sorunlarla ilgili bir hashtag'e katıldım.	2,664	1,017		
32	Sosyal medya savunuculuğu veya toplumsal sorunlarla ilgili tweetlere yorum yaptım.	2,401	1,031		
Ölçekten Çıkarılan Sorular					
	Çıkarılan Soru Yok				

5.3. Korelasyon Analizleri

Bu tez çalışmasında, korelasyon analizi; davranışa yönelik tutum, öznel norm, algılanan davranışsal kontrol, politik öz yeterlilik, davranışa yönelik niyet faktörleri ile slaktivizm faktörü arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılmıştır. Faktörler arasındaki doğrusal ilişkiyi test etmek ve ortaya çıkan ilişkinin yönünü belirlemek amacıyla kullanılan istatistiksel yöntem, korelasyon analizi adı verilir.

Korelasyon katsayısı; -1 ile +1 arasında bir değer alır, bu değer (-)/eksi olması durumunda karşılaştırılan faktörler arasında negatif/ ters yönde bir ilişki olduğunu belirtir. Diğer taraftan değer (+)/pozitif olması durumunda ise, karşılaştırılan faktörler arasında pozitif/doğru yönde bir ilişki olduğu belirtilir. Korelasyon katsayısının (0) olması durumunda ise, karşılaştırılan faktörler arasında herhangi bir ilişkinin olmadığını belirlenir (Can ve diğerleri, 2016).

Korelasyon katsayısının değeri, faktörler arasındaki ilişki durumunu göstermektedir. Tablo 5:9'da; korelasyon analizi sonucu ortaya çıkan değerleri güvenilirlik bakımından incelediğimizde; (**) simgesi olan değerlerin ($p < 0,01$), %99 güvenilir olduğunu; (*) simgesi olan değerlerin ise ($p < 0,05$), %95 güvenilir olduğunun söylenmesi mümkün olacaktır.

Sonuçları faktörler arasındaki ilişki gücünü bakımından değerlendirirken, 0-0,3 arasındaki değerler için; faktörler arasındaki ilişkinin zayıf olduğunu söylemek mümkündür. 0,3-0,7 arasındaki değerler için, faktörler arasındaki ilişkinin orta düzey olduğunu ve 0,7-1 arasındaki değerler için ise; faktörler arasındaki ilişki düzeyinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

Faktörler arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olup-olmadığını ise, tablonun ikinci satırda yer alan Sig. değerinden gözlemleyebiliriz. Bu değer 0,05 değerinden küçük olması durumunda, faktörler arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu söylenebilir. Korelasyon tablosunun son satırında belirtilen 555 değeri toplanan anket sayısını ifade etmektedir.

Tablo 5:9 Davranışa Yönelik Tutum, Öznel Norm, Algılanan Davranışsal Kontrol, Politik Öz Yeterlilik ve Davranışa Yönelik Niyet ile Slaktivizm Faktörleri Arasındaki Korelasyon Analizi

		Politik Öz Yeterlilik	Davranışa Yönelik Tutum	Öznel Norm	Algılanan Davranışsal Kontrol	Davranışa Yönelik Niyet	Slaktivizm
Politik Öz Yeterlilik	Pearson Correlation	1					
	Sig. (2- tailed)						
Davranışa Yönelik Tutum	Pearson Correlation	,272**	1				
	Sig. (2- tailed)	,000					
Öznel Norm	Pearson Correlation	,189**	,360**	1			
	Sig. (2- tailed)	,000	,000				
Algılanan Davranışsal Kontrol	Pearson Correlation	,209**	,066	,251**	1		
	Sig. (2- tailed)	,000	,119	,000			
Davranışa Yönelik Niyet	Pearson Correlation	,128**	,429**	,377**	,150**	1	
	Sig. (2- tailed)	,002	,000	,000	,000		
Slaktivizm	Pearson Correlation	,165**	,404**	,339**	,098*	,595**	1
	Sig. (2- tailed)	,000	,000	,000	,021	,000	

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Tablo 5:9’da, tüm faktörlerin birbiriyle ilişkisini gösteren korelasyon analizi sonucu çıkan değerler görülmektedir. Bu değerleri incelediğimizde,

Politik öz yeterlilik ile davranışa yönelik tutum arasında, düşük seviyede ve %99 anlamlılık düzeyinde, pozitif bir ilişki vardır ($r=,272$, $p<0,01$). Buradan çıkarılacak sonuç, politik öz yeterlilik arttıkça davranışa yönelik tutum da arttığını söylemek mümkündür. $Sig=0,000<0,05$ olduğu için faktörler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Politik öz yeterlilik ile öznel norm arasında, düşük seviyede ama %99 anlamlılık düzeyinde, pozitif bir ilişki vardır ($r=,189$, $p<0,01$). Bu sonuçtan yola çıkarak, politik öz yeterlilik arttıkça öznel normun da arttığını söylemek mümkündür. $Sig=0,000<0,05$ olması, faktörler arasında anlamlı bir ilişki olduğunu gösterir.

Politik öz yeterlilik ile içsel algılanan davranışsal kontrol arasında, düşük seviyede fakat %99 anlamlılık seviyesinde, pozitif bir ilişki vardır ($r=,209$, $p<0,01$). Bu sonuçtan yola çıkarak, politik öz yeterlilik arttıkça algılanan davranışsal Kontrolün de arttığını söylemek mümkündür. $Sig=0,000<0,05$ olması, faktörler arasında anlamlı bir ilişki olduğunu gösterir.

Politik öz yeterlilik ile davranışa yönelik niyet arasında, düşük seviyede ama %99 anlamlılık düzeyinde, pozitif bir ilişki vardır ($r=,128$, $p<0,01$). Bu sonuçtan yola çıkarak, politik öz yeterlilik arttıkça davranışa yönelik niyet de arttığını söylemek mümkündür. $Sig=0,002<0,05$ olduğu için faktörler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Politik öz yeterlilik ile slaktivizm arasında, düşük seviyede fakat %99 anlamlılık düzeyinde, pozitif bir ilişki vardır ($r=,165$, $p<0,01$). Bu sonuçtan yola çıkarak, politik öz yeterlilik arttıkça slaktivizmin de arttığını söylemek mümkündür. $Sig=0,000<0,05$ olduğu için faktörler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Davranışa yönelik tutum ile öznel norm arasında, orta seviyede ve %99 anlamlılık düzeyinde, pozitif bir ilişki vardır ($r=,360$, $p<0,01$). Bu sonuca bakarak, davranışa yönelik tutum için artış olması öznel normda da artışa yol açmaktadır diyebiliriz. $Sig=0,000<0,05$ olduğu için faktörler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Davranışa yönelik tutum ile algılanan davranışsal kontrol arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Davranışa yönelik tutum ile algılanan davranışsal kontrol arasında, düşük seviyede ama %95 anlamlılık düzeyinde, pozitif bir ilişki vardır ($r=,066$, $p<0,01$). Bu sonuca göre, davranışa yönelik tutumdaki artışın algılanan davranışsal kontrolde de artışa yol açacağını söylemek mümkündür. Sig= $0,119<0,05$ olması faktörler arasında anlamlı bir ilişki olduğunu gösterir.

Davranışa yönelik tutum ile davranışa yönelik niyet arasında, orta seviyede ve %99 anlamlılık düzeyinde, pozitif bir ilişki vardır ($r=,429$, $p<0,01$). Bu da bize gösteriyor ki, davranışa yönelik tutumda artış olması davranışa yönelik niyette de artış olmasını sağlar. Faktörler arasındaki sig. değeri, $0,05$ 'den küçük olduğundan faktörler arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu söyleyebilir. (sig= $0,000<0,05$)

Davranışa yönelik tutum ile slaktivizm arasında, orta seviyede ve %99 anlamlılık düzeyinde, pozitif bir ilişki vardır ($r=,404$, $p<0,01$). Bu da bize gösteriyor ki, davranışa yönelik tutumda artış olması slaktivizmde de artış olmasını sağlar. Faktörler arasındaki sig. değeri, $0,05$ 'den küçük olduğundan faktörler arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu söyleyebilir. (sig= $0,000<0,05$)

Öznel norm ile algılanan davranışsal kontrol arasında, düşük seviyede ve %99 anlamlılık düzeyinde, pozitif bir ilişki vardır ($r=,251$, $p<0,01$). Yani öznel norm artış olması algılanan davranışsal kontrolde de artışa yol açar. Faktörler arasındaki sig. değeri, $0,05$ 'den küçük olduğundan faktörler arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu söyleyebilir.

Öznel norm ile davranışa yönelik niyet arasında, orta seviyede ve %99 anlamlılık düzeyinde, pozitif bir ilişki vardır ($r=,377$, $p<0,01$). Yani öznel normda artış olası davranışa yönelik niyette de artış olmasını sağlar. Faktörler arasındaki sig. değeri, $0,05$ 'den küçük olduğu için faktörler arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu söyleyebiliriz. (sig= $0,000<0,05$)

Öznel norm ile slaktivizm arasında, orta seviyede ve %99 anlamlılık düzeyinde, pozitif bir ilişki vardır ($r=,339$, $p<0,01$). Yani öznel normda artış olası

slaktivizmde de artış olmasını sağlar. Faktörler arasındaki sig. değeri, 0,05'den küçük olduğu için faktörler arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu söyleyebiliriz.(sig=0,000<0,05)

Algılanan davranışsal kontrol ile davranışa yönelik niyet arasında, düşük seviyede ama %99 anlamlılık düzeyinde, pozitif bir ilişki vardır ($r=,150$, $p<0,01$). Bu sonuca göre, algılanan davranışsal kontroldeki artışın davranışa yönelik niyette de artışa yol açacağını söylemek mümkündür. Sig=0,000<0,05 olması faktörler arasında anlamlı bir ilişki olduğunu gösterir.

Algılanan davranışsal kontrol ile slaktivizm arasında, düşük seviyede ama %99 anlamlılık düzeyinde, pozitif bir ilişki vardır ($r=,098$, $p<0,01$). Bu sonuca göre, davranışa yönelik tutumdaki artışın algılanan davranışsal kontrolde de artışa yol açacağını söylemek mümkündür. sig=0,021<0,05 olması faktörler arasında anlamlı bir ilişki olduğunu gösterir.

Davranışa yönelik niyet ile slaktivizm arasında orta seviyede ve %99 anlamlılık düzeyinde, pozitif bir ilişki vardır ($r=,595$, $p<0,01$). Buradan çıkarılacak sonuç ise, davranışa yönelik niyet artış olması slaktivizmde de artışa neden olur. sig=0,000<0,05 olması faktörler arasında anlamlı bir ilişki olduğunu gösterir.

5.4. Regresyon Analizleri

Regresyon analizinde ilk olarak, bağımsız değişkenler olan politik öz yeterlilik, davranışa yönelik tutum, öznel norm ve algılanan davranışsal kontrolün bağımlı değişken olan davranışa yönelik niyete etkisi analiz edilecektir. Daha sonra ise bağımsız değişken olan politik öz yeterlilik, algılanan davranışsal kontrol ve davranışa yönelik niyetin bağımlı değişken olan slaktivizme etkisini belirlemek amacıyla basit doğrusal regresyon yöntemi kullanılmıştır.

5.4.1. Davranışa Yönelik Tutumun Davranışa Yönelik Niyete Etkisi

Tablo 5:10 Davranışa Yönelik Tutum – Davranışa Yönelik Niyet Regresyon Analizi Sonucu

Model	R	R Square	Adjusted R Square	F
	0,429 (a)	0,184	0,182	124,643
	B	Beta	t	Sig
(Constant)	2,285		19,066	0,00
Davranışa Yönelik Tutum	0,357	0,429	11,164	0,00

Bağımlı Değişken: Davranışa Yönelik Niyet

H1: Davranışa yönelik tutumun davranışa yönelik niyete pozitif etkisi vardır.

Davranışa yönelik tutumun, bağımlı değişken olan davranışa yönelik niyete pozitif etkisi vardır ve istatistiksel olarak anlamlıdır (sigma değeri= $p=,000<0,05$ olduğu için anlamlıdır).

Davranışa yönelik niyetin % 18,4’nü, davranışa yönelik tutum ile açıklanmaktadır ($r=0,429$, $r^2=0,184$). Ve araştırma modeli; “(davranışa yönelik niyetin)= $2,285+0,357 \cdot$ (davranışa yönelik tutum)” biçimindedir.

Bu bulgulara göre, H1 hipotezimiz desteklenmektedir.

5.4.2. Öznel Normun, Davranışa Yönelik Niyete Etkisi

Tablo 5:11 Öznel Norm – Davranışa Yönelik Niyet Regresyon Analizi Sonucu

Model	R	R Square	Adjusted R Square	F
	0,377(a)	0,142	0,140	91,373
	B	Beta	t	Sig
(Constant)	2,173	0,377	14,457	0,00
Öznel Norm	0,424		9,559	0,00

Bağımlı Değişken: Davranışa Yönelik Niyet

H2: Öznel normun davranışa yönelik niyete pozitif etkisi vardır.

Öznel normun, davranışa yönelik niyet üzerinde pozitif etkisi vardır ve istatistiksel olarak anlamlıdır (sigma değeri= $p=,000<0,05$ olduğu için anlamlıdır).

Davranışa yönelik niyetin %14,2'si, öznel norm ile açıklanmaktadır ($r=0,377$, $r^2=0,142$). Ve araştırma modeli; “(davranışa yönelik niyet)= $2,173+0,424*$ (öznel norm)” biçimindedir.

Bu bulgulara göre, H2 hipotezimiz desteklenmektedir.

5.4.3. Algılanan Davranışsal Kontrolün Davranışa Yönelik Niyete Etkisi

Tablo 5:12 Algılanan Davranışsal Kontrol- Davranışa Yönelik Niyet Regresyon Analizi Sonucu

Model	R	R Square	Adjusted R Square	F
	,150(a)	0,022	0,021	12,705
	B	Beta	t	Sig
(Constant)	3,010		18,447	0
Algılanan Davranışsal Kontrol	0,144	0,150	3,564	0

Bağımlı Değişken: Davranışa Yönelik Niyet

H3: Algılanan davranışsal kontrolün davranışa yönelik niyete pozitif etkisi vardır.

Algılanan davranışsal kontrolün, bağımlı değişken olan davranışa yönelik niyete pozitif etkisi vardır ve istatistiksel olarak anlamlıdır (sigma değeri= $p=,000<0,05$ olduğu için anlamlıdır).

Davranışa yönelik niyetin % 2,20'si, algılanan davranışsal kontrol tarafından açıklanmaktadır ($r=0,150$, $r^2=0,022$). Ve araştırma modeli; “(davranışa yönelik niyetin)= $3,010+0,144*$ (algılanan davranışsal kontrol)” biçimindedir.

Bu bulgulara göre, H3 hipotezimiz desteklenmektedir.

5.4.4. Politik Öz Yeterliliğin, Slaktivizme Etkisi

Tablo 5:13 Politik Öz Yeterlilik - Slaktivizm Regresyon Analizi Sonucu

Model	R	R Square	Adjusted R Square	F
	0,165(a)	0,027	0,26	15,568
	B	Beta	t	Sig
(Constant)	1,982	0,165	10,637	0,00
Politik Öz Yeterlilik	0,209		3,946	0,00

Bağımlı Değişken: Slaktivizm

H4: Politik öz-yeterliliğin slaktivizme pozitif etkisi vardır.

Politik öz yeterliliğin, slaktivizm pozitif etkisi vardır ve istatistiksel olarak anlamlıdır (sigma değeri= $p=,020 < 0,05$ olduğu için anlamlıdır).

slaktivizmin % 2,70'ini, politik öz yeterlilik tarafından açıklanmaktadır ($r=0,165$, $r^2=0,027$). Ve araştırma modeli; “(slaktivizm)= $1,982+0,209 \cdot$ (politik öz yeterlilik)” biçimindedir.

Bu bulgulara göre, H4 hipotezimiz desteklenmektedir.

5.4.5. Davranışa Yönelik Niyetin, Slaktivizme Etkisi

Tablo 5:14 Davranışa Yönelik Niyet – Slaktivizm Regresyon Analizi Sonucu

Model	R	R Square	Adjusted R Square	F
	0,595(a)	0,354	0,353	302,656
	B	Beta	t	Sig
(Constant)	0,326	0,595	2,327	0,02
Davranışa Yönelik Niyet	0,664		17,397	0,00

Bağımlı Değişken: Slaktivizm

H5: davranışa yönelik niyetin slaktivizme pozitif etkisi vardır.

Davranışa yönelik niyetin, slaktivizme pozitif etkisi vardır ve istatistiksel olarak anlamlıdır (sigma değeri= $p=,020 < 0,05$ olduğu için anlamlıdır).

Slaktivizmin % 35,4'ünü, davranışa yönelik niyet tarafından açıklanmaktadır ($r=0,595$, $r^2=0,354$). Ve araştırma modeli;“(slaktivizm)= $0,326+0,664*$ (davranışa yönelik niyet)” biçimindedir.

Bu bulgulara göre, H5 hipotezimiz desteklenmektedir.

5.4.6. *Davranışa Yönelik Tutum, Slaktivizm İle Olan İlişkisinde Davranışa Yönelik Niyetin Moderatör Rol Değişken Analizi*

Tablo 5:15 Davranışa Yönelik Tutum İle Slaktivizm İlişkisine Davranışa Yönelik Niyetin Etkisi

	B	T	R2	Düz. R2	F	P
Bağımsız Değişkenler						
Davranışa Yönelik Tutum	1,342	9,900	0,163	0,161	107,691	0,00
Bağımsız Değişkenler	0,375	10,377				
Davranışa Yönelik Tutum	0,024	0,157				
Davranışa Yönelik Niyet	0,169	4,913	0,381	0,379	194,157	0,00
	0,577	13,934				

* Bağımlı değişken “Slaktivizm”, $p<0,05$

H6: Davranışa yönelik niyet, davranışa yönelik tutum ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmektedir.

Moderatör değişkenle regresyon analizinde ilk aşamada davranışa yönelik tutum değişkeni modelde yer almıştır. Davranışa yönelik tutum, yalnız başına modelde yer aldığı slaktivizmin % 16,3'ünü açıklamaktadır.

İkinci aşamada ise davranışa yönelik niyet eklenmiş ve model anlamlı bulunmuştur ($r^2=0,381$; $\Delta r^2=21,8$; $p=0,000$). Böylece modele davranışa yönelik niyet eklenmesi sonucu % 21,8'lik bir değişimin ortaya çıktığı görülmüştür.

Bu bulgulara göre, H6 hipotezimiz desteklenmektedir.

5.4.7. *Öznel Normun, Slaktivizm İle Olan İlişkisinde Davranışa Yönelik Niyetin Moderatör Rol Değişken Analizi*

Tablo 5:16 Öznel Norm İle Slaktivizm İlişkisine Davranışa Yönelik Niyet Etkisi

	B	T	R2	Düz. R2	F	P
Bağımsız Değişkenler						
Öznel Norm	1,289	7,561	0,115	0,113	71,817	0,00
	0,427	8,474				
Bağımsız Değişkenler						
Öznel Norm	-0,032	-0,188				
	0,169	3,674	0,367	0,254	161,499	0,00
Davranışa Yönelik Niyet	0,608	14,914				

* Bağımlı değişken “Slaktivizm”,
p<0,05

H7: Davranışa yönelik niyet, öznel norm ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmektedir.

Moderatör değişkenle regresyon analizinde ilk aşamada davranışa öznel normun değişkeni modelde yer almıştır. Öznel norm, yalnız başına modelde yer aldığı anda slaktivizmin % 11,5’ini açıklamaktadır.

İkinci aşamada ise davranışa yönelik niyet eklenmiş ve model anlamlı bulunmuştur ($r^2=0,367$; $\Delta r^2=25,20$; $p=0,000$). Böylece modele davranışa yönelik niyet eklenmesi sonucu % 25,20’lik bir değişimin ortaya çıktığı görülmüştür.

Bu bulgulara göre, H7 hipotezimiz desteklenmektedir.

5.4.8. Algılanan Davranışsal Kontrolün, Slaktivizm İle Olan İlişkisinde Davranışa Yönelik Niyetin Moderatör Rol Değişken Analizi

Tablo 5:17 Algılanan Davranışsal Kontrol İle Slaktivizm İlişkisine Davranışa Yönelik Niyet Etkisi

	B	T	R2	Düz. R2	F	P
Bağımsız Değişkenler						
	2,286	12,464				
Algılanan Davranışsal Kontrol			0,010	0,008	5,389	0,02
	0,106	2,321				
Bağımsız Değişkenler						
	0,292	1,574				
Algılanan Davranışsal Kontrol			0,354	0,351	151,11	0,00
	0,01	0,269				
Davranışa Yönelik Niyet	0,663	17,146				

* Bağımlı değişken “Slaktivizm”,
p<0,05

H8: Davranışa yönelik niyet, algılanan davranışsal kontrol ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmektedir.

Moderatör değişkenle regresyon analizinde ilk aşamada algılanan davranışsal kontrolün değişkeni modelde yer almıştır. Algılanan davranışsal kontrol, yalnız başına modelde yer aldığı anda slaktivizmin % 1,00’ini açıklamaktadır.

İkinci aşamada ise davranışa yönelik niyet eklenmiş ve model anlamlı bulunmuştur ($r^2=0,354$; $\Delta r^2=34,40$; $p=0,000$). Böylece modele davranışa yönelik niyet eklenmesi sonucu % 34,40’lık bir değişimin ortaya çıktığı görülmüştür.

Bu bulgulara göre, H8 hipotezimiz desteklenmektedir.

5.4.9. Davranışa Yönelik Tutumun, Slaktivizm İle Olan İlişkisinde Politik Öz Yeterliliğin Moderatör Rol Değişken Analizi

Tablo 5:18 Davranışa Yönelik Tutum İle Slaktivizm İlişkisine Politik Öz Yeterlilik Etkisi

	B	T	R2	Düz. R2	F	P
Bağımsız Değişkenler						
Davranışa Yönelik Tutum	1,342	9,900	0,163	0,161	107,691	0,00
	0,375	10,377				
Bağımsız Değişkenler						
Davranışa Yönelik Tutum	1,135	5,850				
	0,360	9,593	0,166	0,163	55,075	0,00
Politik Öz yeterlilik	0,76	1,490				

* Bağımlı değişken “Slaktivizm”, $p < 0,05$

H9: Politik öz yeterlilik, davranışa yönelik tutum ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmemektedir.

Moderatör değişkenle regresyon analizinde ilk aşamada davranışa yönelik tutum değişkeni modelde yer almıştır. Davranışa yönelik tutum, yalnız başına modelde yer aldığı slaktivizmin % 16,3’ünü açıklamaktadır.

İkinci aşamada ise politik öz yeterlilik eklenmiş ve model anlamlı bulunmuştur ($r^2=0,166$; $\delta r^2=0,003$; $p=0,000$). Böylece modele politik öz yeterlilik eklenmesi sonucu % 0,003’lük bir değişimin ortaya çıktığı görülmüştür. Bu değişim istatistiksel açıdan anlamlı olmadığından politik öz yeterliliğin bu modelde aracılı rol olarak etkisinin bulunmadığını söyleyebiliriz.

Bu bulgulara göre, H9 hipotezimiz desteklenmektedir.

5.4.10. Öznel Normun, Slaktivizm İle Olan İlişkisinde Politik Öz Yeterliliğin Moderatör Rol Değişken Analizi

Tablo 5:19 Öznel Norm İle Slaktivizm İlişkisine Politik Öz Yeterlilik Etkisi

	B	T	R2	Düz. R2	F	P
Bağımsız Değişkenler						
Öznel Norm	1,289	7,561	0,115	0,113	71,817	0,00
	0,427	8,474				
Bağımsız Değişkenler						
Öznel Norm	0,914	4,099				
	0,402	7,875	0,126	0,122	39,648	0,00
Davranışa Yönelik Niyet	0,133	2,595				

* Bağımlı değişken “Slaktivizm”,
p<0,05

H10: Politik öz yeterlilik, öznel norm ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmemektedir.

Moderatör değişkenle regresyon analizinde ilk aşamada öznel normun değişkeni modelde yer almıştır. Öznel norm, yalnız başına modelde yer aldığı anda slaktivizmin % 11,5’ini açıklamaktadır.

İkinci aşamada ise politik öz yeterlilik eklenmiş ve model anlamlı bulunmuştur ($r^2=0,126$; $\delta r^2=0,011$; $p=0,000$). Böylece modele politik öz yeterlilik eklenmesi sonucu % 1,10’luk bir değişimin ortaya çıktığı görülmüştür. Bu değişim istatistiksel açıdan anlamlı olmadığından politik öz yeterliliğin bu modelde aracı rol olarak etkisinin bulunmadığını söyleyebiliriz.

Bu bulgulara göre, H10 hipotezimiz desteklenmemektedir.

5.4.11. Algılanan Davranışsal Kontrolün, Slaktivizm İle Olan İlişkisinde Politik Öz Yeterliliğin Moderatör Rol Değişken Analizi

Tablo 5:20 Algılanan Davranışsal Kontrol İle Slaktivizm İlişkisine Politik Öz Yeterlilik Etkisi

	B	T	R2	Düz. R2	F	P
Bağımsız Değişkenler						
Algılanan Davranışsal Kontrol	2,286	12,464	0,010	0,008	5,389	0,02
	0,106	2,321				
Bağımsız Değişkenler						
Algılanan Davranışsal Kontrol	1,761	7,506				
	0,72	1,553	0,032	0,028	9,009	0,00
Davranışa Yönelik Niyet	0,192	3,538				

* Bağımlı değişken “Slaktivizm”,
p<0,05

H11: Politik öz yeterlilik, algılanan davranışsal kontrol ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmemektedir.

Moderatör değişkenle regresyon analizinde ilk aşamada algılanan davranışsal kontrolün değişkeni modelde yer almıştır. Algılanan davranışsal kontrol, yalnız başına modelde yer aldığında slaktivizmin % 1,00’ini açıklamaktadır.

İkinci aşamada ise politik öz yeterlilik eklenmiş ve model anlamlı bulunmuştur ($r^2=0,032$; $\Delta r^2=0,020$; $p=0,000$). Böylece modele politik öz yeterlilik eklenmesi sonucu % 2,20’lik bir değişimin ortaya çıktığı görülmüştür. Bu değişim istatistiksel açıdan anlamlı olmadığından politik öz yeterliliğin bu modelde aracı rol olarak etkisinin bulunmadığını söyleyebiliriz.

Bu bulgulara göre, H11 hipotezimiz desteklenmemektedir.

5.4.12. Davranışa Yönelik Tutum, Öznel Norm ve Algılanan Davranışsal Kontrolün Slaktivizm İle Olan İlişkisinde Davranışa Yönelik Niyetin Moderatör Rol Değişken Analizi

Tablo 5:21 Davranışa Yönelik Tutum, Öznel Norm ve Algılanan Davranışsal Kontrol İle Slaktivizm İlişkisine Davranışa Yönelik Niyetin Etkisi

	B	T	R2	Düz. R2	F	P
Bağımsız Değişkenler						
Davranışa Yönelik Tutum	0,301	7,969				
Öznel Norm	0,273	5,167	0,207	0,202	47,819	0,00
Algılanan Davranışsal Kontrol	0,024	0,571				
Bağımsız Değişkenler						
Davranışa Yönelik Tutum	0,147	4,150				
Öznel Norm	0,126	2,636				
Algılanan Davranışsal Kontrol	-0,012	-0,316	0,389	0,384	87,391	0,00
Davranışa Yönelik Niyet	0,548	12,796				

* Bağımlı değişken “Slaktivizm”, $p < 0,05$

H12: Davranışa yönelik niyet, davranışa yönelik tutum, öznel norm ve algılanan davranışsal kontrol ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmektedir.

Moderatör değişkenle regresyon analizinde ilk aşamada davranışa yönelik tutum, öznel norm ve algılanan davranışsal kontrolün değişkeni modelde yer almıştır. Davranışa yönelik tutum, öznel norm ve algılanan davranışsal kontrolün modelde yer aldığı slaktivizmin % 20,7’sini açıklamaktadır.

İkinci aşamada ise davranışa yönelik niyet eklenmiş ve model anlamlı bulunmuştur ($r^2=0,389$; $\delta r^2=18,2$; $p=0,000$). Böylece modele davranışa yönelik niyetin eklenmesi sonucu % 18,2’lik bir değişimin ortaya çıktığı görülmüştür.

Bu bulgulara göre, H12 hipotezimiz desteklenmektedir.

5.4.13. Davranışa Yönelik Tutum, Öznel Norm ve Algılanan Davranışsal Kontrolün, Slaktivizm İle Olan İlişkisinde Politik Öz Yeterliliğin Moderatör Rol Değişken Analizi

Tablo 5:22 Davranışa Yönelik Tutum, Öznel Norm ve Algılanan Davranışsal Kontrol İle Slaktivizm İlişkisine Politik Öz Yeterlilik Etkisi

	B	T	R2	Düz. R2	F	P
Bağımsız Değişkenler						
Davranışa Yönelik Tutum	0,301	7,969				
Öznel Norm	0,273	5,167	0,207	0,202	47,819	0,00
Algılanan Davranışsal Kontrol	0,024	0,571				
Bağımsız Değişkenler						
Davranışa Yönelik Tutum	0,293	7,549				
Öznel Norm Algılanan Davranışsal Kontrol	0,27	5,109				
Davranışsal Kontrol	0,017	0,401	0,208	0,202	36,047	0,00
Politik Öz Yeterlilik	0,045	0,887				

* Bağımlı değişken “Slaktivizm”,
p<0,05

H13: Politik öz yeterlilik, davranışa yönelik tutum, öznel norm ve algılanan davranışsal kontrol ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmektedir.

Moderatör değişkenle regresyon analizinde ilk aşamada davranışa yönelik tutum, öznel norm ve algılanan davranışsal kontrolün değişkeni modelde yer almıştır. Davranışa yönelik tutum, öznel norm ve algılanan davranışsal kontrolün modelde yer aldığı slaktivizmin % 20,7’sini açıklamaktadır.

İkinci aşamada ise politik öz yeterlilik eklenmiş ve model anlamlı bulunmuştur ($r^2=0,208$; $\Delta r^2=0,00$; $p=0,000$). Böylece modele politik öz yeterliliğin eklenmesi sonucu bir değişiklik görülmemiştir. Bu neden ile moderatör rolde olan politik öz yeterlilik, davranışa yönelik tutum, öznel norm ve algılanan davranışsal kontrol ile slaktivizm ilişkisinde moderatör rol üstlenmemektedir.

Bu bulgulara göre, H13 hipotezimiz desteklenmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyal medya platformlarının kullanımı günden güne artarken, dünya vatandaşı olarak maruz kaldığımız uluslararası pandemi nedeni insanların bu tür mecraları daha fazla kullandıklarını söylemek kaçınılmaz. İnsanlar evlerinde olduklarında toplumdaki sorunların bittiğini söyleyemeyiz. Toplumsal sorunlar ya da bireysel örneklerden yola çıkarak toplumların tepkisini çeken olayların pandemi sürecinde de devam ettiğini dünya insanlığı olarak görüyoruz.

Türkiye bazında baktığımızda, bu dönemde en fazla kadın cinayetleri ve hayvanlara uygulanan şiddetin gündeme geldiğini, gündemi takip etmeyen bireyler bile söyleyebilir. Bireylerin internet aracılığı ile sosyal medya platformlarına ulaşımı, her bir bireyin haber kaynağı ve alıcısı durumunda olmasını sağladı. Sosyal medyanın, insanların olaylardan çok hızlı hatta canlı canlı bilgi sahibi olmasının yolunu açması ile sosyal medya kullanıcılarının olaylara sosyal medya üzerinden tepki göstermesi, yetkilere çağrıda bulunulması ve sorun yaşanan konular hakkında bir şeyler yapılması konusunda tepki göstermesi kolaylaştı.

Araştırmamızın konusunu oluşturan slaktivizme katılım da tam bu durumda meydana gelmektedir. Twitter kullanıcıları üzerinden yaptığımız araştırmamızda, bir olay hakkında tweet atması, bir tweeti beğenmesi veya retweetlemesi ya da bir hashtag gündemine katılması gibi davranışları ortaya çıkaran kişinin hangi motivasyon veya faktörler sonucunda bu davranışları gerçekleştirdiğini araştırdık.

Araştırmanın sonuçlarına göre:

Araştırmanın 1. Hipotezi olan; “Davranışa yönelik tutumun davranışa yönelik niyete pozitif etkisi vardır.” Hipotezi örneklem bağlamında doğrulanmıştır. Davranışa yönelik niyetlerin ortaya çıkmasında davranışa yönelik tutumların olumlu etkisi vardır. Twitter kullanıcılarının toplumsal olaylar karşısında takındığı tutum, slaktivizme katılımı etkilemektedir.

Araştırmanın 2. Hipotezi olan;” Öznel normun davranışa yönelik niyete pozitif etkisi vardır.” Hipotezi de örneklem bağlamında doğrulanmıştır. Kişilerin çevresini

oluşturan kişilerin ve çevresel baskıların, kişilerin davranışa yönelik niyetlerinde olumlu bir yönü olduğu ortaya çıkmıştır. Bu duruma örnek olarak önemli gün ve olaylarda, çevresindeki insanların baskısına maruz kalmak istemeyen insanların, Twitter üzerinden mesaj yayınlamasını gösterebiliriz. Kimi zaman toplumsal bir olaya karşı sessiz kalmak bile toplumsal bir baskının oluşmasına neden olmaktadır. Bu baskıya maruz kalmak istemeyen kişiler de slaktivizme katılım yolunu seçmekteledir.

Araştırmanın 3. Hipotezi olan; “Algılanan davranışsal kontrolün davranışa yönelik niyete pozitif etkisi vardır.” Hipotezi de örneklem bağlamında doğrulanmıştır. Bireylerin bir davranışının kolaylığı ya da zorluğuna karşı algısı ya da bu davranışa karşı gösterdiği kar- zarar hesaplamasının davranışa yönelik niyet ile olumlu etkisi vardır. Tweet atmanın kolay olması hatta bazen sırf bir beğeni ile bile tepkinin gösterilmesi bir tıklama kadar kolay ve uğraşsızdır. Tanımlamasında kolaycılığın da olduğu slaktivizme katılım ile algılanan davranışsal kontrol arasında pozitif bir etkinin olması şaşırtıcı olmamıştır.

Araştırmanın 4. Hipotezi olan; “Politik öz-yeterliliğin slaktivizme pozitif etkisi vardır.” Hipotezi de örneklem bağlamında doğrulanmıştır. Politik öz yeterlilik ile Slaktivizm arasında olumlu bir etki olduğu saptanmıştır. Politik öz yeterliliğe sahip bireylerin slaktivizme katılımı daha önce yapılan araştırmaların (Christensen 2012) sonucu ile benzerlik göstermemektedir. Burada ölçekte kullanılan ters sorunun katılımcılar tarafından anlaşılmadığı ve bu nedenle bir sorunun ölçekten çıkarılmasının etkisi olabilir.

Araştırmanın 5. Hipotezi olan; “davranışa yönelik niyetin slaktivizme pozitif etkisi vardır.” Hipotezi de örneklem bağlamında doğrulanmıştır. Davranışa yönelik niyet ile slaktivizm arasında pozitif bir ilişki vardır.

Araştırmanın 6. Hipotezi olan; “Davranışa yönelik niyet, davranışa yönelik tutum ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmektedir.” Hipotezi de örneklem bağlamında doğrulanmıştır. Bireylerin tutumları doğrultusunda slaktivizme katılımları arasında davranışa yönelik niyetlerinin moderatör etkisi vardır.

Araştırmanın 7. Hipotezi olan; “Davranışa yönelik niyet, öznel norm ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmektedir.” Hipotezi de örneklem

bağlamında doğrulanmıştır. Bireylerin çevresinde bulunan kitlelerin etkisini gözeterek slaktivizme katılımları arasında davranışa yönelik niyetlerinin moderatör etkisi vardır.

Araştırmanın 8. Hipotezi olan; “Davranışa yönelik niyet, algılanan davranışsal kontrol ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmektedir.” Hipotezi de örneklem bağlamında doğrulanmıştır. Kişilerin algılanan davranışsal kontrolleri doğrultusunda slaktivizme katılmaları arasında davranışa yönelik niyetin moderatör etkisi vardır.

Araştırmanın 9. Hipotezi olan; “Politik öz yeterlilik, davranışa yönelik tutum ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmemektedir.” Hipotezi örneklem bağlamında doğrulanmıştır. Bireylerin davranışa yönelik tutumları ile slaktivizme katılımları arasında politik öz yeterliliğin moderatör etkisi yoktur.

Araştırmanın 10. Hipotezi olan; “Politik öz yeterlilik, öznel norm ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmemektedir.” Hipotezi de örneklem bağlamında doğrulanamamıştır. Kişilerin öznel normların etkisi ile slaktivizme katılmasında politik öz yeterliliğin moderatör etkisi vardır.

Araştırmanın 11. Hipotezi olan; “Politik öz yeterlilik, algılanan davranışsal kontrol ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmemektedir.” Hipotezi de örneklem bağlamında doğrulanamamıştır. Bireylerin algılanan davranışsal kontrolleri ile slaktivizme katılımları arasında politik öz yeterliliğin moderatör rolü vardır.

Araştırmanın 12. Hipotezi olan; Davranışa yönelik niyet, davranışa yönelik tutum, öznel norm ve algılanan davranışsal kontrol ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmektedir.” Hipotezi örneklem bağlamında doğrulanmıştır. Planlanmış Davranış Teorisinin alt faktörleri olan davranışa yönelik tutum, öznel norm ve algılanan davranışsal kontrol ile slaktivizme katılımda niyetin moderatör etkisi vardır.

Araştırmanın 13 Hipotezi olan; “Politik öz yeterlilik, davranışa yönelik tutum, öznel norm ve algılanan davranışsal kontrol ile slaktivizm arasındaki ilişkide moderatör rolü üstlenmektedir.” Hipotezi de örneklem bağlamında doğrulanmıştır.

Davranışa yönelik tutum, öznel norm ve algılanan davranışsal kontrol ile slaktivizme katılımda politik öz yeterliliğin moderatör rolü yoktur.

Christensen 2012 araştırmasında politik öz yeterlilik ve slaktivizm arasındaki ilişkiyi, politik öz yeterliliğe sahip sosyal medya kullanıcılarının slaktivizme katılımının daha az olduğu sonucuna varmıştır. Tez araştırmamızın sonucu da Christensen 2012 yılında yaptığı araştırmanın sonuçlarını onaylar biçimindedir.

Sonuç olarak; Analizler sonucunda elde edilen sonuçlar, Planlanmış Davranışsal Teorinin Slaktivizme katılımda pozitif rol oynadığı söylenebilir.

Bireylerin bir davranışa karşı olumlu veya olumsuz algılarından oluşan tutumları sonucunda slaktivizme katılımları gerçekleşebilmektedir.

Toplumsal baskı, içinde bulunan çevrenin görüşlerinden oluşan özen normların da slaktivizme katılma konusunda etkisi olduğu araştırma sonuçlarına göre söylenebilmektedir.

Davranışın ortaya çıkmasının kolay ya da zor olduğuna dair oluşan algının ve bu algılar sonucunda oluşan kar –zarar analizinin sonucunda kişinin kendi kontrolü ile slaktivizme katılımı söz konusu olmaktadır.

Tek faktör olarak davranışa yönelik tutumun, öznel normun ve algılanan davranışsal kontrolün slaktivizme katılımda pozitif etkisi olsa da politik öz yeterliliğin aracılık etmesi ile bu faktörlerin slaktivizme katılmada etkisi olmadığını söyleyebiliriz.

Politik öz yeterliliğe sahip kişilerin, politik okuryazarlığa, politik bilince ve toplumsal olayalar daha duyarlı olmaları durumundan dolayı politik yeterliliğin slaktivizme katılımda aracı rolü olmadığını da araştırma sonuçlarından görebiliyoruz.

Ayrıca, bu çalışma göstermektedir ki, sosyal medya üzerinden paylaşılan mesajların içerik etkinliği son derece önemlidir. Kimi zaman Gezi Park örneğindeki, “48 saat daha tweet atılırsa mevcut hükümet düşecek” inancı gibi kimi zaman da Kony 2012 kampanyasındaki gibi 30 dakikalık bir video mesaj bir ülkenin başka bir ülkeye

karşı militer baskı uygulamasını savunmak gibi yanlış mesajlar slaktivizme katılımı kolaylaştırmaktadır.

Toplumsal sorunlarla ilgili içerikteki mesajların bireylerin slaktivizme katılımı konusunda etkili olduğunu söyleyebiliriz. Sivil toplum kuruluşlarının slaktivizme katılımı önlemek için bu yönde kendi mesaj stratejilerini geliştirmelerinin zorunluluğu bu araştırmanın çıktılarından biri olmaktadır.

Son olarak ileride yapılacak çalışmalar için önerilerimiz;

Türkçeye çevrilen anketi kullanacakların ölçekte bulunan ters soruları normal soru kalıbında kullanmalarını öneririz. Anket çıktı sonuçlarını incelediğimizde bu soruların anket katılımcıları tarafından anlaşılamadığı sonucuna varıldı.

Araştırmaya katılan kişilerin eğitim düzeylerinin ağırlıklı olarak lisans ve yüksek lisans olmasından dolayı bu politik öz yeterliliğin slaktivizme katılımda aracı rolü olmadığı sonucuna ulaştık. İleride yapılacak çalışmalarda eğitim düzeyleri ile ilgili çeşitlendirme yapılarak gelecek sonuçlar slaktivizm literatürüne katkı sağlayacaktır.

Vatandaşların yalnızca tıklamak ile meşgul olmaları ve demokrasinin özünü zayıflatacak kolaycılık içeren bu eylemin sığ ve pasif olduğu iddia ediliyor. 2009 yılında İran'daki Yeşil Hareket için "Twitter Devrimi" ifadesi kullanılarak, eylemcilerin Twitter ile var olan mevcut iktidara karşı büyük bir etki oluşturacakları konuşuldu. O dönem İran'da resmi Twitter kullanıcısı halkı %0,027'sini oluşturuyordu. Tabi bu rakamlara İranlı yöneticilerin kafasını karıştırmak için dünyanın herhangi bir yerinden konumunu Tahran yapan kullanıcılar da dâhildi. Batının girişimleri ile dünya medyasında, Twitter Devrimi olarak yankı bulan İran Yeşil Hareketi, dünyaya İran halkının mücadeleyi kazanacağına dair sinyaller verirken, saha da bu mücadele için çalışan insanların durumu pek de öyle iç açıcı değildi. Seçimlerden sonra Yeşil Herektin gücünü kaybetmesi ve batı tarafından Twitter Devrimi olarak dünyaya lanse edilen devrimin bir sosyal medya balonu olduğu ortaya çıkmıştı (Morozov, 2019, s.36-42). Slaktivizme katılım bir eylem türü olarak görünse de kimi zaman bu eylemin sonucu aslında toplumsal sorunlar için bir şey ifade

etmemektedir. Hem İran Yeşil Devrimindeki Twitter rolü hem de Arap Baharındaki Twitter'ın rolü gibi bireylerin sosyal medyayı kullanarak slaktivizme katılım biçimleri gelecek çalışmalarda case study olarak incelenebilir.

Yine nicel olarak araştırdığımız slaktivizmi nitel bir araştırma olan mülakat tekniği ile sosyal medya katılımcılarının slaktivizme katılımı konusundaki yorumlarına başvurulabilir.

Rahat risksiz, kolay ulaşılabilir ve emek harcanmayarak yapılan Slaktivizmin yerinde/ sokak eylemlerine etki edip etmediği diğer ülkelerde yapılan çalışmalardandır. Türkiye'de de bu durumun etkisi gelecekte yapılacak çalışmalar için araştırma konusu olabilir.

KAYNAKÇA

- Ajzen, I. (1985). From Intentions to Actions: A Theory of Planned Behavior, Action control: From Cognition to Behavior, 11-39.
https://doi.org/10.1007/978-3-642_69746-3_2
- Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211. [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-T](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T)
- Ajzen, I. (2002). Constructing a TPB Questionnaire: Conceptual and Methodological Considerations.http://chuang.epage.au.edu.tw/ezfiles/168/1168/attach/20/pta_41176_7688352_57138.pdf adresinden alındı [18.5.2020]
- Ajzen, I. (2002b). Perceived Behavioral Control, Self-Efficacy, Locus Of Control, and The Theory of Planned Behavior. *Journal of Applied Social Psychology*, 32(4), 665–683. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2002.tb00236.x>
- Ajzen, I., Fishbein, M., (1977), Attitude-Behavior Relations: A Theoretical Analysis and Review of Empirical Research, *Psychological Bulletin*, 84, 888-918.
- Ajzen, I., Madden, T. (1986). Prediction of Goal Directed Behaviour: Attitudes, Intentions and Perceived Behavioural Control. *Journal of Experimental Social Psychology*, 22(5), 453-474.
- Anderson, C. N., Noar, S. M., & Rogers, B. D. (2013). The Persuasive Power of Oral Health Promotion Messages: A Theory of Planned Behavior Approach to Dental Checkups among Young Adults. *Health Communication*, 28, 304-313.
<https://doi.org/10.1080/10410236.2012.684275>
- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of American Planning Association*, 35(4), 216–224. Doi: <https://doi.org/10.1080/01944363.2018.1559388>
- Augenbran, E. (2011, September 29). Occupy Wall Street And The Limits of Spontaneous Street Protest. *The Guardian*.
<https://www.theguardian.com/commentisfree/cifamerica/2011/sep/29/occupy-wall-street-protest> adresinden alındı [26.4.2020]
- Bastos, M. T., Mercea, D., & Charpentier, A. (2015). Tents, Tweets, and Events: The Interplay between Ongoing Protests and Social Media. *Journal of Communication*, 65, 320–350. Doi: <https://doi.org/10.1111/jcom.12145>
- Beaumont, E. (2010). Political Agency and Empowerment: Pathways for Developing a Sense of Political Efficacy in Young Adults. In L. R. Sherrod, J. Torney-Purta

- & C. A. Flanagan (Eds.), *Handbook of Research on Civic Engagement in Youth* (pp. 525–558). Hoboken, NJ: Wiley.
- Bennett, W. L., Wells, C., & Freelon, D. (2011). Communicating Civic Engagement: Contrasting Models of Citizenship in the Youth Web Sphere. *Journal of Communication*, 61, 835–856. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.14602466.2011.01588.x>
- Bingöl, T.Y. (2015). Politik Psikoloji (İçinde, *Güncel Psikolojik Kavramlar IV*). Ed. Ahmet Akın, Ankara: Nobel Yayınları.
- Blumer, Herbert (1946). *Collective Behavior*. Ed. Alfred McClung.
- Boulianne, S. (2009). Does Internet Use Affect Engagement? A Meta-Analysis of Research. *Political Communication*, 26, 193-211. <https://doi.org/10.1080/10584600902854363>
- Breuer, A., & Farooq, B. (2012). Online Political Participation: Slacktivism or Efficiency Increased Activism? Evidence from the Brazilian Ficha Limpa Campaign. *Paper presented at the ISA Annual Convention*, San Diego, USA.
- Briones, R., Madden, S., & Janoske, M. (2013). Kony 2012: Invisible Children and the Challenges of Social Media Campaigning and Digital Activism. *Journal of Current Issues in Media & Telecommunications*, 5(3), 205-234.
- Brunsting, S., & Postmes, T. (2002). Social Movement Participation in the Digital Age: Predicting Offline and Online Collective Action. *Small Group Research*, 33, 525-554. Doi: <https://doi.org/10.1177/104649602237169>
- Campbell, S. W., & Kwak, N. (2010). Mobile Communication and Civic Life: Linking Patterns of Use to Civic and Political Engagement. *Journal of Communication*, 60, 536–555. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2010.01496.x>
- Can, H.; Yıldırım, S. ve Kavuncubaşı Ş. (2016). *Kamu ve Özel Kesimde İnsan Kaynakları Yönetimi*, Ankara, Siyasal Kitapevi, Akademik Kitaplar.
- Caprara, G. V., Vecchione, M., Capanna, C., & Mebane, M. (in press). Perceived Political Self-Efficacy. Theory, Assessment, and Applications. *European Journal of Social Psychology*. Doi: <https://doi.org/10.1002/ejsp.604>
- Castells, M. (1999). *Information Technology, Globalization and Social Development*. United Nations Research Institute for Social Development, UNRISD Discussion Paper No. 114.
- Christensen, H. S. (2011). Political Activities on the Internet: Slacktivism or Political Participation by Other Means? Doi: <https://doi.org/10.5210/fm.v16i2.3336>

- Christensen, H. S. (2012). Simply Slacktivism? Internet Participation in Finland. <https://doi.org/10.29379/jedem.v4i1.93>
- Coleman, S., & Blumler, J. G. (2009). The Internet and Democratic Citizenship: Theory, Practice and Policy. *Cambridge: Cambridge University Press*.
- Colás, A. (2002). International Civil Society Movements in World Politics, *Cambridge: Polity Press*.
- Conroy, M., Feezell, J. T., & Guerrero, M. (2012). Facebook and Political Engagement: A study of Online Political Group Membership and Offline Political Engagement. *Computers in Human Behavior*, 28, 1535-1546. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.chb.2012.03.012>
- Crosby, J. (2015, January 26). As Older Minnesota Volunteers Leave, Who Will Replace Them? http://www.startribune.com/as-older-minnesota-volunteers-leave-who-will-replace-them/289739831/_adresinden_alindi [11.4.2020]
- Çayır, K. (2016). Toplumsal Sahnenin Yeni Aktörleri. *Yeni Sosyal Hareketler* (s. 11-30). İçinde İstanbul: *Kaknüs Yayınları*.
- Çoban, S. (2009). Yeni Toplumsal Hareketler ve İktidar Sorunu. B. Çoban içinde, *Yeni Toplumsal Hareketler Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet* (s. 175-189). İstanbul: *Kalkedon Yayınları*.
- Çoşkun, M. K. (2017). Demokrasi Teorileri ve Toplumsal Hareketler. Ankara: *Dipnot Yayınları*.
- della Porta, D. & Diani, M. (2006). Social Movements: An Introduction (2nd Ed). Malden MA: *Blackwell Publishing*.
- della Porta, Donatella (2015). Social Movements in Times of Austerity: Bringing Capitalism Back Into Protest Analysis. *Cambridge: Polity Press*.
- Drury, J., & Reicher, S. (1999). The Intergroup Dynamics of Collective Empowerment: Substantiating the Social Identity Model of Crowd Behavior. *Group Processes & Intergroup Relations*, 2, 381-402. Doi: <https://doi.org/10.1177/1368430299024005>
- Elin, L. (2003). The Radicalization of Zeke Spier: How The Internet Contributes To Civic Engagement and New Forms Of Social Capital. In M. McCarthy & M. D. Ayers (Eds.), *Cyberactivism: Online Activism in Theory and Practice* (s. 97-114). New York, NY: Routledge.
- Eroğlu, F., (2000), Davranış Bilimleri, İstanbul, *Beta Basım Yayım*, s.13.

- Erten, S., (2002), Planlanmış Davranış Teorisi ile Uygulamalı Öğretim Metodu, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi*, 19 (2), s. (217-233).
- Ertürk, Y. D., (2010), Davranış Bilimleri, İstanbul, *Kutup Yıldızı Yayınları*, s. 42.
- Fatkin, J.-M., & Lansdown, T. C. (2015). Prosocial Media in Action. *Computers in Human Behavior*, 48, 581–586. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.01.060>
- Fishbein, M., & Middlestadt, S. E. (1989). Using the Theory of Reasoned Action as a Framework for Understanding and Changing AIDS-Related Behaviors. In V. M. Mays, G. W. Albee, & S. F. Schneider (Eds.), *Primary Prevention of Psychopathology*, Vol. 13. *Primary Prevention of AIDS: Psychological Approaches* (p. 93–110). *Sage Publications*, Inc.
- Foster, M. D. (2015). Tweeting about sexism: The Well-Being Benefits of a Social Media Collective Action. *British Journal of Social Psychology*, 54, 629-647. <https://doi.org/10.1111/bjso.12101>
- Foster, M. D., & Matheson, K. (1995). Double Relative Deprivation: Combining the Personal and Political. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21, 1167–1177. <https://doi.org/10.1177/01461672952111005>
- Freeman, J. & Johnson, V. (1999) Waves of protest: Social Movements since the Sixties.
- Furuncu, D. (2014). Yeni Toplumsal Hareketler, Küreselleşme ve Dijital Aktivizm: Gezi Parkı Örneği. *Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul*.
- Garimella, K., Morales, G., Gionis, A., & Mathioudakis, M. (2018). Political Discourse on Social Media: Echo Chambers, Gatekeepers, and the Price of Bipartisanship. *WWW 2018: The 2018 Web Conference*, Lyon, France. Doi: <https://doi.org/10.1145/3178876.3186139>
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*, (Haz.) H. Özel ve C. Güzel, İstanbul: Ayraç Yayınları.
- Gil de Zuniga, H., Molyneux, L., & Zheng, P. (2014). Social Media, Political Expression, and Political Participation: Panel Analysis of Lagged and Concurrent Relationships. *Journal of Communication*, 64, 612–634. Doi: <https://doi.org/10.1111/jcom.12103>
- Gladwell, M. (2010, October 4). Small change: Why the Revolution Will Not Be Tweeted. *The New Yorker*. <https://www.newyorker.com/magazine/2010/10/04/small-change-malcolm-gladwell> adresinden alındı [3.02.2020]

- Glenn, C. L. (2015). Activism or “Slacktivism?”. *Digital Media and Organizing for Social Change. Communication Teacher*, 29: (2), 81–85. Doi: <https://doi.org/10.1080/17404622.2014.1003310>
- Granovetter, M. S. (1973). The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360-1380.
- Hacıyakupoglu, G., & Zhang, W. (2015). Social Media Trust during the Gezi Protests in Turkey. *Journal of Computer Mediated Communication*, 20, 450–466. Doi: <https://doi.org/10.1111/jcc4.12121>
- Halupka, M. (2014). Clicktivism: A Systematic Heuristic. *Policy & Internet*, 6(2), 115–132. Doi: <https://doi.org/10.1002/1944-2866.POI355>
- Halupka, M. (2016). The Rise of Information Activism: How to Bridge Dualisms and Reconceptualise Political Participation. *Information, Communication & Society*, 19, 1487-1503. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2015.1119872>
- Harakeh, Z., Scholte, R. H. J., Vermulst, A. A., de Vries, H., & Engels, R. C. M. E. (2004). Parental Factors and Adolescents’ Smoking Behavior: An Extension of the Theory of Planned Behavior. *Preventive Medicine*, 39(5), 951-961. Doi:10.1016/j.ypmed.2004.03.036
- Harlow, S., & Guo, L. (2014). Will the revolution be Tweeted or Facebooked? Using Digital Communication Tools in Immigrant Activism. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 19, 463–478. Doi: <https://doi.org/10.1111/jcc4.12062>
- Ho, C. I., Liao, T. Y., Huang, S. C., & Chen, H. M. (2015). Beyond Environmental Concerns: Using Means–End Chains to Explore the Personal Psychological Values and Motivations of Leisure/Recreational Cyclists. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(2), 234-254. View Article: <http://dx.doi.org/10.1080/09669582.2014.943762>
- Ho, S. S., Liao, Y., & Rosenthal, S. (2015). Applying the Theory of Planned Behavior and Media Dependency Theory: Predictors of Public Pro-Environmental Behavioral Intentions in Singapore. *Environmental Communication*, 9(1), 77-99. <https://doi.org/10.1080/17524032.2014.932819>
- Hobsbawm, Eric, J. (2003). *Sanayi ve İmparatorluk*. (Çeviren: Abdullah Ersoy). Ankara: *Dost Kitabevi*.
- Huchting, K., Lac, A., & LaBrie, J. W. (2007). An application of the Theory of Planned Behavior to Sorority Alcohol Consumption. *Addictive Behaviors*, 33(4), 51-53.

- Jackson, S. J., & Welles, B. F. (2015). Hijacking my NYPD: Social Media Dissent and Networked Counterpublics. *Journal of Communication*, 65, 932–952. Doi:10.1111/jcom.12185
- Jasper, J. M. (2017). *Protesto*. (A. Önal, Çev.) İstanbul: *Ayrıntı Yayınları*.
- Jasper, James M. (2014). *Protest: A Cultural Introduction to Social Movements*. Cambridge: Polity Press.
- Joyce, M. (Ed.). (2010). *Digital Activism Decoded: The New Mechanics of Change*. New York, NY: International Debate Education Association.
- Karademir, Esin (2013), “Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Fen ve Teknoloji Dersi Kapsamında “Okul Dışı Öğrenme Etkinliklerini” Gerçekleştirme Amaçlarının Planlanmış Davranış Teorisi Yoluyla Belirlenmesi”, *Hacettepe Üniversitesi*
- Karch, L. (2016, March 17). Is Social Media a Time-Waster for Nonprofits? <https://nonprofitquarterly.org/is-social-media-a-time-waster-for-nonprofits/> adresinden alındı [29.5.2020]
- Kelly, C., & Breinlinger, S. (1995). Attitudes, Intentions, and Behavior: A Study of Women's Participation in collective action. *Journal of Applied Social Psychology*, 25, 1430-1445
- Kelly, C., & Breinlinger, S. (1995). Identity and Injustice: Exploring Women's Participation in Collective Action. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 5, 41-57. <https://doi.org/10.1002/casp.2450050104>
- Kinnally, W., & Brinkerhoff, B. (2013). Improving the Drive: A Case Study for Modeling Public Radio Member Donations Using the Theory of Planned Behavior. *Journal of Radio & Audio Media*, 20(1), 2-16. <https://doi.org/10.1080/19376529.2013.777733>
- Klandermans, B., & Oegema, D. (1987). Potentials, Networks, Motivations and Barriers: Steps towards Participation in Social Movements. *American Sociological Review*, 52, 519-531. <https://doi.org/10.2307/2095297>
- Klandermans, P. G. (1984). Mobilization and Participation in Trade Union Action: An Expectancy-Value Approach. *Journal of Occupational Psychology*, 57, 107-120. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8325.1984.tb00153.x>
- Kocagöz, E., Dursun, Y., (2010). Algılanan Davranışsal Kontrol, Ajzen'in Teorisinde Nasıl Konumlanır? Alternatif Model Analizleri, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 12 (19): 139-152, 2010

- Kristofferson, K., White, K., & Peloza, J. (2014). The nature of Slaktivizm: How the Social Observability of an Initial Act of Token Support Affects Subsequent Prosocial Action. *Journal of Consumer Research*, 40(6), 1149–1166
- Kumar, Krishan (2013). Sanayi Sonrası Toplumdan Postmodern Topluma Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları. (Çeviren: Mehmet Küçük). Ankara: *Dost Kitabevi Yayınları*.
- Kumar, R., & Thapa, D. (2015). Social Media as a Catalyst for Civil Society Movements in India: A study in Dehradun City. *New Media & Society*, 17(8), 1299-1316. <https://doi.org/10.1177/1461444814523725>
- Lalonde, R. N., Stroink, M. L., & Aleem, M. R. (2002). Representations and Preferences of Responses to Housing and Employment Discrimination. *Group Processes and Intergroup Relations*, 5, 83-102. <https://doi.org/10.1177/1368430202005001808>
- Lash, S., Urry, J. (1987) the End of Organized Capitalism. *The University of Wisconsin Press*.
- Lautenschlager, L., & Smith, C. (2007). Beliefs, Knowledge, and Values Held By Inner-City Youth about Gardening, Nutrition, and Cooking. *Agriculture and Human Values*, 24(2), 245–258. Doi: <https://doi.org/10.1007/s10460-006-9051-z>
- Lee, Y.-H., & Hsieh, G. (2013). Does Slaktivizm Hurt Activism? The Effects of Moral Balancing and Consistency in Online Activism. In W. E. Mackay, S. Brewster, & S. Bødker (Eds.), CHI '13: *Proceedings of the SIGCHI Conference*
- Druckman, D., and Bjork, R. A., (1994). Learning, Remembering, Believing, Committee on Techniques for the Enhancement of Human Performance Commission on Behavioral and Social Sciences and Education. National Research Council. National Academy Press, Washington, D.C.
- Liddle, R. (2013, 10/03/2013). Placards? They're So Last Year. Make Way for the Mighty Mouse. *The Sunday Times*. <http://www.thesundaytimes.co.uk/sto/Magazine/Features/article1225047.ece?shareToken=1eb4425e171e4a1ecda5d2c956c0540d> adresinden alındı [24.7.2020]
- Locke, E.A., E. Fredrick, P. Bobko, C. Lee. Effect of Self-Efficacy, Goals, and Task Strategies on Task Performances // *Journal of Applied Psychology*, 1984. – 69 pp. 241-251.
- Louis, W. R. (2009). Collective Action and Then What? *Journal of Social Issues*, 65, 727 – 748

- Luo, Y., & Jiang, H. (2014). Empowerment and Internal Activism during Organizational Change: A Relocation Story in China. *International Journal of Strategic Communication*, 8, 1–28. Doi: <https://doi.org/10.1080/1553118X.2013.810628>
- Macionis, John J. (2010). Social problems Census Update (4th edition). Upper Saddle River, United States: *Pearson*
- Macnamara, J. & Zeffass, A. (2012). Social Media Communication In Organizations: The Challenges of Balancing Openness, Strategy, and Management. *International Journal of Strategic Communication*, 6 (4), 287-308
- Malthouse, E. C., Haenlein, M., Skiera, B., Wege, E., & Zhang, M. (2013). Managing Customer Relationships in the Social Media Era: Introducing the Social CRM House. *Journal of Interactive Marketing*, 27(4), 270-280. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.intmar.2013.09.008>
- Martin, B. (2007). “Activism, Social and Political.” Ed. Gary L. Anderson and Kathryn G. Herr. Encyclopedia of Activism and Social Justice. *Thousand Oaks, CA*: 19-27.
- Matthew Hindman, 2009. The Myth of Digital Democracy. Oxford: *Princeton University Press*.
- McCambridge, R. (2017, January 23). Social Media as an Organizational Game Changer. <https://nonprofitquarterly.org/2017/01/18/social-media-organizational-game-changer/> adresinden alındı [3.3.2020]
- Morozov, E. (2009). The Brave New World of Slacktivism. Foreign Policy. <https://foreignpolicy.com/2009/05/19/the-brave-new-world-of-slacktivism/> adresinden alındı [13.7.2020]
- Morozov, E. (2011). The Net Delusion: How Not to Liberate the World. London: *Penguin*
- Morozov, E. (2019). Twitter’den Sonra Bir Tarih Kaldı Mı? İstanbul: *Açılım Kitap*.
- Morrison, D. (1971). Some Notes toward Theory on Relative Deprivation, Social Movements, and Social Change. *The American Behavioral Scientist*, 14(5), 675.
- Muzaffar, H., Chapman-Novakofski, K., Castelli, D. M., & Scherer, J. A. (2014). The HOT (Healthy Outcome for Teens) Project. Using a Web-Based Medium to Influence Attitude, Subjective Norm, Perceived Behavioral Control and Intention for Obesity and Type 2 Diabetes Prevention. *Appetite*, 72, 82–89. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.appet.2013.09.024>

- Niemi, R.G., Craig, S.C., & Mattei, F. (1991). Measuring Internal Political Efficacy in the 1988 National Election Study. *The American Political Science Review*, 85(4), 1407–1413.
- Noland, A., (2019). Like, Share, Retweet: Testing Competing Models of the Theory of Planned Behavior to Predict Slacktivism Engagement, *Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing*, Doi: <https://doi.org/10.1080/10495142.2019.1589626>
- Offe, C., (1985) Disorganized Capitalism: Contemporary Transformations of Work and Politics. Cambridge, MA: MIT Press.
- Olorunnisola, A. A., & Martin, B. L. (2013). Influences of Media on Social Movements: Problematizing Hyperbolic Inferences about Impacts. *Telematics and Informatics*, 30, 275–288. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.tele.2012.02.005>
- Özcan, S. (2016). Türkiye'de Toplumsal Hareketlere Karşı Kamu Yönetiminin Gösterdiği Olumsuz Refleksin Arka Planı (Yüksek Lisans Tezi) *Kahramanmaraş Üniversitesi, Kahramanmaraş*.
- Paulin, M., Ferguson, R. J., Schatke, K., & Jost, N. (2014). Millennials, Social Media, Prosocial Emotions, and Charitable Causes: The Paradox of Gender Differences. *Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing*, 26(4), 335.
- Pingree, R. J. (2011). Effects of Unresolved Factual Disputes in the News on Epistemic Political Efficacy. *Journal of Communication*, 61, 22-47. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2010.01525.x>
- Pingree, R. J., Hill, M., & McLeod, D. M. (2013). Distinguishing Effects of Game Framing and Journalistic Adjudication on Cynicism and Epistemic Political Efficacy. *Communication Research*, 40(2), 193–214. Doi: <https://doi.org/10.1177/0093650212439205>
- Postmes, T., & Brunsting, S. (2002). Collective Action in the Age of the Internet: Mass Communication and Online Mobilization. *Social Science Computer Review*, 20, 290-301. <https://doi.org/10.1177/089443930202000306>
- Rhodes, R.E, Macdonald, H.M, & McKay, H.A. (2006). Predicting Physical Activity Intention and Behaviour among Children in a Longitudinal sample. *Social Science & Medicine*, 62(12), 3146-56. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2005.11.051>
- Sakallı, N., (2010), Sosyal Etkiler Kim Kimi Nasıl Etkiler, Ankara, *İmge Kitabevi*.
- Saruhan, Ş.C.; Özdemirci, A., (2016). Bilim, Felsefe ve Metodoloji. *Beta Yayınları, İstanbul*.

- Schumann S., Klein O., & Douglas K. (2012). Talk to act: How Internet Use Empowers Users to Participate in Collective Actions Offline. In M. Bang, & E. L. Ragnemalm (Eds.), *Persuasive Technology: Design for Health and Safety*.
- Schumann, S., & Klein, O. (2015). Substitute or Stepping Stone? Assessing the Impact of Low-Threshold Online Collective Actions on Offline Participation. *European Journal of Social Psychology*, 45, 308-322. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2084>
- Schwartz, S.H. (1977): Normative Influences on Altruism. *Advances in Experimental Social Psychology*, Vol. 70, 221-279, NJ. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60358-5](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60358-5)
- Simone I. Flynn; Types of Social Movements, Theories of Social Movements (2009) <https://studylib.net/doc/8192139/four-stages-of-social-movements> adresinden alındı [29.5.2020]
- Skinner, B. F. (1971). Beyond freedom and dignity. New York, NY, US: Knopf
- Smith, R.D. (2009). Strategic Planning for Public Relations (4th Ed.). New York, NY: Routledge.
- Snow, D. A., Rochford, E. B. Jr., Worden, S. K., & Benford, R. D. (1986). Frame Alignment Processes, Micro Mobilization and Movement Participation. *American Sociological Review*, 51, 464-481. <https://doi.org/10.2307/2095581>
- Stuart W. Shulman, 2009. The Case against Mass E-Mails: Perverse Incentives and Low Quality Public Participation in U.S. Federal Rulemaking. *Policy & Internet*, Volume 1, Number 1, Article 2. <https://doi.org/10.2202/1944-2866.1010>
- Tajfel, H., & Turner, J. (1986). The Social Identity Theory of Intergroup Behavior. In S. Worchel & L. Austin (Eds.). *Psychology of Intergroup Relations* (pp. 7-24). Chicago, IL, US: Nelson-Hall.
- Tandon, A. (2014, December 27). Millennials: A Force Non-Profit Leaders Cannot Ignore. http://www.huffingtonpost.com/atul-tandon/millennials-a-force-nonpr_b_6045706.html adresinden alındı [29.5.2020]
- Tatlıdil, H. (2002), Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz, *Akademi matbaası*, Ankara
- Terry, D. J., & O’Leary, J. E. (1995). The Theory of Planned Behaviour: The Effects of Perceived Behavioural Control and Self-Efficacy. *British Journal of Social*

Psychology, 34, 199–220. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.2044-8309.1995.tb01058.x>

Thorson, K. (2013). Facing an Uncertain Reception: Young Citizens and Political Interaction on Facebook. *Information, Communication & Society*, 17(2), 203–216. Doi: <https://doi.org/10.1080/1369118X.2013.862563>

Tilly, C. (2008). Toplumsal Hareketler. (Çeviren: Orhan Düz). İstanbul: *Babil Yayınları*.

Turan, A. D. (2011). İnternet Alışverişi, Tüketici Davranışını Belirleyen Etmenler: Planlı Davranış Teorisi (TPB) İle Ampirik Bir Test, *Doğul Üniversitesi Dergisi*, Sayı 12, Cilt 1, sh. 128-143, s. 131.

Uğur, E., Akın, A. (2015). Yaşam Bağlılığı Ölçeği Türkçe Formu: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 4(2): 424-432.

Usluel, Y.K., S. G. Mazman, (2010), Eğitimde Yeniliklerin Yayılımı, Kabulü ve Benimsenmesi Sürecinde Yer Alan Öğeler: Bir İçerik Analizi Çalışması, *Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*: 39.

Uysal, A. (2016). Toplumsal Hareketler Sosyolojisi. İstanbul: *Tezkire Yayıncılık*.

van Zomeren, M., & Iyer, A. (2009). Introduction to the Social and Psychological Dynamics of Collective Action. *Journal of Social Issues*, 65, 645-660. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2009.01618.x>

van Zomeren, M., & Spears, R. (2009). Metaphors of Protest: A Classification of Motivations for Collective Action. *Journal of Social Issues*, 65, 661 – 679.

van Zomeren, M., Leach, C. W., & Spears, R. (2012). Protesters as “Passionate Economists”: A Dynamic Dual Pathway Model of Approach Coping With Collective Disadvantage. *Personality and Social Psychology Review*, 16, 180-199. <https://doi.org/10.1177/1088868311430835>

Watters, A.E. (1989). Reasoned/Intuitive Action: An Individual Difference Moderator of the Attitude-Behavior Relationship in the 1988 US Presidential Election. Department of Psychology, *University of Massachusetts at Amherst*, 1989 <https://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3288&context=theses>

We Are Social. (2020). *Digital around the World in April 2020*. <https://wearesocial.com/blog/2020/04/digital-around-the-world-in-april-2020> adresinden alındı [24.4.2020]

Wright, S. C. (2009). The Next Generation of Collective Action Research. *Journal of Social Issues*, 65, 859-879. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2009.01628.x>

- Wright, S. C., Taylor, D. M., & Moghaddam, F. M. (1990). Responding To Membership In A Disadvantaged Group: From Acceptance to Collective Protest. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 994-1003. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.58.6.994>
- Yiu, T. W., Cheung, S. O., & Siu, L. Y. (2012). Application of Bandura's Self-Efficacy Theory to Examining the Choice of Tactics in Construction Dispute Negotiation. *Journal of Construction Engineering & Management*, 138(3), 331-340. Doi: [https://doi.org/10.1061/\(ASCE\)CO.1943-7862.0000403](https://doi.org/10.1061/(ASCE)CO.1943-7862.0000403)

EK 1

Political Self-Efficacy

1=Strongly disagree; 2= Disagree; 3=Neither agree or disagree; 4=Agree; 5=strongly agree

- (1) People like me don't have any say about what government does.
- (2) I don't think public officials care much what people like me think.
- (3) Ordinary people can influence the government.
- (4) Public officials care what ordinary people think.
- (5) I consider myself well qualified to influence public policies.
- (6) I feel that my perspective on public policy issues would help public officials make good policy decisions.
- (7) Given the right opportunity, I feel that I could do a good job influencing public officials.
- (8) To the extent that citizens can influence public policy, my efforts to do so would be effective.

Behavioral Attitudes

1=Strongly disagree; 2= Disagree; 3=Neither agree or disagree; 4=Agree; 5=strongly agree

- (1) For me, sharing advocacy or social cause messages is important.
- (2) For me, participating in a social media advocacy or social cause campaign is important.
- (3) People should not use social media for activism or social causes.

Subjective Norms

1=Strongly disagree; 2= Disagree; 3=Neither agree or disagree; 4=Agree; 5=strongly agree

- (1) My friends view me liking or favoriting a social cause or advocacy social media post positively.
- (2) My friends view me sharing or retweeting a social cause or advocacy social media post positively.
- (3) My friends view me joining a social cause or advocacy Facebook group positively.
- (4) My friends view me commenting on a social cause or advocacy social media post positively.

positively.

Behavioral Control

1=Strongly disagree; 2= Disagree; 3=Neither agree or disagree; 4=Agree; 5=strongly agree

- (1) Making a positive change in lives of others is within my control.
- (2) Helping to change public policy is within my control.
- (3) Participating in a social media advocacy or social cause campaign is within my control.
- (4) Spreading advocacy or social cause messages is within my control.

Behavioral Intention

1 = Definitely will not; 2 = Probably will not; 3 = Don't know; 4 = Probably will; 5 = Definitely will

- (1) Like or favorite a social media post I agree with.
- (2) Share or retweet a social media post I agree with.
- (3) Join the Facebook group related to a message I agree with.
- (4) Comment on a post I agree with.
- (5) Write a post on my page or profile about a post I agree with.

Slacktivism Engagement

1 = Never; 2 = Rarely; 3 = Sometimes; 4 = Often; 5 = Very frequently

- (1) Liked or favorited an advocacy related social media post, tweet, or Instagram picture.
- (2) Shared or retweeted social media advocacy or social cause messages.
- (3) Joined an advocacy or social cause Facebook group.
- (4) Commented on advocacy or social cause related social media posts.

EK 2

Bu anket çalışması, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme ABD Toplumsal Projeler Yönetim ve Organizasyonu bölümünde, Dr. Öğretim Üyesi İhsan Yiğit danışmanlığında yürütülen Yüksek Lisans tezi için hazırlanmıştır. Bu çalışmada, Twitter kullanıcılarının davranışsal deneyimlerini ölçümlemek amaçlanmıştır. Tüm anket katılımcılarının bilgilerinin anonim kalacağını taahhüt ederiz. Anket yaklaşık 3 dakika sürecektir. Katılımınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Cinsiyet seçiniz.		KADIN			ERKEK	
Kaç Yaşındasınız?						
Öğrenim Durumunuz Nedir?		İlkokul				
		Ortaokul				
		Lise				
		Ön Lisans				
		Lisans				
		Yüksek Lisans				
Hiç Twitter Kullandınız mı?		Evet			Hayır	
1=Kesinlikle katılmıyorum 2=Katılmıyorum 3=Ne katılıyorum Ne katılmıyorum 4=Katılıyorum 5=Kesinlikle Katılıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
		1	2	3	4	5
1 Benim gibi insanların hükümetin ne yaptığı hakkında söyleyecek sözü yoktur.						
2 Kamu görevlilerinin benim gibi insanların ne düşündüğünü önemseyemediğini sanmıyorum.						
3 Sıradan insanlar hükümeti etkileyebilir.						
4 Kamu görevlileri sıradan insanların ne düşündüğüne önem verir.						
5 Kamu politikalarını etkilemek konusunda yeterli niteliklere sahip olduğumu düşünüyorum.						
6 Kamu politikalarıyla ilgili görüşlerimin, kamu görevlilerine kamu sorunlarıyla ilgili etkin karar vermede yardımcı olabileceğine inanıyorum.						
7 Fırsat verilirse, kamu görevlilerini etkileyecek düzeyde bir iş yapabileceğimi düşünüyorum.						
8 Vatandaşların kamu politikalarını etkilemesine izin verildiği ölçüye kadar, benim çabalarım da etkili olacaktır.						
9 Benim için savunduğum görüşleri ya da toplumsal sorunlara ilişkin mesajları paylaşmak önemlidir.						
10 Benim için sosyal medyada bir şeyi savunmak ya da toplumsal sorunlarla ilgili kampanyalara katılmak önemlidir.						
11 İnsanlar sosyal medyayı aktivizm (eylemler için) ya da toplumsal konular için kullanmamalıdır.						
12 Arkadaşlarım, benim toplumsal sorun ya da sosyal medya savunuculuğu yapan gönderileri beğenmemi olumlu karşılıyor.						
13 Arkadaşlarım, toplumsal sorun veya sosyal medya savunuculuğu gönderileri paylaşmamı veya retweetlememi olumlu karşılıyor.						
14 Arkadaşlarım, toplumsal sorun veya sosyal medya savunuculuğu yapan Twitter hesaplarını takip etmemi olumlu karşılıyor.						
15 Arkadaşlarım, toplumsal sorunlarla ilgili yorumlarıma veya sosyal medya savunuculuğu hakkındaki gönderilerime olumlu bakıyor.						
16 Başkalarının hayatlarında olumlu değişiklik yapıp, yapmamak benim kontrolümdedir.						
17 Kamusal politikaların değişmesine yardım edip, etmemek benim kontrolümdedir.						
18 Sosyal medya savunuculuğuna ya da toplumsal konularda kampanyalara katılıp, katılmamak benim kontrolümdedir.						
19 Sosyal medya savunuculuğunu veya toplumsal sorun mesajlarını yayıp, yaymamak benim kontrolümdedir.						
1=Kesinlikle Yapmam 2=Muhtemelen Yapmam 3=Bilmiyorum 4=Muhtemelen Yaparım 5=Kesinlikle Yaparım		Kesinlikle Yapmam	Muhtemelen Yapmam	Bilmiyorum	Muhtemelen Yaparım	Kesinlikle Yaparım
		1	2	3	4	5
20 Aynı fikirde olduğum bir sosyal medya gönderisini beğenir ya da sık kullanılanlarım eklerim.						
21 Aynı fikirde olduğum bir sosyal medya gönderisini paylaşır veya retweetlerim.						
22 Aynı fikirde olduğum mesajla ilgili bir hashtag'e katılırım.						
23 Aynı fikirde olduğum bir gönderiye yorum yaparım.						
24 İlgimi çeken bir gönderiye yorum yapar ya da profilimde paylaşırım.						
1=Asla 2=Nadiren 3=Bazen 4=Sık Sık 5=Çok Sık		Asla	Nadiren	Bazen	Sık Sık	Çok Sık
		1	2	3	4	5
25 Sosyal medya savunuculuğuyla ilgili bir gönderiyi (postu) ve ya tweeti favorilerime ekledim.						
26 Toplumsal sorun mesajlarını ya da sosyal medya savunuculuğu ile ilgili mesajları retweetledim veya paylaştım.						
27 Sosyal medya savunuculuğu ya da toplumsal sorunlarla ilgili bir hashtag'e katıldım.						
28 Sosyal medya savunuculuğu veya toplumsal sorunlarla ilgili tweetlere yorum yaptım.						